

EESTI NSV TEATAJA

Nr. 17

28. märts

1959

I.

NSV Liidu Ülemnõukogu Presiidiumi seadlus

81. Kolhooside tulumaksu arvestamise korra muutmisest.

NSV Liidu Ülemnõukogu seadused ja otsus

82. NSV Liidu ja liiduvabariikide kriminaalseadusandluse aluste kinnitamise seadus.
NSV Liidu ja liiduvabariikide kriminaalseadusandluse alused.
83. Kohtuotsusega valimisõiguste äravõtmise äramuutmise seadus.
84. Seadus kriminaalvastutusest riiklike kuritegude eest.
85. NSV Liidu Ülemnõukogu otsus seaduse «Kriminaalvastutusest riiklike kuritegude eest ellurakendamise korra kohta».
86. NSV Liidu, liidu- ja autonoomsete vabariikide kohtukorralduse seadusandluse aluste kinnitamise seadus.
NSV Liidu, liidu- ja autonoomsete vabariikide kohtukorralduse seadusandluse alused.
87. NSV Liidu ja liiduvabariikide kriminaalkohtumenetluse aluste kinnitamise seadus.
NSV Liidu ja liiduvabariikide kriminaalkohtumenetluse alused.

I.

81. NSV Liidu Ülemnõukogu Presiidiumi seadlus kolhooside tulumaksu arvestamise korra muutmisest

Seoses müügikohustuste ja masina-traktorijaamade töö eest naturaaltasu maksmise kaotamisega ning põllumajandussaaduste varumisel uue korra, uute varumishindade ja -tingimuste kehtestamisega NSV Liidu Ülemnõukogu Presiidium otsustab:

NSV Liidu Ülemnõukogu Presiidiumi 1957. aasta 12. septembri seadluse «Kolhooside tulumaksu kohta» punktid 1, 2, 3, 4 ja 8 sõnastada järgmiselt:

«1. Kolhooside tulumaksu tasuvad põllumajandusartellid, samuti kaluriartellid, kes saavad tulusid põllumajandusest ja kõigilt abiettevtetelt, ja tööndus-põllumajanduslikud segaartellid (töõnduskolhoosid), kes saavad tulusid põllumajandusest ja põllumajanduse abiettevtetelt.

Tulumaksuga maksustatakse kolhooside rahalisi ja naturaaltulusid.

Tulusid kalandusest, mida kaluriartellid saavad püügitoodangu müügist riiklikele varujaile ja kooperatiividele, samuti töõndus-põllumajanduslike segaartellide (töõnduskolhooside) töõstusettevtetelt saadavaid tulusid kolhoosidelt võetava tulumaksuga ei maksustata.»

«2. Kolhooside tulumaksuga maksustatavate tulude hulka ei arvata:

a) selle naturaaltoodangu väärtust, mis on kulutatud seemnevilja ja loomasöödana, samuti mis läheb seemne- ja loomasöödalaenude tagastamiseks, või on eraldatud puutumatusse seemnevilja ja loomasööda kindlustusfondi, toiduainete kindlustusfondi, invaliidide ja elatanud kolhoosnikute abistamise fondi, lasteaedade ülalpidamiseks ja teisteks majandi sisevajadusteks; selle naturaaltoodangu väärtust, mis on kulutatud tasumiseks masina-traktori-jaamade ja spetsialiseeritud jaamade poolt 1957. aastal 1958. aasta saagi saamiseks tehtud töõde eest;

b) summasid, mis on kulutatud järgmisteks tootmisvajadusteks:

tasumiseks remondi- ja tehnikajaamade, masina-traktori-jaamade ja spetsialiseeritud jaamade töõde eest kehtivate hinnete järgi ning tasumiseks lennukite abil tehtud töõde eest külvi, lisaväetise andmise, puuvillataimede lehtede kõrvaldamise ja taimede tolmutamise alal, samuti tasumiseks oma jõududega tehtud töõde eest hapude muldade lupjamise, maaparanduse, kultuurheina- ja -karjamaade rajamise alal;

mootorikütuse ja määrdematerjalide, kütteaine, mineraal- ja orgaaniliste väetiste, külviseemne ja loomasööda muretsemiseks; elektrienergiaga ja veega varustamiseks, kolhoosisisese niisutusvõrgu mehhaniseeritud puhastamiseks; viinamarjaaedades kasutatavate pilliroost allalaotamismattide valmistamiseks; abinõudeks võitluses põllumajandustaimede kahjurite vastu; loomade ravimiseks ning abiettevtetele vajaliku väikeinventari, toorainete ja materjalide muretsemiseks; hoonete, põllutöõmasinate, transpordivahendite, inventari ja seadmete jooksvaks remondiks; tasumiseks põllumajandussaaduste vedamisel kasutatud transpordi eest;

c) summasid, mis on kulutatud invaliidide, elatanud ja töõvõimetute kolhoosnikute abistamiseks;

d) põhivahendite amortisatsioonisummasid aruandeaasta eest;

e) summasid, mis on saadud kariloomade müügist (elusloomadena ja tapasaadustena) ning on kantud jagamatusse fondi karja tõuomaduste parandamiseks ja loomade arvu suurendamiseks, samuti summasid, mis on arvatud jagamatu fondi rahaliste vahendite uuendamiseks, mida on kulutatud kasvatatavate ja nuumatavate kariloomade soetamiseks;

f) kindlustussummasid, mis on saadud riikliku kindlustuse organeilt hukkunud vara ja külvide eest.»

«3. Tulumaksu arvutab kolhoos eelneva aasta rahaliste tulude kui ka naturaaltulude järgi, mis on kindlaks tehtud rahalises väljenduses kolhoosi aastaaruande andmete alusel.

Maksustamisele kuuluvate naturaaltulude kindlaksmääramine toimub põllumajandussaaduste riiklike kokkuostuhindade järgi.»

«4. Kolhooside tulumaks arvutatakse 12,5% suuruses maksustatavalt tulult.

Oblastilise jaotusega liiduvabariikide ministrite nõukogudel on õigus määrata üksikutele autonoomsetele vabariikidele, kraidele ja oblastitele, olenevalt nende majanduslikest iseärasustest, diferentseeritud maksumäärasid vabariigile jooksvaks aastaks planeeritud maksu kogusumma piirides.

Oblastilise jaotusega liiduvabariikide ministrite nõukogudel, autonoomsete vabariikide ministrite nõukogudel, kraide ja oblastite tööraha saadikute nõukogude täitevkomiteedel on õigus määrata üksikutele rajoonidele ja erandjuhtudel üksikutele kolhoosidele, olenevalt nende majanduslikest iseärasustest, diferentseeritud maksumäärasid vabariigile, kraile ja oblastile planeeritud maksusumma piirides.»

«8. Liiduvabariikide ministrite nõukogud võivad üksikutele kolhoosidele pikendada tulumaksu tasumise tähtaegu ja vajalikel juhtudel nende maksuvõlga maha kanda vabariigi eelarve arvel.

Oblastilise jaotusega liiduvabariikide ministrite nõukogud, autonoomsete vabariikide ministrite nõukogud, kraide ja oblastite tööraha saadikute nõukogude täitevkomiteed võivad rajoonide ja linnade tööraha saadikute nõukogude täitevkomiteede taotlusel pikendada üksikutele kolhoosidele, kes on kannatada saanud loodusõnnetuste läbi, tulumaksu tasumise tähtaegu, samuti vajalikel juhtudel neid kolhoose maksu tasumisest täielikult või osaliselt vabastada vastava eelarve arvel.»

*   *
*
*   *

Kolhooside tulude tulumaksuga maksustamine käesoleva seadluse järgi toimub alates tuludest, mida saavad kolhoosid 1958. aastal.

NSV Liidu Ülemnõukogu Presiidiumi
esimees K. V o r o š i l o v

NSV Liidu Ülemnõukogu Presiidiumi
sekretär M. G e o r g a d z e

Moskva, Kreml, 18. detsembril 1958.

82. NSV Liidu ja liiduvabariikide kriminaalseadusandluse aluste kinnitamise seadus

Nõukogude Sotsialistlike Vabariikide Liidu Ülemnõukogu otsustab:

§ 1. Kinnitada NSV Liidu ja liiduvabariikide kriminaalseadusandluse alused.

§ 2. Määrata, et NSV Liidu ja liiduvabariikide kriminaalseadusandluse aluste § 23 ei laiene vabadusekaotuse tähtaja osas isikutele, kes on süüdi mõistetud enne NSV Liidu ja liiduvabariikide kriminaalseadusandluse aluste väljaandmist eriti ohtlike riiklike kuritegude eest, mis on ette nähtud seadusega «Kriminaalvastutusest riiklike kuritegude eest», samuti banditismi eest, tahtliku tapmise eest raskendavatel asjaoludel, suurtes kogustes riikliku või ühiskondliku vara riisumise eest ja röövimise eest.

§ 3. Teha NSV Liidu Ülemnõukogu Presiidiumile ülesandeks määrata kindlaks NSV Liidu ja liiduvabariikide kriminaalseadusandluse aluste ellurakendamise kord ja kinnitada nende seadusandlike aktide loetelu, mis kaotavad jõu seoses aluste ellurakendamisega.

§ 4. Teha liiduvabariikide ülemnõukogudele ülesandeks viia liiduvabariikide seadusandlus kooskõlla NSV Liidu ja liiduvabariikide kriminaalseadusandluse alustega.

NSV Liidu Ülemnõukogu Presiidiumi
esimees K. Vorošilov

NSV Liidu Ülemnõukogu Presiidiumi
sekretär M. Georgadze

Moskva, Kreml, 25. detsembril 1958.

NSV Liidu ja liiduvabariikide kriminaalseadusandluse alused

I OSA

Üldeeskirjad

§ 1. Nõukogude kriminaalseadusandluse ülesanded

NSV Liidu ja liiduvabariikide kriminaalseadusandluse ülesanded on kaitsta nõukogude ühiskondlikku ja riiklikku korda, sotsialistlikku omandit, kodanike isikut ja õigusi ning kogu sotsialistlikku õiguskorda kuritegelike rünnete vastu.

Selle ülesande teostamiseks määrab NSV Liidu ja liiduvabariikide kriminaalseadusandlus kindlaks, missugused ühiskonnaohtlikud teod on kuriteod, ja näeb ette karistused, mis kuuluvad kohaldamisele kuritegusid toimepannud isikute suhtes.

§ 2. NSV Liidu ja liiduvabariikide kriminaalseadusandlus

NSV Liidu ja liiduvabariikide kriminaalseadusteks on käesolevad alused, mis määravad kindlaks NSV Liidu ja liiduvabariikide kriminaalseadusandluse printsiibid ja üldsätted, ning üleliidulised seadused, mis näevad ette vastutuse üksikute kuritegude eest, ja liiduvabariikide kriminaalkoodeksid.

Üleliidulised kriminaalseadused määravad vastutuse riiklike ja sõjaväeliste kuritegude eest, vajalikel juhtudel aga ka teiste kuritegude eest, mis on suunatud NSV Liidu huvide vastu.

§ 3. Kriminaalvastutuse alused

Kriminaalvastutusele ja karistamisele kuulub ainult isik, kes on süüdi kuriteo toimepanemises, see tähendab isik, kes on tahtlikult või ettevaatamatult toime pannud kriminaalseaduses ettenähtud ühiskonnaohtliku teo.

Kriminaalkaristust kohaldatakse ainult kohtuotsusega.

§ 4. NSV Liidu ja liiduvabariikide kriminaalseaduste kehtivuse suhtes, mis on toime pandud NSV Liidu territooriumil

Kõik isikud, kes on toime pannud kuriteo NSV Liidu territooriumil, kannavad vastutust kuriteo toimepanemise kohas kehtivate kriminaalseaduste järgi.

Juhul, kui välisriikide diplomaatilised esindajad ja teised kodanikud, kes vastavalt kehtivatele seadustele ja rahvusvahelistele kokkulepetele ei allu kriminaalasjade suhtes Nõukogude kohtuasutustele, panevad NSV Liidu territooriumil toime kuriteo, lahendatakse nende kriminaalvastutuse küsimus diplomaatilisel teel.

§ 5. NSV Liidu ja liiduvabariikide kriminaalseaduste kehtivuse suhtes, mis on toime pandud väljaspool NSV Liidu piire

Välismaal kuriteo toimepannud NSV Liidu kodanikud alluvad kriminaalvastutusele kriminaalseaduste järgi, mis kehtivad liiduvabariigis, mille territooriumil nad võeti kriminaalvastutusele või anti kohtu alla.

Samadel alustel kannavad vastutust ka NSV Liidus elunevad kodakondsuseta isikud, kes panevad kuritegusid toime väljaspool NSV Liidu piire.

Kui nimetatud isikud toimepandud kuritegude eest kandsid karistust välismaal, võib kohus vastavalt kas kergendada nende määratud karistust või süüdlase karistuse kandmisest täielikult vabastada.

Välismaalased, kes panid kuriteo toime väljaspool NSV Liidu piire, vastutavad Nõukogude kriminaalseaduste järgi rahvusvahelistes kokkulepetes ettenähtud juhtudel.

§ 6. Kriminaalseaduse ajaline kehtivus

Teo kuritegelikkus ja karistatavus määratakse selle teo toimepanemise ajal kehtiva seadusega.

Seadusel, mis tunnistab teo karistamatuks või kergendab karistust, on tagasiulatav jõud, see tähendab, et seadust rakendatakse ka tegude suhtes, mis on toime pandud enne tema väljaandmist.

Seadusel, mis tunnistab teo karistatavaks või raskendab karistust, ei ole tagasiulatavat jõudu.

II OSA

Kuritegu

§ 7. Kuriteo mõiste

Kuritegu on kriminaalseaduses ettenähtud ühiskonnaohtlik käitumine (tegu või tegevusetus), mis ründab nõukogude ühiskondlikku või riiklikku korda, sotsialistlikku majandussüsteemi, sotsialistlikku omandit, kodanike isikut ning nende poliitilisi, tööalaseid, varalisi ja muid õigusi, samuti kriminaalseaduses ettenähtud ja sotsialistlikku õiguskorda ründav muu ühiskonnaohtlik tegu.

Kuritegu ei ole tegu või tegevusetus, mis formaalselt sisaldab küll mingi kriminaalseaduses ettenähtud teo tunnuseid, kuid vähese tähtsuse tõttu ei ole ühiskonnaohtlik.

§ 8. Kuriteo tahtlik toimepanemine

Kuritegu on tahtlikult toime pandud, kui isik, kes selle toime pani, sai aru oma teo või tegevusetuse ühiskonnaohtlikust iseloomust, nägi ette selle ühiskonnaohtlikke tagajärgi ja soovis neid või teadlikult möönis nende tagajärgede saabumist.

§ 9. Kuriteo ettevaatamatu toimepanemine

Kuritegu on ettevaatamatult toime pandud, kui isik, kes selle toime pani, nägi ette oma teo või tegevusetuse ühiskonnaohtlike tagajärgede saabumise võimalust, kuid kergemeelselt lootis neid vältida, või ei näinud ette nende tagajärgede saabumise võimalust, kuigi pidi ja võis neid ette näha.

§ 10. Alaealiste vastutus

Kriminaalvastutust kohaldatakse isikutele, kes enne kuriteo toimepanemist on saanud vähemalt kuusteist aastat vanaks.

Isikud, kes panid kuriteo toime neljateistkümne kuni kuueteistkümne aasta vanuses, võetakse kriminaalvastutusele ainult tapmise, terviseriket põhjustava kehavigastuse tahtliku tekitamise, vägistamise, röövimise, varguse, kuritahtliku huligaansuse, riigi- ja ühiskonnavara või kodanike isikliku vara tahtliku hävitamise või rikku- mise eest, mis tõi kaasa raskeid tagajärgi, samuti tahtlike tegude toimepanemise eest, mis võisid esile kutsuda rongiõnnetuse.

Kui kohus leiab, et isik, kes enne kaheksateistkümne-aastaseks saamist on toime pannud mitte eriti ühiskonnaohtliku kuriteo, on parandatav ilma kriminaalkaristust kohaldamata, siis võib ta sellise isiku suhtes rakendada kasvatuslikke sunnivahendeid, mis ei ole kriminaalkaristuseks.

Kasvatuslike sunnivahendite liigid ja nende kohaldamise kord määratakse liiduvabariikide seadusandlusega.

§ 11. Süüdimatus

Kriminaalvastutusele ei allu isik, kes ühiskonnaohtliku teo toimepanemise ajal oli süüdimatuse seisundis, see tähendab, et ta ei võinud endale oma tegudest aru anda või neid juhtida kroonilise vaimuhaiguse, vaimutegevuse ajutise häire, nõrgamõistuslikkuse või

muu haigusliku seisundi tõttu. Sellise isiku suhtes võidakse kohtu määramisel kohaldada meditsiinilisi sunnivahendeid, millised määratakse kindlaks liiduvabariikide seadusandlusega.

Karistamisele ei kuulu samuti isik, kes kuriteo toimepanemise ajal oli süüdiv, kuid enne kohtuotsuse tegemist jäi vaimuhaigeks, mis võttis temalt võimaluse endale oma tegudest aru anda või neid juhtida. Sellise isiku suhtes võidakse kohtu määramisel kohaldada meditsiinilisi sunnivahendeid, pärast tervenemist aga võib ta kuuluda karistamisele.

§ 12. Vastutus joobeseisundis toimepandud kuriteo eest

Isik, kes pani kuriteo toime joobeseisundis, ei vabane kriminaalvastutusest.

§ 13. Hädakaitse

Kuritegu ei ole tegu, millel on küll kriminaalseaduses ettenähtud teo tunnused, kuid mis on toime pandud hädakaitse seisundis, see on Nõukogude riigi huvide, ühiskondlike huvide, kaitsja enese või teise inimese isiku või õiguste kaitsel ühiskonnaohtliku ründe eest ründajale kahju tekitamise teel, kui selle juures ei ületatud hädakaitse piire.

Hädakaitse piiride ületamine on kaitse ilmne mittevastavus ründe iseloomule ja ohtlikkusele.

§ 14. Hädaseisund

Kuritegu ei ole tegu, millel on küll kriminaalseaduses ettenähtud teo tunnused, kuid mis on toime pandud hädaseisundis, see on ohu kõrvaldamiseks, mis ähvardas Nõukogude riigi huve, ühiskondlikke huve, antud kodaniku või teiste kodanike isikut või õigusi, kui seda ohtu antud asjaoludel ei saadud kõrvaldada muude vahenditega ja kui tekitatud kahju on väiksem kui ärahoitud kahju.

§ 15. Vastutus kuriteo ettevalmistamise ja kuriteo katse eest

Kuriteo ettevalmistamine on kuriteo toimepanemiseks vahendite või riistade hankimine või kohandamine või muu tahtlik tingimuste loomine kuriteo toimepanekuks.

Kuriteo katse on tahtlik tegu, mis on vahetult suunatud kuriteo toimepanemisele, kui seejuures kuritegu jäi lõpule viimata süüdlase tahtest olenemata põhjustel.

Karistus kuriteo ettevalmistamise ja kuriteo katse eest määratakse seaduse järgi, mis näeb ette vastutust antud kuriteo eest. Karistuse määramisel arvestab kohus süüdlase poolt toimepandud teo iseloomu ja ühiskonnaohtlikkuse astet, kuritegeliku kavatsuse teostamise astet ning põhjusi, mille tõttu kuritegu jäi lõpule viimata.

§ 16. Vabatahtlik loobumine kuriteo toimepanemisest

Isik, kes vabatahtlikult on loobunud kuriteo lõpuleviimisest, võetakse kriminaalvastutusele ainult sel juhul, kui tema poolt faktiliselt toimepandud tegu sisaldab mõne teise kuriteo koosseisu.

§ 17. Osavõtt

Kuriteost osavõtt on kahe või enama isiku tahtlik ühine osavõtmine kuriteo toimepanemisest.

Kuriteost osavõtjateks peale täideviijate on organisaatorid, kihutajad ja kaasaaitajad.

Täideviija on isik, kes kuriteo vahetult toime pani.

Organisaator on isik, kes organiseeris või juhtis kuriteo toimepanemist.

Kihutaja on isik, kes kallutas teist isikut kuritegu toime panema.

Kaasaaitaja on isik, kes aitas kaasa kuriteo toimepanemisele nõuannetega, juhistega, vahendite andmisega või takistuste kõrvaldamisega, samuti isik, kes ette lubas varjata kurjategijat, kuriteo toimepanemise riistu ja vahendeid, kuriteo jälgi või kuritegelikul teel saadud esemeid.

Karistuse määramisel peab kohus arvestama kuriteo toimepanemisest osavõtnud iga isiku osavõtu astet ja iseloomu.

§ 18. Varjamine

Kurjategija, kuriteo toimepanemise riistade ja vahendite, kuriteo jälgede või kuritegelikul teel saadud esemete ette mittelubatud varjamine toob kaasa vastutuse ainult kriminaalseadusega eriti ettenähtud juhtudel.

§ 19. Mitteteatamine

Mitteteatamine kindlasti teadaolevast ettevalmistatavast või toimepandud kuriteost toob kaasa kriminaalvastutuse ainult kriminaalseadusega eriti ettenähtud juhtudel.

III OSA

Karistus

§ 20. Karistuse eesmärgid

Karistus ei ole mitte ainult karistamisvahendiks toimepandud kuriteo eest, vaid tema eesmärgiks on ka süüdimõistetute parandamine ja ümberkasvatamine töösse ausa suhtumise, seaduste täpse täitmise ja sotsialistliku ühiselu reeglite austamise vaimus, samuti süüdimõistetute kui ka teiste isikute poolt uute kuritegude toimepanemise ärahoidmine.

Karistuse eesmärgiks ei ole füüsiliste kannatuste tekitamine või inimväärikuse alandamine.

§ 21. Karistuste liigid

Kuriteo toimepannud isikutele võib kohaldada järgmisi põhi-karistusi:

- 1) vabadusekaotus;
- 2) asumisele saatmine;
- 3) väljasaatmine;
- 4) vabadusekaotuseta paranduslikud tööd;
- 5) teatud ametikohtadel töötamise või teatud tegevusalal tegutsemise õiguse äravõtmine;
- 6) trahv;
- 7) ühiskondlik laitus.

Ajateenistuse sõjaväelastele võib karistusena kohaldada ka distsiplinaarpataljoni saatmist.

Peale põhikaristuse võib süüdimõistetule kohaldada järgmisi lisakaristusi:

vara konfiskeerimine;

sõjaväelise või eriauastme äravõtmine.

Väljasaatmist, asumisele saatmist, keeldu töötada teatud ametikohtadel või tegutseda teatud tegevusalal ning trahvi võib kohaldada mitte ainult põhi-, vaid ka lisakaristusena.

Liiduvabariikide seadusandlusega võib peale käesolevas paragrahvis tähendatud karistuste ette näha ka muid karistusliike kooskõlas käesolevate aluste printsiipide ja üldsätetega.

§ 22. Erakordne karistus — surmanuhtlus

Erakordse karistusena kuni selle täieliku kaotamiseni on lubatud kohaldada surmanuhtlust — mahalaskmist — kodumaa reetmise, spionaaži, diversiooni, terroristliku akti ja banditismi eest, samuti tahtliku tapmise eest raskendavatel asjaoludel, millised on näidatud NSV Liidu ja liiduvabariikide kriminaalseaduste neis paragrahvides, mis määravad kindlaks vastutuse tahtliku tapmise eest, sõjaajal või lahinguolukorras aga ka teiste eriti raskete kuritegude eest NSV Liidu seadusandlusega eriti ettenähtud juhtudel.

Ei või surma mõista isikuid, kes enne kuriteo toimepanemist ei ole saanud kaheksateistkümne-aastaseks, ega naisi, kes kuriteo toimepanemise või kohtuotsuse tegemise ajal on rasedad. Surmanuhtlust ei või kohaldada naisisiku suhtes, kes kohtuotsuse täideviimise momendil on rase.

§ 23. Vabadusekaotus

Vabadusekaotus määratakse tähtajaga mitte üle kümne aasta, eriti raskete kuritegude eest ja eriti ohtlikele retsidivistidele aga NSV Liidu ja liiduvabariikide seadusandluses ettenähtud juhtudel mitte üle viieteistkümne aasta.

Karistuse määramisel isikule, kes enne kuriteo toimepanemist ei olnud veel kaheksateistkümne-aastaseks saanud, ei või vabadusekaotuse tähtaeg ületada kümnet aastat.

Vabadusekaotusele mõistetud isikud kannavad karistust paranduslike tööde koloonias või türmis, alaealised aga alaealiste töökoloonias.

Vabadusekaotust kinnipidamise näol türmis, kas kogu karistusaja või selle osa kestel võib kohus määrata isikutele, kes on toime pannud raskeid kuritegusid, samuti eriti ohtlikele retsidivistidele.

Isikutele, kes on ära kandnud vähemalt poole türmis kinnipidamise tähtajast, võib kohus nende eeskujuliku käitumise korral asendada neile kinnipidamise türmis kinnipidamisega koloonias.

Isikutele, kes kuritahtlikult rikuvad paranduslike tööde koloonias kehtivat režiimi, võib kohus asendada karistuse kandmise koloonias kinnipidamisega türmis kestusega mitte üle kolme aasta, kusjuures selle tähtaja lõppemisel veel kandmata karistus kantakse paranduslike tööde koloonias.

§ 24. Asumisele saatmine ja väljasaatmine

Asumisele saatmine seisneb süüdimõistetu eemaldamises tema elukohast ühes sundasumisega teatud paikkonnas.

Väljasaatmine seisneb süüdimõistetu eemaldamises tema elukohast ühes keeluga elada teatud paikkondades.

Asumisele saatmist ja väljasaatmist nii põhi- kui ka lisakaristusena võib määrata tähtajaga mitte üle viie aasta.

Asumisele saatmist ja väljasaatmist lisakaristusena võib kohaldada ainult seaduses eriti ettenähtud juhtudel.

Asumisele saatmist ja väljasaatmist ei kohaldata isikutele, kes enne kuriteo toimepanemist ei olnud veel kaheksateistkümne-aastaseks saanud. Asumisele saatmist ei kohaldata ka rasedatele naistele ja naistele, kelle ülalpidamisel on kuni kaheksa aasta vanuseid lapsi.

Asumise ärakandmise kord, kohad ja tingimused, samuti väljasaatmise kord ja tingimused määratakse kindlaks NSV Liidu ja liiduvabariikide seadusandlusega.

§ 25. Vabadusekaotuseta paranduslikud tööd

Vabadusekaotuseta paranduslikke töid määratakse tähtajaga kuni üks aasta ja need kantakse ära kas süüdimõistetu töökohas või muudes kohtades süüdimõistetu elukoha rajoonis. Vabadusekaotuseta paranduslikele töödele mõistetud isiku töötasust peetakse kinni riigitulusesse kohtuotsuses kindlaksmääratud ulatuses, kuid mitte üle 20%.

Vabadusekaotuseta paranduslike tööde ärakandmise kord määratakse kindlaks liiduvabariikide seadusandlusega.

§ 26. Teatud ametikohtadel töötamise või teatud tegevusalal tegutsemise õiguse äravõtmine

Teatud ametikohtadel töötamise või teatud tegevusalal tegutsemise õiguse äravõtmise võib kohus määrata tähtajaga kuni viis aastat põhi- või lisakaristusena.

Seda karistust võib määrata juhtudel, kui süüdlase poolt ametikohal või teatud tegevusalal tegutsemisel toimepandud kuritegude iseloomu tõttu kohus peab võimatuks säilitada talle õigus töötada teatud ametikohal või tegutseda teatud tegevusalal.

§ 27. Trahv

Trahv on kohtu poolt seaduses ettenähtud juhtudel ja piirides määratav rahaline karistus.

Trahvi suurus määratakse kindlaks olenevalt toimepandud kuriteo raskusest ning arvestades süüdlase varanduslikku seisundit.

Trahvi asendamine vabadusekaotusega ja vabadusekaotuse asendamine trahviga ei ole lubatud.

§ 28. Ühiskondlik laitus

Ühiskondlik laitus on kohtu poolt süüdlasele avaliku laituse avaldamine selle teatavakstegemisega vajalikel juhtudel üldsusele ajakirjanduse kaudu või muul viisil.

§ 29. Kuritegusid toimepannud sõjaväelaste distsiplinaarpataljoni saatmine ja paranduslike tööde asendamine kinnipidamisega peavahis

Ajateenistuse sõjaväelastele, kes on toime pannud kuriteo, võib kohaldada distsiplinaarpataljoni saatmist tähtajaga kolmest kuust kuni kahe aastani seaduses ettenähtud juhtudel, samuti neil juhtudel, kui kohus, arvestades asjaolusid ja süüdimõistetu isikut, peab otstarbekohaseks kuni kaheks aastaks ettenähtud vabadusekaotuse asemel kohaldada distsiplinaarpataljoni saatmist samaks tähtajaks.

Vabadusekaotuseta paranduslikud tööd asendatakse sõjaväelastele kinnipidamisega peavahis tähtajaga kuni kaks kuud.

§ 30. Vara konfiskeerimine

Vara konfiskeerimine on süüdimõistetu isiklikuks omandiks oleva kogu või osa vara sunduslik tasuta võõrandamine riigi kasuks.

Vara konfiskeerimist võib määrata ainult riiklike ja kasusaaamise eesmärgil toimepandud raskete kuritegude eest seaduses ettenähtud juhtudel.

Vara konfiskeerimise kohaldamise kord, süüdimõistetu enda ning tema ülalpidamisel olevate isikute jaoks hädavajalike ja konfiskeerimisele mittekuuluvate esemete loetelu ning samuti konfiskeeritud varast süüdimõistetu kohustuste järgi nõuete rahuldamise tingimused ja kord määratakse kindlaks liiduvabariikide seadusandlusega.

§ 31. Sõjaväeliste ja teiste auastmete ning ordenite, medalite ja aunimetuste äravõtmine

Raske kuriteo eest süüdimõistmisel võidakse sõjaväelist ja eriaustet omavalt isikult see kohtuotsusega ära võtta.

Isiku süüdimõistmisel raske kuriteo eest, keda on autasustatud ordeni või medaliga või kellel on NSV Liidu Ülemnõukogu Presiidiumi, liidu- või autonoomse vabariigi ülemnõukogu presiidiumi poolt antud aunimetus või NSV Liidu Ülemnõukogu Presiidiumi või NSV Liidu Ministrite Nõukogu poolt antud sõjaväeline või muu auaste, lahendab kohus kohtuotsuse tegemisel küsimuse, kas on otstarbekohane teha esildist organile, kes autasustas süüdimõistetut ordeni või medaliga või andis talle auastme või aunimetuse, selle ordeni, medali või aunimetuse, sõjaväelise või muu auastme äravõtmise kohta.

IV OSA

Karistuse määramine ja karistusest vabastamine

§ 32. Karistuse määramise üldalused

Kohus määrab karistuse neis piirides, mille näeb ette toimepandud kuriteo eest vastutust ettenägeva seaduse paragrahv, ning täpses vastavuses käesolevate aluste ja liiduvabariigi kriminaal-koodeksi sätetega. Karistuse määramisel arvestab kohus, juhindu-

des sotsialistlikust õigusteadvusest, toimepandud kuriteo iseloomu ja ühiskonnaohtlikkuse astet, süüdlase isikut ning vastutust kergendavaid ja raskendavaid asjaolusid.

§ 33. Vastutust kergendavad asjaolud

Karistuse määramisel vastutust kergendavateks asjaoludeks on:

- 1) süüdlase poolt kuriteo kahjulike tagajärgede ärahoidmine või tekitatud kahju vabatahtlik hüvitamine või kõrvaldamine;
- 2) kuriteo toimepanemine raskete isiklike või perekondlike asjaolude kokkusattumise mõjul;
- 3) kuriteo toimepanemine ähvarduse või sundimise või materiaalse või muu sõltuvuse mõjul;
- 4) kuriteo toimepanemine tugeva hingelise erutuse mõjul, mille kannatanu on esile kutsunud oma mitteõiguspäraste tegudega;
- 5) kuriteo toimepanemine ühiskonnaohtliku ründe eest kaitsmisel hädakaitse piiride ületamisega;
- 6) kuriteo toimepanemine alaealise poolt;
- 7) kuriteo toimepanemine raseda naisisiku poolt;
- 8) puhtsüdamlik süü ülestunnistamine või süü ülestunnistamisele ilmumine.

Liiduvabariikide kriminaalkodeksid võivad ette näha ka teisi vastutust kergendavaid asjaolusid.

Kohus võib karistuse määramisel arvestada ka kergendavaid asjaolusid, milliseid seaduses pole näidatud.

§ 34. Vastutust raskendavad asjaolud

Karistuse määramisel vastutust raskendavateks asjaoludeks on:

- 1) kuriteo toimepanemine isiku poolt, kes varem on mingisuguse kuriteo toime pannud.
- Olenevalt esimese kuriteo iseloomust on kohtul õigus seda mitte lugeda raskendavaks asjaoluks;
- 2) kuriteo toimepanemine organiseeritud grupi poolt;
- 3) kuriteo toimepanemine kasusaamise või muudel madalatel ajedel;
- 4) kuriteoga raskete tagajärgede põhjustamine;
- 5) kuriteo toimepanemine alaealise, kõrges vanuses või abitus seisundis oleva isiku suhtes;
- 6) alaealiste kihutamine kuriteo toimepanemisele või nende ahvatlemine kuriteost osavõtmisele;
- 7) kuriteo toimepanemine erilise julmusega või kannatanu mõnitamisega;
- 8) kuriteo toimepanemine ühiskondliku õnnetuse tingimuste ärakasutamisega;
- 9) kuriteo toimepanemine üldohtlikul viisil.

Liiduvabariikide kriminaalkodeksid võivad ette näha ka teisi süüdlase vastutust raskendavaid asjaolusid, mis ei ole ette nähtud käesolevas paragrahvis.

§ 35. Karistuse määramine mitme kuriteo toimepanemise eest

Kui isik tunnistatakse süüdi kahe või enama kuriteo toimepanemises, millised on ette nähtud kriminaalseaduse erinevates paragrahvides ning ei ole ühegi eest nendest süüdi mõistetud, siis kohus, määrates karistuse eraldi iga kuriteo eest, määrab lõpliku karistuse kuritegude kogumi eest, kas lugedes kergema karistuse kaetuks raskema karistusega või liites määratud karistused täies ulatuses või osaliselt seaduse selle paragrahvi piirides, mis näeb ette raskema karistuse.

Põhikaristusele võib liita ükskõik millise lisakaristuse, mis on ette nähtud seaduse neis paragrahvides, kus on kindlaks määratud vastutus nende kuritegude eest, millele toimepanemises on isik süüdi tunnistatud.

Samade eeskirjade järgi määratakse karistus, kui pärast antud asja kohtuotsuse tegemist tuvastatakse, et süüdimõistetu on süüdi veel teises kuriteos, mille ta on toime pannud enne kohtuotsuse tegemist esimeses asjas. Sel juhul arvatakse karistuse kandmise tähtaja hulka karistus, mis oli täielikult või osaliselt ära kantud esimese kohtuotsuse järgi.

§ 36. Karistuse määramine mitme kohtuotsuse järgi

Kui süüdimõistetu pärast kohtuotsuse tegemist, kuid enne karistuse täielikku ärakandmist pani toime uue kuriteo, siis kohus liidab eelmise otsuse järgi kandmata karistuse kas täies ulatuses või osaliselt uue otsusega määratud karistusega.

Karistuste liitmisel käesolevas paragrahvis ettenähtud korras ei tohi karistuse üldine tähtaeg ületada maksimaalset tähtaega, mis on kindlaks määratud antud karistusliigi jaoks. Vabadusekaotuse näol määratud karistuste liitmisel ei tohi karistuse üldine tähtaeg ületada kümnet aastat, kuritegude eest aga, millede eest seadus lubab vabadusekaotuse määramist tähtajaga üle kümne aasta, ei tohi kogu karistusaeg ületada viitteistkümnet aastat.

§ 37. Seaduses ettenähtust kergema karistuse määramine

Arvestades erandlikke tehioalusid ja süüdlase isikut ning tunnistades vajalikuks määrata süüdlasele karistus alla seda alam-määra, mille seadus näeb ette antud kuriteo eest, või üle minna mõnele teisele kergemale karistusliigile, võib kohus selliselt karistust kergendada, märkides tingimata ära karistuse kergendamise motiivid.

§ 38. Tingimisi süüdimõistmine

Kui kohus määrab karistuseks vabadusekaotuse või paranduslikud tööd ning kui ta, arvestades kõiki tehioalusid ja süüdlase isikut, jõuab veendumusele, et selle karistuse ärakandmine süüdlase poolt ei ole otstarbekohane, võib ta määrata, et karistust süüdlase suhtes tingimisi ei kohaldata, ära näidates kohustuslikult kohtuotsuses tingimisi süüdimõistmise motiivid. Sel juhul kohus määrab, et kohtuotsust ei pöörata täitmisele, kui süüdimõistetu kohtu poolt kindlaksmääratud katseaja vältel ei pane toime uut samaliigilist või mitte vähem rasket kuritegu.

Kui tingimisi süüdimõistetu paneb katseaja vältel toime uue samaliigilise või mitte vähem raske kuriteo, siis kohus määrab temale karistuse käesolevate aluste §-s 36 ettenähtud eeskirjade järgi.

Tingimisi süüdimõistmisel ei või määrata lisakaristusi, välja arvatud trahv.

Liiduvabariikide seadusandlusega nähakse ette katseaja piirid, samuti kord, kuidas jälgida tingimisi süüdimõistatud isikute tegevust ning nende suhtes kasvatustööd läbi viia.

Arvestades tehilolusid, süüdlase isikut ning ühiskondlike organisatsioonide või süüdlase töökoha tööliste, teenistujate või kolhoosnikute kollektiivi taotlusi süüdlase tingimisi süüdimõistmise kohta, võib kohus panna nendele organisatsioonidele või sellele kollektiivile tingimisi süüdimõistetu ümberkasvatamise ja parandamise kohustuse.

§ 39. Sõjaväelaste või sõjaväekohustuslaste suhtes sõjaajal kohtuotsuste täitmise edasilükkamine

Sõjaajal sõjaväelase või kutse alla või mobiliseerimisele kuuluva sõjaväekohustuslase suhtes tehtud ning vabadusekaotust ettenägeva kohtuotsuse täitmist võib kohus edasi lükata kuni sõjategevuse lõppemiseni süüdimõistetu saatmisega tegevväkke. Kohus võib neil juhtudel edasi lükata kohtuotsuse täitmise ka lisakaristuste osas.

Kui tegevväkke saadetud süüdimõistetu osutub sotsialistliku kodumaa vapraks kaitsjaks, võib kohus vastava väejuhatuse taotlusel vabastada teda karistusest või asendada karistus teise, kergema karistusega.

Kui isik, kelle suhtes kohtuotsuse täitmine oli edasi lükatud, paneb toime uue kuriteo, liidab kohus uuele karistusele varem määratud karistuse käesolevate aluste §-s 36 ettenähtud eeskirjade kohaselt.

§ 40. Eelvangistuse arvestamine

Eelvangistusaeg arvestatakse kohtu poolt karistuse tähtaja hulka vabadusekaotusele mõistmisel ja distsiplinaarpataljoni saatmisel päev päeva vastu, paranduslike tööde määramisel, asumisele saatmisel või väljasaatmisel — üks päev kolme päeva vastu.

§ 41. Kriminaalvastutusele võtmise aegumine

Isikut ei saa võtta kriminaalvastutusele, kui tema poolt kuriteo toimepanemise päevast on möödunud järgmised tähtajad:

1) kolm aastat kuriteo toimepanemise päevast, mille eest seaduse järgi võib määrata vabadusekaotuse tähtajaga mitte üle kahe aasta või karistuse, mis ei ole seotud vabadusekaotusega;

2) viis aastat kuriteo toimepanemise päevast, mille eest seaduse järgi võib määrata vabadusekaotuse tähtajaga mitte üle viie aasta;

3) kümme aastat kuriteo toimepanemise päevast, mille eest seaduse järgi võib määrata raskema karistuse kui vabadusekaotuse tähtajaga viis aastat.

Liiduvabariikide seadusandlusega võib ette näha lühendatud aegumistähtaegu üksikute kuriteoliikide kohta.

Aegumine katkeb, kui isik enne seaduses ettenähtud tähtaja möödumist paneb toime uue kuriteo, mille eest seaduse järgi võib määrata vabadusekaotuse tähtajaga üle kahe aasta. Aegumise arvestamist sel juhul alustatakse uue kuriteo toimepanemise momendist.

Aegumine peatub, kui isik, kes pani toime kuriteo, varjab ennast uurimise või kohtu eest. Neil juhtudel aegumine uuendub isiku kinnipidamise või süü ülestunnistamisele ilmumise momendist. Sealjuures ei või isikut kriminaalvastutusele võtta, kui kuriteo toimepanemise ajast on möödunud viisteist aastat ja aegumine ei ole katkenud uue kuriteo toimepanemise tõttu.

Aegumise kohaldamise küsimuse isiku suhtes, kes on toime pannud kuriteo, mille eest seaduse järgi võib määrata surmanuhtluse, lahendab kohus. Kui kohus ei pea võimalikuks aegumist kohaldada, siis ei või surmanuhtlust määrata ja see asendatakse vabadusekaotusega.

§ 42. Süüdimõistva kohtuotsuse täitmise aegumine

Süüdimõistvat kohtuotsust ei täideta, kui seda ei ole täitmisele pööratud järgmistel tähtaegadel, arvates kohtuotsuse jõustumise päevast:

1) kolm aastat — kui süüdlasele on määratud vabadusekaotus tähtajaga mitte üle kahe aasta või karistus, mis ei ole seotud vabadusekaotusega;

2) viis aastat — kui süüdlasele on määratud vabadusekaotus tähtajaga mitte üle viie aasta;

3) kümme aastat — kui süüdlasele on määratud raskem karistus kui viis aastat vabadusekaotust.

Liiduvabariikide seadusandlusega võib ette näha lühendatud aegumistähtaegu üksikute kuriteoliikide kohta.

Aegumine katkeb, kui süüdimõistetu hoidub kõrvale karistuse kandmisest või enne tähtaja möödumist paneb toime uue kuriteo, mille eest kohus on määranud karistuseks vabadusekaotuse tähtajaga mitte alla ühe aasta, asumisele saatmise või väljasaatmise tähtajaga mitte alla kolme aasta. Aegumise arvestamine uue kuriteo toimepanemise puhul algab selle toimepanemise momendist, karistuse kandmisest kõrvalehoidumise puhul aga karistuse kandmisele ilmumise momendist või end varjava süüdimõistetu kinnivõtmise momendist. Sealjuures ei saa asuda süüdimõistva kohtuotsuse täitmisele, kui selle tegemise ajast on möödunud viisteist aastat ja aegumine ei ole katkenud uue kuriteo toimepanemise tõttu.

Aegumise kohaldamise küsimuse isiku suhtes, kes on surma mõistetud, lahendab kohus. Kui kohus ei pea võimalikuks kohaldada aegumist, siis asendatakse surmanuhtlus vabadusekaotusega.

§ 43. Kriminaalvastutusest ja karistusest vabastamine

Kuriteo toimepannud isikut võib kriminaalvastutusest vabastada, kui tunnistatakse, et olukorra muutumise tõttu asja uurimise või kohtuliku arutamise ajaks süüdlase poolt toimepandud tegu on kaotanud ühiskonnaohtlikkuse või see isik ei ole enam ühiskonnaohtlik.

Kuriteo toimepannud isikut võib karistusest vabastada, kui tunnistatakse, et selle isiku edasise laitmatu käitumise ning töösse ausa suhtumise tõttu ei või teda asja kohtuliku arutamise ajaks lugeda ühiskonnaohtlikuks.

§ 44. Tingimisi enne tähtaega karistusest vabastamine ja karistuse asendamine kergema karistusega

Kui isik, kes on mõistetud vabadusekaotusele, paranduslikele töödele, asumisele saatmisele, väljasaatmisele või distsiplinaarpataljoni saatmisele, oma eeskujuliku käitumise ja ausa suhtumisega töösse on tõendanud, et ta on end parandanud, siis võib kohus pärast vähemalt poole määratud karistuse tegelikku ärakandmist teda tingimisi enne tähtaega karistusest vabastada või karistuse ärakandmata osa asendada kergema karistusega. Sealjuures võib süüdimõistetut vabastada ka lisakaristusest, mis on määratud asumisele saatmise, väljasaatmise või teatud ametikohal töötamise või teatud tegevusalal tegutsemise õiguse äravõtmise näol.

Isikutele, kes on süüdi mõistetud eriti ohtlike riiklike kuritegude eest, samuti teiste raskete kuritegude eest, võib liiduvabariikide seadusandluses ettenähtud juhtudel kohaldada tingimisi ennetähtaegset vabastamist ja karistuse kandmata osa asendamist kergema karistusega pärast seda, kui vähemalt kaks kolmandikku määratud karistusajast on tegelikult ära kantud.

Kui isik, kes vabastati tingimisi enne tähtaega, paneb karistuse ärakandmata aja jooksul toime samaliigilise või mitte vähem raske kuriteo, siis määrab kohus temale karistuse käesolevate aluste § 36 eeskirjade järgi.

Tingimisi ennetähtaegset vabastamist ja karistuse ärakandmata osa asendamist kergema karistusega ei kohaldata eriti ohtlike retsidivistide suhtes.

§ 45. Karistusest vabastamine ja karistuse asendamine kergema karistusega isikute suhtes, kes panid toime kuriteo enne kaheksateistkümne-aastaseks saamist

Kui isik, kes on mõistetud vabadusekaotusele või paranduslikele töödele kuriteo eest, mis ta pani toime enne kaheksateistkümne-aastaseks saamist, eeskujuliku käitumise ning ausa suhtumisega töösse ja õpingutesse on tõendanud, et ta on end parandanud, võib kohus pärast vähemalt ühe kolmandiku karistusaja tegelikku ärakandmist:

1) teda tingimisi enne tähtaega karistusest vabastada, kui karistusest vabastamine toimub pärast süüdimõistetu kaheksateistkümne-aastaseks saamist, või

2) teda enne tähtaega karistusest vabastada, kui karistusest vabastamine toimub enne süüdimõistetud kaheksateistkümnepäevase saamist, või

3) asendada määratud karistus kergemaga.

§ 46. Karistuse kandmisest vabastamine

Süüdimõistetut karistuse kandmisest vabastada, samuti määratud karistust kergendada, välja arvatud karistusest vabastamine või karistuse kergendamine amnestia või armuandmise korras, võib ainult kohus seaduses ettenähtud juhtudel ja korras.

§ 47. Karistatuse kustumine

Karistamatuks loetakse:

1) isikud, kes on ära kandnud karistuse distsiplinaarpataljoni või ennetähtaegselt vabastatud sellest karistusest, samuti sõjaväelased, kes on ära kandnud karistuse peavahis kinnipidamise näol paranduslike tööde asemel;

2) tingimisi süüdimõistetud isikud, kui nad katseaja jooksul ei ole toime pannud uut kuritegu;

3) süüdimõistetud isikud, kellele on määratud ühiskondlik laiskus, trahv, teatud ametikohtadel töötamise või teatud tegevusalal tegutsemise õiguse äravõtmine või paranduslikud tööd, kui nad ühe aasta jooksul, arvates karistuse ärakandmise päevast, ei ole toime pannud uut kuritegu;

4) süüdimõistetud isikud, kellele on määratud vabadusekaotus tähtajaga mitte üle kolme aasta, asumisele saatmine või välja saatmine, kui nad kolme aasta jooksul, arvates karistuse (põhi- ja lisakaristuse) ärakandmise päevast, ei ole toime pannud uut kuritegu;

5) süüdimõistetud isikud, kellele on määratud vabadusekaotus tähtajaga üle kolme aasta, kuid mitte üle kuue aasta, kui nad viie aasta jooksul, arvates karistuse (põhi- ja lisakaristuse) ärakandmise päevast, ei ole toime pannud uut kuritegu;

6) süüdimõistetud isikud, kellele on määratud vabadusekaotus tähtajaga üle kuue aasta, kuid mitte üle kümne aasta, kui nad kaheksa aasta jooksul, arvates karistuse (põhi- ja lisakaristuse) ärakandmise päevast, ei ole toime pannud uut kuritegu;

7) süüdimõistetud isikud, kellele on määratud vabadusekaotus tähtajaga üle kümne aasta, kui nad kaheksa aasta jooksul, arvates karistuse (põhi- ja lisakaristuse) ärakandmise päevast, ei ole toime pannud uut kuritegu ja kui sealjuures kohus teeb kindlaks, et süüdimõistetud on end parandanud ja puudub vajadus lugeda teda karistatuks.

Kui vabadusekaotusele mõistetud isik pärast karistuse ärakandmist oma eeskujuliku käitumisega ja ausa suhtumisega töösse on tõendanud, et ta on end parandanud, võib kohus ühiskondlike organisatsioonide taotlusel kustutada tema karistatuse enne käesolevas paragrahvis näidatud tähtaegade möödumist.

83. Kohtuotsusega valimisõiguste äravõtmise äramuutmise seadus

Tunnistades säärase kriminaalkaristusvahendi, nagu valimisõiguste äravõtmine, edasise säilitamise ebaotstarbekohaseks, Nõukogude Sotsialistlike Vabariikide Liidu Ülemnõukogu otsustab:

§ 1. Muuta ära kohtuotsusega valimisõiguste äravõtmise kohaldamine kriminaalkaristusvahendina.

Kõik isikud, kellelt valimisõigused on kohtuotsusega ära võetud, vabastada sellest karistusest.

§ 2. Sõnastada NSV Liidu Konstitutsiooni 135. paragrahv järgmiselt:

«§ 135. Saadikute valimised on üldised: kõigil NSV Liidu kodanikel, kes on saanud 18-aastaseks, sõltumata rassilisest ja rahvuslikust kuuluvusest, soost, usutunnistusest, hariduslikust tsensusest, paiksusest, sotsiaalsest päritolust, varanduslikust seisundist ja endisest tegevusest, on õigus osa võtta saadikute valimisest, välja arvatud isikud, kes seaduses ettenähtud korras on tunnistatud nõdra-meelseks.

NSV Liidu Ülemnõukogu saadikuks võidakse valida iga NSV Liidu kodanik, kes on saanud 23-aastaseks, sõltumata rassilisest ja rahvuslikust kuuluvusest, soost, usutunnistusest, hariduslikust tsensusest, paiksusest, sotsiaalsest päritolust, varanduslikust seisundist ja endisest tegevusest.»

NSV Liidu Ülemnõukogu Presiidiumi
esimees K. Vorošilov

NSV Liidu Ülemnõukogu Presiidiumi
sekretär M. Georgadze

Mokva, Kreml, 25. detsembril 1958.

84. Seadus kriminaalvastutusest riiklike kuritegude eest

I. ERITI OHTLIKUD RIIKLIKUD KURITEOD

§ 1. Kodumaa reetmine

Kodumaa reetmise eest, see on teo eest, mille on NSV Liidu kodanik tahtlikult toime pannud NSV Liidu riikliku sõltumatuse, territoriaalse puutumatusse või sõjalise võimsuse kahjustamiseks, nagu üleminek vaenlase poole, spionaaž, riikliku või sõjasaladuse väljaandmine välisriigile, põgenemine välismaale või välismaalt NSV Liitu tagasipöördumisest keeldumine, välisriikide abistamine NSV Liidu vastu suunatud vaenulikus tegevuses ja vandenõu võimahaaramise eesmärgil, —

karistatakse vabadusekaotusega kümnest aastast kuni viieteistkümne aastani ühes vara konfiskeerimisega või surmanuhtlusega ühes vara konfiskeerimisega.

§ 2. Spionaaž

Riiklikku või sõjasaladust kujutavate andmete edasiandmise eest, riisumise või kogumise eest nende edasiandmise eesmärgil välisriigile või välismaa organisatsioonile või nende agentuurile, samuti välismaa luure ülesandel muude andmete edasiandmise ja kogumise eest nende kasutamiseks NSV Liidu huvide kahjustamise eesmärgil, kui spionaaž pandi toime välismaalase või kodakondsuseta isiku poolt, —

karistatakse vabadusekaotusega seitsmest aastast kuni viieteistkümne aastani ühes vara konfiskeerimisega või surmanuhtlusega ühes vara konfiskeerimisega.

§ 3. Terroristlik akt

Riigi- või ühiskonnategelase või võimuesindaja tapmise eest, kui see on toime pandud seoses tema riikliku või ühiskondliku tegevusega ning nõukogude võimu õonestamise või nõrgendamise eesmärgil, —

karistatakse vabadusekaotusega kümnest aastast kuni viieteistkümne aastani ühes vara konfiskeerimisega või surmanuhtlusega ühes vara konfiskeerimisega.

Samadel eesmärkidel riigi- või ühiskonnategelasele või võimuesindajale raske kehavigastuse tekitamise eest seoses tema riikliku või ühiskondliku tegevusega —

karistatakse vabadusekaotusega kaheksast aastast kuni viieteistkümne aastani ühes vara konfiskeerimisega.

§ 4. Terroristlik akt välisriigi esindaja vastu

Välisriigi esindaja tapmise eest sõja või rahvusvaheliste konfliktide provotseerimise eesmärgil —

karistatakse vabadusekaotusega kümnest aastast kuni viieteistkümne aastani ühes vara konfiskeerimisega või surmanuhtlusega ühes vara konfiskeerimisega.

Samadele isikutele samadel eesmärkidel raske kehavigastuse tekitamise eest —

karistatakse vabadusekaotusega kaheksast aastast kuni viieteistkümne aastani ühes vara konfiskeerimisega.

§ 5. Diversioon

Nõukogude riigi nõrgendamise eesmärgil ettevõtete, ehitiste, liiklusteede ja -vahendite, sidevahendite või muu riikliku või ühiskondliku vara purustamise või kahjustamise eest plahvatusega, süütamisega või muul viisil, massiliste mürgistamiste toimepanemise või epideemiate ja episootiate levitamise eest —

karistatakse vabadusekaotusega kaheksast aastast kuni viieteistkümne aastani ühes vara konfiskeerimisega või surmanuhtlusega ühes vara konfiskeerimisega.

§ 6. Kahjurlus

Teo või tegevusetuse eest, mis on suunatud tööstuse, transpordi, põllumajanduse, rahandussüsteemi, kaubanduse või muude rahvamajandusharude, samuti riigiorganite või ühiskondlike orga-

nisatsioonide tegevuse õnnestamisele Nõukogude riigi nõrgendamise eesmärgil, kui see tegu on toime pandud riiklike või ühiskondlike asutuste, ettevõtete, organisatsioonide kasutamise või nende normaalsele tegevusele vastutöötamise teel, —

karistatakse vabadusekaotusega kaheksast aastast kuni viieteistkümne aastani ühes vara konfiskeerimisega.

§ 7. Nõukogude-vastane agitatsioon ja propaganda

Agitatsiooni ja propaganda eest nõukogude võimu õnnestamise või nõrgendamise või üksikute eriti ohtlike riiklike kuritegude toimepanemise eesmärgil, samadel eesmärkidel nõukogude riiklikku ja ühiskondlikku korda halvustavate, laimavate väljamõeldiste levitamise, samuti samadel eesmärkidel taolise sisuga kirjanduse levitamise või valmistamise või hoidmise eest —

karistatakse vabadusekaotusega kuuest kuust kuni seitsme aastani või asumisele saatmisega kahest aastast kuni viie aastani.

Samade tegude eest, kui need pandi toime eriti ohtlike riiklike kuritegude eest varem süüdimõistetud isiku poolt, või kui need pandi toime sõjaajal —

karistatakse vabadusekaotusega kolmest aastast kuni kümne aastani.

§ 8. Sõjapropaganda

Igasugusel kujul tehtava sõjapropaganda eest —

karistatakse vabadusekaotusega kolmest aastast kuni kaheksa aastani.

§ 9. Eriti ohtlike riiklike kuritegude toimepanemisele suunatud organisatsiooniline tegevus, samuti osavõtt Nõukogude-vastasest organisatsioonist

Eriti ohtlike riiklike kuritegude ettevalmistamisele või toimepanemisele või selliste kuritegude toimepanemise eesmärki omava organisatsiooni loomisele suunatud organisatsioonilise tegevuse eest, samuti osavõtu eest Nõukogude-vastasest organisatsioonist —

karistatakse vastavalt käesoleva seaduse §-dele 1—8.

§ 10. Mõne teise töörahvariigi vastu toimepandud eriti ohtlikud riiklikud kuriteod

Töötajate rahvusvahelise solidaarsuse alusel eriti ohtlike riiklike kuritegude eest, mis on toime pandud mõne teise töörahvariigi vastu, —

karistatakse vastavalt käesoleva seaduse §-dele 1—9.

II. MUUD RIIKLIKUD KURITEOD

§ 11. Rahvusliku ja rassilise võrdõiguslikkuse rikkumine

Rassilise või rahvusliku vaenu või lahkkelide õhutamise eesmärgil tehtava propaganda või agitatsiooni eest, samuti kodanike õiguste otsese või kaudse kitsendamise või kodanikele otseste või kaudsete eeliste kehtestamise eest, olenevalt nende rassilisest või rahvuslikust kuuluvusest, —

karistatakse vabadusekaotusega kuuest kuust kuni kolme aastani või asumisele saatmisega kahest aastast kuni viie aastani.

§ 12. Riikliku saladuse avaldamine

Riiklikku saladust kujutavate andmete avaldamise eest isiku poolt, kellele need andmed olid usaldatud või said teatavaks seoses teenistusega või tööga, kodumaa reetmise või spionaaži tunnuste puudumisel —

karistatakse vabadusekaotusega kahest aastast kuni viie aastani.

Sama teo eest, kui see tõi kaasa rasked tagajärjed, —

karistatakse vabadusekaotusega viiest aastast kuni kaheksa aastani.

§ 13. Riiklikku saladust sisaldavate dokumentide kaotamine

Riiklikku saladust sisaldavate dokumentide, samuti riiklikku saladust kujutavate andmetega esemete kaotamise eest isiku poolt, kellele need olid usaldatud, kui kaotamine oli nimetatud dokumentide või esemetega ümberkäimiseks kehtestatud eeskirjade rikkumise tagajärjeks, —

karistatakse vabadusekaotusega ühest aastast kuni kolme aastani.

Sama teo eest, kui see tõi kaasa rasked tagajärjed, —

karistatakse vabadusekaotusega kolmest aastast kuni kaheksa aastani.

§ 14. Banditism

Relvastatud bandede organiseerimise eest riiklikele ja ühiskondlikele asutustele või ettevõtetele või üksikisikutele kallaletungimise eesmärgil, samuti osavõtu eest sellistest bandedest ja nende poolt toimepandavatest kallaletungidest —

karistatakse vabadusekaotusega kolmest aastast kuni viieteistkümne aastani ühes vara konfiskeerimisega või surmanuhtlusega ühes vara konfiskeerimisega.

§ 15. Salakaubavedu

Salakaubaveo, see on ebaseadusliku kaupade või muude väärtuste üle NSV Liidu riigipiiri toimetamise eest, mis pandi toime esemete varjamisega erilistes hoiukohtades või tolli- ja muude dokumentide pettusliku kasutamisega või suurtes kogustes või salakaubaveoga tegelemiseks organiseerunud isikute grupi poolt või ametiisiku poolt ametiseisundi kasutamisega, samuti lõhkeainete, narkootiliste, tugevatoimeliste ja mürkainete, relvade ja sõjaväevarustuse salakaubaveo eest —

karistatakse vabadusekaotusega kolmest aastast kuni kümne aastani ühes vara konfiskeerimisega.

§ 16. Massilised korratused

Massiliste korratuste organiseerimise eest, millega kaasnesid rüüstamised, purustamised, süütamised ja muud sellised teod, samuti nende kuritegude vahetu toimepanemise eest massilistest korratustest osavõtjate poolt või nende poolt võimudele relvastatud vastupanu osutamise eest —

karistatakse vabadusekaotusega kahest aastast kuni viieteistkümne aastani.

§ 17. Kõrvalehoidumine järjekordsest sõjaväe tegevteenistusse kutsumisest

Kõrvalehoidumise eest järjekordsest sõjaväe tegevteenistusse kutsumisest —

karistatakse vabadusekaotusega ühest aastast kuni kolme aastani.

Sama teo eest, kui see pandi toime enesele kehavigastuse tekitamise või haiguse simuleerimise, dokumentide võltsimise või muu pettuse teel, samuti kui see pandi toime muudel raskendavatel asjaoludel, —

karistatakse vabadusekaotusega ühest aastast kuni viie aastani.

§ 18. Mobilisatsioonist kõrvalehoidumine

NSV Liidu relvastatud jõudude ridadesse mobiliseerimisest kõrvalehoidumise eest —

karistatakse vabadusekaotusega kolmest aastast kuni kümne aastani.

Sama teo eest, samuti kõrvalehoidumise eest järgnevatest sõjaväeteenistusse kutsumistest NSV Liidu relvastatud jõudude komplekteerimiseks, kui need teod pandi toime sõjaajal, —

karistatakse vabadusekaotusega viiest aastast kuni kümne aastani või surmanuhtlusega.

§ 19. Kohustuste täitmisest või maksude tasumisest kõrvalehoidumine sõjaajal

Töömobilisatsioonist või muude kohustuste täitmisest, samuti maksude tasumisest kõrvalehoidumise eest sõjaajal —

karistatakse vabadusekaotusega ühest aastast kuni viie aastani või paranduslike töödega kuuest kuust kuni ühe aastani.

§ 20. Ebaseaduslik väljasõit välismaale ja ebaseaduslik sissesõit NSV Liitu

Väljasõidu eest välismaale, sissesõidu eest NSV Liitu või piiri ületamise eest ilma sellekohase passita või vastavate võimude loata —

karistatakse vabadusekaotusega ühest aastast kuni kolme aastani.

Selle paragrahvi kehtivus ei laiene välisriikide kodanikele, kes NSV Liidu Konstitutsiooniga antud varjupaigaõiguse kasutamiseks tulevad NSV Liitu sellekohase passita või loata.

§ 21. Rahvusvahelise õhusõidu eeskirjade rikkumine

Sellekohase loata NSV Liitu sisselennu ja NSV Liidust väljalennu eest, loas tähendatud marsruutidest, maandumiskohtadest, õhuvärvavatest ja lennukõrgusest mittekinnipidamise või muude rahvusvahelise õhusõidu eeskirjade rikkumise eest —

karistatakse vabadusekaotusega ühest aastast kuni kümne aastani või rahatrahviga kuni 10 000 rubla ühes õhusõiduki konfiskeerimisega või ilma konfiskeerimiseta.

§ 22. Ohutu liiklemise ja transpordivahendite eksploatatsiooni eeskirjade rikkumine

Raudtee-, vee- või õhustranspordi töötaja poolt ohutu liiklemise ja transpordivahendite eksploatatsiooni eeskirjade rikkumise eest, mis tõi kaasa õnnetusjuhtumeid inimestega, katastroofi, avarii või muid raskeid tagajärgi, samuti transpordivahendite, teede, signalisatsiooni- ja sidevahendite halvakvaliteedilise remondi eest, mis tõi kaasa samasuguseid tagajärgi, —

karistatakse vabadusekaotusega kolmest aastast kuni viieteistkümne aastani.

Samade tegude eest, kui need ei toonud kaasa, kuid nendega teadlikult loodi samade tagajärgede saabumise oht, —

karistatakse vabadusekaotusega ühest aastast kuni kolme aastani või paranduslike töödega kuni ühe aastani.

§ 23. Liiklusteede ja transpordivahendite rikkumine

Liiklusteede, neil olevate ehitiste, veereva koosseisu või laevade, side- või signalisatsioonivahendite tahtliku purustamise või kahjustamise eest, mis tõi kaasa või võis kaasa tuua rongiõnnetuse, laevaavarii või transpordi ja side normaalse töö rikkumise, —

karistatakse vabadusekaotusega kolmest aastast kuni viieteistkümne aastani.

§ 24. Võltsitud raha või väärtpaberite valmistamine või käibeleaskmine

Võltsitud riigikassapiletite, NSV Liidu Riigipanga piletite, metallraha, riiklike väärtpaberite või välisvaluuta käibeleaskmise eesmärgil valmistamise või nende käibeleaskmise eest —

karistatakse vabadusekaotusega kolmest aastast kuni viieteistkümne aastani ühes vara konfiskeerimisega.

§ 25. Valuutaoperatsioonide eeskirjade rikkumine

Valuutaoperatsioonide eeskirjade rikkumise, valuutaväärtuste või väärtpaberitega spekulatsioonide eest —

karistatakse vabadusekaotusega kolmest aastast kuni kaheksa aastani ühes valuutaväärtuste ja väärtpaberite konfiskeerimisega.

§ 26. Riiklikest kuritegudest mitteteatamine

Käesoleva seaduse §-des 1—6, 9, 14 ja 24 ettenähtud teadaolevatest ettevalmistatavatest või toimepandud riiklikest kuritegudest mitteteatamise eest —

karistatakse vabadusekaotusega ühest aastast kuni kolme aastani või paranduslike töödega kuuest kuust kuni ühe aastani.

NSV Liidu Ülemnõukogu Presiidiumi
esimees K. Vorosilov

NSV Liidu Ülemnõukogu Presiidiumi
sekretär M. Georgadze

Moskva, Kreml, 25. detsembril 1958.

**85. NSV Liidu Ülemnõukogu otsus
seaduse «Kriminaalvastutusest riiklike kuritegude eest»
ellurakendamise korra kohta**

Seoses seaduse «Kriminaalvastutusest riiklike kuritegude eest» vastuvõtmisega Nõukogude Sotsialistlike Vabariikide Liidu Ülemnõukogu otsustab:

1. Teha NSV Liidu Ülemnõukogu Presiidiumile ülesandeks määrata kindlaks seaduse «Kriminaalvastutusest riiklike kuritegude eest» ellurakendamise kord ja kinnitada nende NSV Liidu seadusandlike aktide loetelu, mis kaotavad jõu seoses selle seaduse ellurakendamisega.

2. Teha liiduvabariikide ülemnõukogudele ülesandeks viia liiduvabariikide seadusandlus kooskõlla seadusega «Kriminaalvastutusest riiklike kuritegude eest».

NSV Liidu Ülemnõukogu Presiidiumi
esimees K. Vorošilov

NSV Liidu Ülemnõukogu Presiidiumi
sekretär M. Georgadze

Moskva, Kreml, 25. detsembril 1958.

86. NSV Liidu, liidu- ja autonoomsete vabariikide kohtukorralduse seadusandluse aluste kinnitamise seadus

Nõukogude Sotsialistlike Vabariikide Liidu Ülemnõukogu otsustab:

§ 1. Kinnitada NSV Liidu, liidu- ja autonoomsete vabariikide kohtukorralduse seadusandluse alused.

§ 2. Määrata, et rahvakohtunikud ja rahvakaasistujad, kes on valitud enne NSV Liidu, liidu- ja autonoomsete vabariikide kohtukorralduse seadusandluse aluste vastuvõtmist, jätkavad neile pandud kohustuste täitmist kuni oma volituste lõppemiseni.

§ 3. Teha NSV Liidu Ülemnõukogu Presiidiumile ülesandeks kinnitada nende NSV Liidu seadusandlike aktide loetelu, mis kaotavad oma jõu seoses NSV Liidu, liidu- ja autonoomsete vabariikide kohtukorralduse seadusandluse aluste ellurakendamisega.

§ 4. Teha liiduvabariikide ülemnõukogudele ülesandeks viia liiduvabariikide seadusandlus kooskõlla NSV Liidu, liidu- ja autonoomsete vabariikide kohtukorralduse seadusandluse alustega.

NSV Liidu Ülemnõukogu Presiidiumi
esimees K. Vorošilov

NSV Liidu Ülemnõukogu Presiidiumi
sekretär M. Georgadze

Moskva, Kreml, 25. detsembril 1958.

NSV Liidu, liidu- ja autonoomsete vabariikide kohtukorralduse seadusandluse alused

§ 1. Kohtusüsteem

Vastavalt NSV Liidu Konstitutsiooni §-le 102 teostavad NSV Liidus õigusemõistmist NSV Liidu Ülemkohus, liiduvabariikide ülemkohtud, autonoomsete vabariikide ülemkohtud, oblasti-, krai- ja linnakohtud, autonoomsete oblastite ja rahvusringkondade kohtud, rajoonide (linnade) rahvakohtud, samuti sõjatribunalid.

§ 2. Õigusemõistmise eesmärgid

Õigusemõistmise ülesandeks NSV Liidus on kaitsta igasuguste rünnete vastu:

a) NSV Liidu Konstitutsiooniga ja liidu- ning autonoomsete vabariikide konstitutsioonidega seatud NSV Liidu ühiskondlikku ja riiklikku korda, sotsialistlikku majandussüsteemi ja sotsialistlikku omandit;

b) NSV Liidu kodanike poliitilisi, töö- ja elamualaseid ning teisi isiklikke ja varalisi õigusi ning huviseid, mis on tagatud NSV Liidu Konstitutsiooniga ning liidu- ja autonoomsete vabariikide konstitutsioonidega;

v) riiklike asutuste, ettevõtete, kolhooside, kooperatiivsete ja muude ühiskondlike organisatsioonide õigusi ja seadusega kaitstavaid huviseid.

Õigusemõistmise ülesandeks NSV Liidus on tagada nõukogude seaduste täpne ja kõrvalekaldumatu täitmine kõigi NSV Liidu asutuste, organisatsioonide, ametiisikute ja kodanike poolt.

§ 3. Kohtu ülesanded

Kohus kasvatab kogu oma tegevusega NSV Liidu kodanikke kodumaale ja kommunismiüritusele ustavuse vaimus, nõukogude seaduste täpse ja kõrvalekaldumatu täitmise, sotsialistlikusse omandisse hoolitseva suhtumise, töödistsipliinist kinnipidamise, riiklikesse ja ühiskondlikesse kohustesse ausa suhtumise, kodanike õiguste, au ning väärkuse ja sotsialistliku ühiselu reeglite austamise vaimus.

Kohaldades kriminaalkaristusi kohus mitte ainult karistab kurjategijaid, vaid tema eesmärgiks on ka kurjategijate parandamine ja ümberkasvatamine.

§ 4. Õigusemõistmise teostamine kohtus kriminaal- ja tsiviilasjade arutamise teel

NSV Liidus teostatakse õigusemõistmist:

a) kohtuistungeil kodanike, riiklike ettevõtete, asutuste, kolhooside, kooperatiivsete ja teiste ühiskondlike organisatsioonide õigusi ja huviseid puudutavate tsiviil-vaidlusasjade arutamise ja lahendamise teel;

b) kohtuistungeil kriminaalasjade arutamise ja kuriteo toimepanemises süüdi olevate isikute karistamise teel seaduses ettenähtud karistustega või süütute isikute õigeksmõistmise teel.

§ 5. Kodanike üheõiguslikkus seaduse ja kohtu ees

NSV Liidus teostatakse õigusemõistmist kodanike üheõiguslikkuse alusel seaduse ja kohtu ees, sõltumata nende sotsiaalsest, varanduslikust ja teenistuslikust seisundist, rahvuslikust ja rassilisest kuuluvusest ja usutunnistusest.

§ 6. Õigusemõistmise teostamine täpses vastavuses seadusega

NSV Liidus teostatakse õigusemõistmist täpses vastavuses NSV Liidu ning liidu- ja autonoomsete vabariikide seadusandlusega.

§ 7. Kõigi kohtute moodustamine valitavuse põhimõttel

Vastavalt NSV Liidu Konstitutsiooni §-dele 105—109 moodustatakse NSV Liidus kõik kohtud valitavuse põhimõttel.

§ 8. Asjade kollegiaalne arutamine kõigis kohtutes

Kohtud arutavad asju kollegiaalselt.

Asjade arutamine kõigi kohtute poolt esimeses astmes toimub koosseisus: kohtunik ja kaks rahvakaasistujat.

Asjad vaadatakse läbi kassatsioonikaebuste ja -protestide alusel kõrgemalseisvate kohtute kohtukolleegiumides vastava kohtu kolmest liikmest koosnevas koosseisus.

Asjad kohtute jõustunud otsuste ja määruste peale esitatud protestide alusel vaadatakse NSV Liidu Ülemkohtu ja liiduvabariikide ülemkohtute kohtukolleegiumides läbi vastava kohtu kolmest liikmest koosnevas koosseisus.

Kohtu presiidium vaatab asju läbi presiidiumi liikmete enamiku kohalolekul.

Kohtu pleenum vaatab asju läbi vähemalt $\frac{2}{3}$ pleenumi koosseisu kohalolekul.

§ 9. Kohtunike sõltumatus ja nende allumine ainult seadusele

Kohtunikud ja rahvakaasistujad on õigusemõistmisel sõltumatud ja alluvad ainult seadusele.

§ 10. Keel, milles toimub kohtumenetlus

Vastavalt NSV Liidu Konstitutsiooni §-le 110 toimub kohtumenetlus NSV Liidus liidu- ja autonoomse vabariigi või autonoomse oblasti keeles, aga juhtudel, mis on ette nähtud liidu- ja autonoomsete vabariikide konstitutsioonidega, rahvusringkonna keeles või rajooni elanikkonna enamiku keeles, kusjuures isikuile, kes seda keelt ei valda, tagatakse kohtuasja materjalidega täielik tutvumine tõlgi kaudu, samuti ka õigus esineda kohtus oma emakeeles.

§ 11. Asjaarutamise avalikkus kõigis kohtutes

Vastavalt NSV Liidu Konstitutsiooni §-le 111 on asjaarutamine NSV Liidu ja liiduvabariikide kõigis kohtutes avalik, kuivõrd seadusega ei ole ette nähtud erandit.

§ 12. Süüdistatavale kaitseõiguse tagamine

Vastavalt NSV Liidu Konstitutsiooni §-le 111 tagatakse süüdistatavale kaitseõigus.

§ 13. Advokaatide kolleegiumid

Kohtus kaitse teostamise eesmärgil, samuti kodanikele, ettevõtetele, asutustele ja organisatsioonidele muu juriidilise abi osutamiseks tegutsevad advokaatide kolleegiumid.

Advokaatide kolleegiumid on advokaaditööga tegelevate isikute vabatahtlikud koondised ja tegutsevad liiduvabariigi ülemnõukogu poolt kinnitatud põhimääruse alusel.

§ 14. Prokuröri osavõtt kohtus

NSV Liidu peaprokurör ja temale alluvad prokurörid võtavad NSV Liidu ja liiduvabariikide seadusandlusega kindlaksmääratud alustel ja korras osa kohtu korraldavatest istungitest ja kohtuistungitest kriminaal- ja tsiviilasjade arutamisel, toetavad kohtus riiklikku süüdistust, esitavad ja toetavad kohtus hagnosisid ning teostavad järelevalvet kohtuorganite poolt tehtud kohtuotsuste ja -määruste seaduslikkuse ja põhjendatuse, samuti kriminaalasjas tehtud kohtuotsuste täitmise üle.

§ 15. Ühiskondlikud süüdistajad ja kaitsjad

NSV Liidu ja liiduvabariikide seadusandlusega kindlaksmääratud korras võivad kohtus ühiskondlikku süüdistust ja kaitset teostada ühiskondlike organisatsioonide esindajad.

NSV Liidu ja liiduvabariikide seadusandlusega ettenähtud juhtudel võivad süüdistust toetada ka kuriteo läbi kannatanud isikud.

§ 16. NSV Liidu ja liiduvabariikide kohtud

Nõukogude Sotsialistlike Vabariikide Liidus tegutsevad NSV Liidu kohtud ja liiduvabariikide kohtud.

§ 17. NSV Liidu kohtud

NSV Liidu kohtuteks on NSV Liidu Ülemkohus ja sõjatribunalid.

§ 18. Liiduvabariikide kohtud

Liiduvabariikide kohtuteks on liiduvabariigi ülemkohus, autonoomsete vabariikide ülemkohtud, oblasti-, krai- ja linnakohtud, autonoomsete oblastite ja rahvusringkondade kohtud, rajoonide (linnade) rahvakohtud.

§ 19. Rajoonide (linnade) rahvakohtute valimise kord

Rajoonide (linnade) rahvakohtute rahvakohtunikud valitakse rajooni (linna) kodanike poolt üldise, ühetaolise ja otsese valimisõiguse alusel salajasel hääletamisel viieks aastaks.

Rajoonide (linnade) rahvakohtute rahvakaasistujad valitakse kaheks aastaks tööliste, teenistujate ja talupoegade üldkoosolekutel nende töö- või elukoha järgi ning sõjaväelaste üldkoosolekutel väe- osade järgi.

Rahvakohtunike ja rahvakaasistujate valimise kord määratakse kindlaks liiduvabariikide seadusandlusega.

§ 20. Oblasti-, krai- ja linnakohtute ning autonoomsete oblastite ja rahvusringkondade kohtute valimise kord

Oblasti-, krai- ja linnakohtud ning autonoomsete oblastite ja rahvusringkondade kohtud valitakse vastavate töörahva saadikute nõukogude poolt viieks aastaks.

§ 21. Oblasti-, krai- ja linnakohtu ning autonoomse oblasti ja rahvusringkonna kohtu koosseis

Oblasti-, krai- ja linnakohus ning autonoomse oblasti ja rahvusringkonna kohus koosneb kohtu esimehest, esimehe asetäitjatest, kohtu liikmetest ja rahvakaasistujatest ning tegutseb koosseisus:

- a) tsiviilasjade kohtukolleegium;
- b) kriminaalasjade kohtukolleegium;
- v) kohtu presiidium.

§ 22. Autonoomse nõukogude sotsialistliku vabariigi ülemkohtu valimise kord ja volitused

Autonoomse vabariigi kõrgeimaks kohtuorganiks on autonoomse nõukogude sotsialistliku vabariigi ülemkohus.

Autonoomse vabariigi ülemkohtule pannakse autonoomse vabariigi kõigi kohtuorganite kohtuliku tegevuse järelevalve NSV Liidu ja liiduvabariikide seadusandlusega kindlaksmääratud korras.

Autonoomse vabariigi ülemkohus valitakse autonoomse vabariigi ülemnõukogu poolt viieks aastaks.

§ 23. Autonoomse vabariigi ülemkohtu koosseis

Autonoomse vabariigi ülemkohus koosneb ülemkohtu esimehest, esimehe asetäitjatest, ülemkohtu liikmetest ja rahvakaasistujatest ning tegutseb koosseisus:

- a) tsiviilasjade kohtukolleegium;
- b) kriminaalasjade kohtukolleegium;
- v) ülemkohtu presiidium.

§ 24. Liiduvabariigi ülemkohtu valimise kord ja volitused

Liiduvabariigi kõrgeimaks kohtuorganiks on liiduvabariigi ülemkohus.

Liiduvabariigi ülemkohtule pannakse liiduvabariigi kõigi kohtuorganite kohtuliku tegevuse järelevalve NSV Liidu ja liiduvabariikide seadusandlusega kindlaksmääratud korras.

Liiduvabariigi ülemkohus valitakse liiduvabariigi ülemnõukogu poolt viieks aastaks.

§ 25. Liiduvabariigi ülemkohtu koosseis

Liiduvabariigi ülemkohus koosneb ülemkohtu esimehest, esimehe asetäitjatest, ülemkohtu liikmetest ja rahvakaasistujatest ning tegutseb koosseisus:

- a) tsiviilasjade kohtukolleegium;
- b) kriminaalasjade kohtukolleegium;
- v) ülemkohtu pleenum.

Liiduvabariikide ülemkohtutes võidakse vastavalt liiduvabariikide seadusandlusele moodustada presiidiumid.

Liiduvabariikide ülemkohtute presiidiumide ja pleenumite kompetents määratakse kindlaks liiduvabariikide seadusandlusega.

§ 26. NSV Liidu Ülemkohtu valimise kord ja volitused

NSV Liidu Ülemkohus on Nõukogude Sotsialistlike Vabariikide Liidu kõrgeim kohtuorgan.

NSV Liidu Ülemkohtule pannakse NSV Liidu kohtuorganite, samuti liiduvabariikide kohtuorganite kohtuliku tegevuse järelevalve NSV Liidu Ülemkohtu põhimäärusega kindlaksmääratud piirides.

NSV Liidu Ülemkohus valitakse NSV Liidu Ülemnõukogu poolt viieks aastaks.

§ 27. NSV Liidu Ülemkohtu koosseis

NSV Liidu Ülemkohus koosneb NSV Liidu Ülemkohtu esimehest, esimehe asetäitjatest, NSV Liidu Ülemkohtu liikmetest ja rahvakaasistujatest, kes valitakse NSV Liidu Ülemnõukogu poolt, samuti liiduvabariikide ülemkohtute esimeestest, kes on NSV Liidu Ülemkohtu liikmed oma ametikoha järgi.

NSV Liidu Ülemkohus tegutseb koosseisus:

- a) tsiviilasjade kohtukolleegium;
- b) kriminaalasjade kohtukolleegium;
- v) sõjakolleegium;
- g) NSV Liidu Ülemkohtu pleenum.

§ 28. Sõjatribunalid

Sõjatribunalide korraldus ja kompetents, samuti nende valimise kord määratakse kindlaks sõjatribunalide põhimäärusega.

§ 29. Kohtunike ja rahvakaasistujate kandidaatide suhtes esitatavad nõuded

Kohtunikuks ja rahvakaasistujaks võib valida iga NSV Liidu valimisõigusliku kodaniku, kes on saanud valimiste päevaks 25-aastaseks.

§ 30. Rahvakaasistujate ja kohtunike võrdsed õigused õigusemõistmisel

Rahvakaasistujad kasutavad oma kohustuste täitmise ajal kohtus kõiki kohtuniku õigusi.

§ 31. Tähtaeg, milliseks rahvakaasistujad kutsutakse oma kohustuste täitmisele kohtus

Rahvakaasistujad kutsutakse oma kohustuste täitmisele kohtus järgemööda mitte kauemaks kui kaheks nädalaks aastas, välja arvatud juhud, kui selle tähtaja pikendamist tingib vajadus viia lõpule kohtuasja arutamine, mis oli alustatud nende osavõtul.

§ 32. Rahvakaasistujatele nende poolt kohtus oma kohustuste täitmise ajaks töötasu säilitamine

Rahvakaasistujatele, kes on töölisel või teenistujad, säilitatakse nende poolt kohtus kohustuste täitmise ajaks nende töötasu.

Rahvakaasistujatele, kes ei ole töölisel ega teenistujad, tasutakse kulud, mis on seotud nende kohustuste täitmisega kohtus. Tasumise kord ja suurus määratakse kindlaks liiduvabariikide seadusandlusega.

§ 33. Rahvakohtunike aruanded valijatele

Rahvakohtunikud annavad valijatele süstemaatilisel aru oma ja rahvakohtu tööst.

§ 34. Kohtute aruandlus neid valinud organitele

Oblasti-, krai- ja linnakohtud ning autonoomsete oblastite ja rahvusringkondade kohtud annavad aru vastavale töörahva saadikute nõukogule.

Liidu- ja autonoomsete vabariikide ülemkohtud annavad aru vastavalt liidu- või autonoomsete vabariikide ülemnõukogudele, istungjärkude vahelisel ajal aga liidu- või autonoomsete vabariikide ülemnõukogude presiidiumidele.

NSV Liidu Ülemkohus annab aru NSV Liidu Ülemnõukogule, istungjärkude vahelisel ajal aga NSV Liidu Ülemnõukogu Presiidiumile.

§ 35. Kohtunike ja rahvakaasistujate ennetähtaegne ärakutsumine

Kohtunikelt ja rahvakaasistujatelt võib nende volitusi ära võtta ainult nende ärakutsumise teel valijate või neid valinud organi poolt või nende kohta tehtud kriminaalkohtuotsuse tõttu.

NSV Liidu ja liiduvabariikide kohtute kohtunike ja rahvakaasistujate ennetähtaegse ärakutsumise kord määratakse kindlaks vastavalt NSV Liidu või liiduvabariikide seadusandlusega.

§ 36. Kohtunike ja rahvakaasistujate kriminaalvastutusele võtmise kord

Ei või võtta kriminaalvastutusele ning sellega seoses ametikohalt tagandada või vahistada:

a) rahvakohtunike, oblasti-, krai- ja linnakohtute, autonoomsete oblastite ja rahvusringkondade kohtute ning autonoomsete vabariikide ülemkohtute esimehi, esimeeste asetäitjaid ja liikmeid — liiduvabariigi ülemnõukogu presiidiumi nõusolekuta;

b) liiduvabariikide ülemkohtute esimehi, esimeeste asetäitjaid ja liikmeid, samuti nende kohtute rahvakaasistujaid — liiduvabariigi ülemnõukogu nõusolekuta, istungjärkude vahelisel ajal aga liiduvabariigi ülemnõukogu presiidiumi nõusolekuta;

v) NSV Liidu Ülemkohtu esimeest, esimehe asetäitjaid ja liikmeid, samuti NSV Liidu Ülemkohtu rahvakaasistujaid — NSV Liidu Ülemnõukogu nõusolekuta, istungjärkude vahelisel ajal aga NSV Liidu Ülemnõukogu Presiidiumi nõusolekuta;

g) sõjatribunalide esimehi, esimeeste asetäitjaid ja liikmeid — NSV Liidu Ülemnõukogu Presiidiumi nõusolekuta.

§ 37. Kohtunike distsiplinaarvastutus

Kohtunikud kannavad distsiplinaarvastutust vastavalt korrale, mille määrab kindlaks NSV Liidu seadusandlus NSV Liidu kohtute kohtunike jaoks ja liiduvabariikide seadusandlus liiduvabariikide kohtute kohtunike jaoks.

§ 38. Kohtuotsuste ja -määruste täitmine

Kohtuotsuste ja -määruste täitmist tsiviil-asjades, samuti kohtuotsuste ja -määruste täitmist varaliste sissenõuete osas kriminaal-asjades teostavad kohtute juures asuvad kohtutäiturid.

Kohtutäiturite nõudmised seoses kohtuotsuste ja -määruste täitmisega on kohustuslikud kõikidele ametiisikutele ja kodanikele.

§ 39. Liiduvabariikide poolt seaduste andmine liiduvabariikide kohtukorralduse kohta

NSV Liidu Konstitutsiooni § 14 punkti «u» alusel ja vastavalt käesolevatele alustele annavad liiduvabariikide ülemnõukogud seadusi liiduvabariikide kohtukorralduse kohta.

87. NSV Liidu ja liiduvabariikide kriminaalkohtumenetluse aluste kinnitamise seadus

Nõukogude Sotsialistlike Vabariikide Liidu Ülemnõukogu otsustab:

§ 1. Kinnitada NSV Liidu ja liiduvabariikide kriminaalkohtumenetluse alused.

§ 2. Teha NSV Liidu Ülemnõukogu Presiidiumile ülesandeks määrata kindlaks NSV Liidu ja liiduvabariikide kriminaalkohtumenetluse aluste ellurakendamise kord ja kinnitada nende NSV Liidu seadusandlike aktide loetelu, mis kaotavad jõu seoses aluste ellurakendamisega.

§ 3. Teha liiduvabariikide ülemnõukogudele ülesandeks viia liiduvabariikide seadusandlus kooskõlla NSV Liidu ja liiduvabariikide kriminaalkohtumenetluse alustega.

NSV Liidu Ülemnõukogu Presiidiumi
esimees K. Vorošilov

NSV Liidu Ülemnõukogu Presiidiumi
sekretär M. Georgadze

Moskva, Kreml, 25. detsembril 1958.

NSV Liidu ja liiduvabariikide kriminaalkohtumenetluse alused

I OSA

Üldeskirjad

§ 1. Kriminaalkohtumenetluse seadusandlus

Kriminaal-asjade menetluse kord määratakse kindlaks käesolevate aluste ja nendega kooskõlas väljaantavate NSV Liidu teiste seadustega ning liiduvabariikide kriminaalprotsessi koodeksitega.

§ 2. Kriminaalkohtumenetluse ülesanded

Nõukogude kriminaalkohtumenetluse ülesanneteks on kuritegude kiire ja täielik avastamine, süüdlaste väljaselgitamine ja seaduse õige kohaldamise tagamine selleks, et igaüks, kes on toime pannud kuriteo, saaks õiglase karistuse ja et ühtegi süütut ei võetaks kriminaalvastutusele ega mõistetaks süüdi.

Kriminaalkohtumenetlus peab soodustama sotsialistliku seaduslikkuse tugevdamist, kuritegude ärahoidmist ja väljajuurimist, kodanike kasvatamist Nõukogude seaduste kõrvalekaldumatu täitmise ja sotsialistliku ühiselu reeglite austamise vaimus.

§ 3. Kriminaalasja algatamise ja kuriteo avastamise kohustus

Kohus, prokurör, uurija ja juurdlusorgan on kohustatud oma pädevuse piirides algatama kriminaalasja igal kuriteo tunnuste ilmnemise juhul ning tarvitusele võtma kõik seaduses ettenähtud abinõud kuriteo sündmuse ja kuriteo toimepanemises süüdi olevate isikute kindlakstegemiseks ning nende karistamiseks.

§ 4. Süüdistatavana vastutusele võtmise lubamatus teisiti kui seaduses ettenähtud alustel ja korras

Kedagi ei või süüdistatavana vastutusele võtta teisiti kui seaduses ettenähtud alustel ja korras.

§ 5. Kriminaalasjas menetlust kõrvaldavad asjaolud

Kriminaalasja ei või algatada ja algatatud asi kuulub lõpetamisele:

- 1) kui puudub kuriteo sündmus;
- 2) kui teos puudub kuriteo koosseis;
- 3) kui aegumistähtajad on möödunud;
- 4) amnestiaakti korral, kui see kõrvaldab karistuse kohaldamise toimepandud teo suhtes, samuti üksikutele isikutele armuandmise korral;
- 5) isiku suhtes, kes pole ühiskonnaohtliku teo toimepanemise momendiks jõudnud vanusesse, mille saabumisel, kooskõlas seadusega, on võimalik kriminaalvastutus;
- 6) kannatanu leppimise korral süüdistatavaga liiduvabariikide seadusandlusega ettenähtud juhtudel;
- 7) kannatanu kaebuse puudumisel, kui asja võib algatada ainult tema kaebuse alusel, peale juhtude, kus liiduvabariikide seadusandlusega on prokurörile antud õigus algatada asja ka kannatanu kaebuse puudumisel;
- 8) isiku surma korral, välja arvatud juhud, kus menetlus asjas on vajalik surnu rehabiliteerimiseks või asja uuendamiseks teiste isikute suhtes uute asjaolude avastumisel;
- 9) isiku suhtes, kelle kohta on jõustunud kohtuotsus samas süüdistuses.

Kui käesoleva paragrahvi punktides 1, 2, 3 ja 4 ettenähtud asjaolud ilmnevad kohtuliku arutamise staadiumis, viib kohus asja arutamise lõpuni ja teeb õigeksmõistva otsuse, või süüdimõistva otsuse süüdimõistetute vabastamiseks karistusest.

Asja lõpetamine ei ole lubatud käesoleva paragrahvi punktides 3 ja 4 näidatud alustel, kui süüdistatav vaidleb sellele vastu. Sel juhul asja menetlus jätkub tavalises korras.

§ 6. Isikupuutumatus

Kedagi ei tohi vahistada muidu kui kohtu määruse põhjal või prokuröri sanktsiooniga.

Prokurör on kohustatud viivitamata vabastama igaühe, kellelt on ebaseaduslikult võetud vabadus või keda peetakse vahi all üle seadusega või kohtuotsusega ettenähtud tähtaja.

§ 7. Õigusemõistmise teostamine ainult kohtu poolt

Õigusemõistmist kriminaalasjades teostab ainult kohus. Kedagi ei või toimepandud kuriteos süüdi tunnistada ega talle kriminaal-karistust määrata teisiti kui kohtuotsusega.

§ 8. Õigusemõistmise teostamine kodanike võrdõiguslikkuse alusel seaduse ja kohtu ees

Õigusemõistmine kriminaalasjades toimub kõikide kodanike võrdõiguslikkuse alusel seaduse ja kohtu ees, sõltumata nende sotsiaalsest, varanduslikust ja teenistuslikust seisundist, rahvuslikust ja rassilisest kuuluvusest ning usutunnistusest.

§ 9. Rahvakaasistujate osavõtt ja kollegiaalsus asjade arutamisel

Kriminaalasju arutavad kõikides kohtutes seaduses ettenähtud korras valitud kohtunikud ja rahvakaasistujad.

Kriminaalasjade arutamine kõikides kohtutes esimeses astmes toimub koosseisus: kohtunik ja kaks rahvakaasistujat.

Rahvakaasistujatel on kohtuistungil eesistujaga võrdsed õigused kõikide küsimuste lahendamisel, mis tekivad asja arutamisel ja otsuse tegemisel.

Asja läbivaatamist kassatsiooni korras teostavad kohtud koosseisus kolm kohtu liiget, kohtuliku järelevalve korras aga koosseisus mitte vähem kui kolm kohtu liiget.

§ 10. Kohtunike sõltumatus ja nende allumine ainult seadusele

Õigusemõistmise teostamisel kriminaalasjades on kohtunikud ja rahvakaasistujad sõltumatud ning alluvad ainult seadusele. Kohtunikud ja rahvakaasistujad otsustavad kriminaalasju seaduse alusel, kooskõlas sotsialistliku õigusteadvusega ning tingimustes, mis ei lase avaldada kohtunikele kõrvalist mõju.

§ 11. Keel, milles toimub kohtumenetlus

Kohtumenetlus toimub liidu- või autonoomse vabariigi või autonoomse oblasti keeles, liidu- või autonoomsete vabariikide konstitutsioonides ettenähtud juhtudel aga rahvusringkonna või kohaliku elanikkonna enamiku keeles.

Asjast osavõtvatele isikutele, kes ei valda keelt, milles toimub kohtumenetlus, tagatakse õigus teha avaldusi, anda tunnistusi, esi-

neda kohtus ja avaldada taotlusi emakeeles, samuti kasutada tõlgi abi seadusega ettenähtud korras.

Uurimis- ja kohtudokumendid, vastavalt seaduses ettenähtud korrale, antakse süüdistatavale kätte tema emakeelses tõlkes või teises keeles, mida ta valdab.

§ 12. Kohtuliku arutamise avalikkus

Asjade arutamine on kõigis kohtutes avalik, välja arvatud juhul, kus see on vastuolus riikliku saladuse hoidmise huvidega.

Peale selle võib kohtulik arutamine toimuda kinniste uste taga kohtu motiveeritud määruse alusel alla kuueteistkümnelt aasta vanuste isikute kuriteoasjades, samuti seksuaalkuritegude ja muudes asjades selleks, et hoiduda andmete avaldamisest asjast osavõtivate isikute intiimelu kohta.

Kohtuotsused kõikides asjades kuulutatakse avalikult.

§ 13. Süüdistatavale kaitseõiguse tagamine

Süüdistataval on õigus kaitsele.

Uuriija, prokurör ja kohus peavad tagama süüdistatavale võimaluse kaitsta end temale esitatud süüdistuse vastu seaduses ettenähtud vahenditega ja viisil, samuti tagama tema isiklike ja varaliste õiguste kaitse.

§ 14. Tehiolude igakülgne, täielik ja objektiivne uurimine

Kohus, prokurör, uurija ja juurdlust teostav isik on kohustatud võtma tarvitusele kõik seaduses ettenähtud abinõud tehiolude igakülkseks, täielikuks ja objektiivseks uurimiseks, välja selgitama nii süüdistatava süüd tõendavad kui ka teda õigustavad, samuti tema süüd raskendavad ja kergendavad asjaolud.

Kohtul, prokuröril, uurijal ega juurdlust teostaval isikul ei ole õigust panna tõendamise kohustust süüdistatavale.

On keelatud taotleda süüdistatavalt seletusi vägivalla, ähvarduste ja teiste seadusevastaste vahenditega.

§ 15. Kriminaalasjas tõendamisele kuuluvad asjaolud

Kriminaalasja eeluurimisel ja kohtulikul arutamisel kuuluvad tõendamisele:

- 1) kuriteo sündmus (kuriteo toimepanemise aeg, koht, viis ja teised asjaolud);
- 2) süüdistatava süüdi olek kuriteo toimepanemises;
- 3) süüdistatava vastutuse astmele ja iseloomule mõju avaldavad asjaolud;
- 4) kuriteoga tekitatud kahju iseloom ja suurus.

§ 16. Tõendid

Kriminaalasjas on tõenditeks igasugused faktilised andmed, millele alusel juurdlusorganid, uurija ja kohus teevad seaduses määratud korras kindlaks ühiskonnaohtliku teo olemasolu või puudumise, selle teo toimepannud isiku süüdi oleku ja asja õigeks lahendamiseks tähtsust omavad muud asjaolud.

Need andmed tehakse kindlaks: tunnistaja ütluste, kannatanu ütluste, kahtlustatava ütluste, süüdistatava ütluste, eksperdi arvamuse, asitõendite, uurimis- ja kohtutoimingute protokollide ning muude dokumentidega.

§ 17. Tõendite hindamine

Kohus, prokurör, uurija ja juurdlust teostav isik hindavad tõendeid oma siseveende kohaselt, mis põhineb kõikide tehilude igakülgsel, täielikul ja objektiivsel läbivaatamisel nende kogumis, ning juhindudes seadusest ja sotsialistlikust õigusteadvusest.

Ühelgi tõendil ei ole ette kindlaksmääratud jõudu kohtu, prokuröri, uurija ja juurdlust teostava isiku jaoks.

§ 18. Kohtuniku, prokuröri ja teiste protsessiosaliste taandamine

Kohtunik, rahvakaasistuja, prokurör, uurija, juurdlust teostav isik, kohtuistungi sekretär, ekspert ja tõlk ei või osa võtta kriminaalasja menetlusest ja kuuluvad taandamisele, kui nad isiklikult, otseselt või kaudselt on huvitatud sellest asjast.

§ 19. NSV Liidu Ülemkohtu, liidu- ja autonoomsete vabariikide ülemkohtute järelevalve kohtuliku tegevuse üle

Järelevalvet NSV Liidu kohtuorganite ning liiduvabariikide kohtuorganite kohtuliku tegevuse üle teostab seadusega kindlaksmääratud piirides NSV Liidu Ülemkohus.

Liiduvabariikide ülemkohtud ja autonoomsete vabariikide ülemkohtud teostavad järelevalvet vastavate vabariikide kohtuorganite kohtuliku tegevuse üle.

§ 20. Prokuröri järelevalve kriminaalkohtumenetluses

Järelevalvet NSV Liidu, liidu- ja autonoomsete vabariikide seaduste täpse täitmise üle kriminaalkohtumenetluses teostab NSV Liidu peaprokurör nii vahetult kui ka temale alluvate prokuröride kaudu.

Prokurör on kohustatud kõikides kriminaalkohtumenetluse staadiumides õigeaegselt tarvitusele võtma seaduses ettenähtud abinõud igasuguste seaduserikkumiste kõrvaldamiseks, olenemata sellest, kes pani seaduserikkumise toime.

Oma volitusi kriminaalkohtumenetluses teostab prokurör sõltumatult ükskõik millistest organitest ja ametiisikutest, alludes ainult seadusele ja juhindudes NSV Liidu peaprokuröri juhtnõõridest.

Prokuröri poolt kooskõlas seadusega tehtud määrused on täitmiseks kohustuslikud kõikidele asutustele, ettevõtetele, organisatsioonidele, ametiisikutele ja kodanikele.

II OSA

Protsessiosalised, nende õigused ja kohustused

§ 21. Süüdistatava õigused

Süüdistataval on õigus: teada, milles teda süüdistatakse ja anda seletusi temale esitatud süüdistuses; esitada tõendeid; avaldada taotlusi; eeluurimise lõppemisel tutvuda kõigi asja materjalidega;

omada kaitsjat; osa võtta kohtulikust arutamisest esimese astme kohtus; avaldada taandusi; esitada kaebusi uurija, prokuröri ja kohtu tegevuse ning otsuse peale.

Kohtualusel on õigus viimasele sõnale.

§ 22. Kaitsja osavõtt kriminaalkohtumenetlusest

Kaitsjat lubatakse asjast osa võtta alates süüdistatavale eeluurimise lõpuleviimisest kuulutamise ja süüdistatavale kogu asja materjalide tutvumiseks esitamise momendist.

Alaealiste kuriteoasjades, samuti ka nende isikute kuriteoasjades, kes oma füüsiliste või psüühiliste puuduste tõttu ei ole suutelised ise teostama oma õigust kaitsele, lubatakse kaitsjal asjast osa võtta alates süüdistuse esitamise momendist.

Kaitsjateks võivad olla advokaadid, ametiühingute ja teiste ühiskondlike organisatsioonide esindajad ja muud isikud, kellele see õigus on antud liiduvabariikide seadusandlusega.

Kaitsja kohustuslik osavõtt asjast võib toimuda liiduvabariikide seadusandlusega kindlaksmääratavatel juhtudel.

§ 23. Kaitsja kohustused ja õigused

Kaitsja on kohustatud kasutama kõiki seaduses ettenähtud kaitsmisvahendeid ja -viise selleks, et välja selgitada kõik süüdistatavat õigustavad või tema vastutust kergendavad asjaolud ning osutama süüdistatavale vajalikku juriidilist abi.

Asjast osavõtu lubamise momendist alates on kaitsjal õigus: kohtuda süüdistatavaga; tutvuda kõikide asja materjalidega ning välja kirjutada vajalikke andmeid; esitada tõendeid; avaldada taotlusi; osa võtta kohtulikust arutamisest; avaldada taandusi; esitada kaebusi uurija, prokuröri ja kohtu tegevuse ning otsuste peale. Peale selle võib kaitsja uurija loal viibida süüdistatava ülekuulamise ning muude uurimistoimingute juures, mida täidetakse süüdistatava või tema kaitsja taotlusel.

Advokaadil ei ole õigust loobuda endale võetud kohustusest kaitsta süüdistatavat.

§ 24. Kannatanu

Kannatanuks loetakse isik, kellele kuriteoga on tekitatud moraalset, füüsilist või varalist kahju.

Kuriteo läbi kannatanuks tunnistatud kodanikul või tema esindajal on õigus: anda seletusi asja kohta; esitada tõendeid; avaldada taotlusi; tutvuda asja materjalidega alates eeluurimise lõpuleviimise momendist; võtta osa tõendite uurimisest kohtulikul uurimisel; avaldada taandusi; esitada kaebusi juurdlust teostava isiku, uurija, prokuröri ja kohtu tegevuse peale, samuti esitada kaebusi kohtuotsuse või -määruste ja rahvakohtuniku määruste peale.

Liiduvabariikide seadusandluses ettenähtud juhtudel on kannatanul õigus kohtulikul arutamisel isiklikult või oma esindaja kaudu toetada süüdistust.

§ 25. Tsiviilhageja

Kuriteo läbi materiaalset kahju kandnud isikul on õigus kriminaalasja menetluse juures esitada süüdistatava vastu või tema tegevuse eest materiaalset vastutust kandvate isikute vastu tsiviilhagi, mis vaadatakse kohtus läbi koos kriminaalasjaga.

Tsiviilhagejal või tema esindajal on õigus: esitada tõendeid; avaldada taotlusi; osa võtta kohtulikust arutamisest; paluda juurdlusorganit, uurijat ja kohut võtta tarvitusele abinõud tema poolt esitatud hagi tagamiseks; toetada tsiviilhagi; tutvuda asja materjalidega alates eeluurimise lõpuleviimise momendist; avaldada taandusi; esitada kaebusi juurdlust teostava isiku, uurija, prokuröri ja kohtu tegevuse peale, samuti esitada kaebusi kohtuotsuse või -määruste peale tsiviilhagisse puutuv asos.

§ 26. Tsiviilkostja

Tsiviilkostjatena võib asjasse tõmmata vanemaid, eestkostjaid, hooldajaid või teisi isikuid, samuti asutusi, ettevõtteid ja organisatsioone, kes seaduse alusel kannavad materiaalset vastutust süüdistatava kuritegeliku käitumisega tekitatud kahju eest.

Tsiviilkostjal või tema esindajal on õigus: vaielda esitatud hagi vastu; anda seletusi esitatud hagi suhtes; esitada tõendeid; avaldada taotlusi; tutvuda asja materjalidega seadusega kindlaksmääratud piires; osa võtta kohtulikust arutamisest; avaldada taandusi, esitada kaebusi juurdlust teostava isiku, uurija, prokuröri ja kohtu tegevuse peale, samuti esitada kaebusi kohtuotsuse ja -määruste peale tsiviilhagisse puutuv asos.

§ 27. Kohustus selgitada ja tagada asjast osavõtivatele isikutele nende õigused

Kohus, prokurör, uurija ja juurdlust teostav isik on kohustatud selgitama asjast osavõtivatele isikutele nende õigused ja tagama nende õiguste teostamise võimaluse.

III OSA

Juurdlus ja eeluurimine

§ 28. Eeluurimisorganid

Kriminaalasjades teostavad eeluurimist prokuratuuri uurijad, kuritegude asjades aga, mis on ette nähtud seaduse «Kriminaalvastutusest riiklike kuritegude eest» paragrahvides: 1 (kodumaa reetmine), 2 (spionaaž), 3 (terroristlik akt), 4 (terroristlik akt välisriigi esindaja vastu), 5 (diversioon), 6 (kahjurlus), 7 (Nõukogude-vastane agitatsioon ja propaganda), 9 (eriti ohtlike riiklike kuritegude toimepanemisele suunatud organisatsiooniline tegevus, samuti osavõtt Nõukogude-vastasest organisatsioonist), 10 (mõne teise töörahvariigi vastu toimepandud eriti ohtlikud riiklikud kuriteod) ja 16 (massilised korratused) — samuti riikliku julgeoleku organite uurijad.

Eeluurimise teostamine on kohustuslik riiklike ja sõjaväeliste kuritegude asjades, samuti teiste kuritegude asjades, millele loetelu määratakse kindlaks NSV Liidu ja liiduvabariikide seadusandlusega.

§ 29. Juurdlus

Juurdlusorganiteks on miilitsaorganid ja teised seadusega selles volitatud asutused ja organisatsioonid, samuti väeosade ja -koondiste komandörid ning sõjaväeasutuste ülemad.

Juurdlusorganitele pannakse vajalike operatiiv-jälitusabinõude tarvituselevõtmine kuriteo tunnuste ja kuriteo toimepannud isikute avastamiseks.

Sellise kuriteo tunnuste olemasolul, milles eeluurimise läbiviimine on kohustuslik, algatab juurdlusorgan kriminaalasja ja, juhindudes kriminaalprotsessi seaduse eeskirjadest, teostab kuriteo jälgede kindlakstegemiseks ja jäädvustamiseks vajalikud edasilükkamatud uurimistoimingud, milledeks on vaatlus, läbiotsimine, väljavõtmine, läbivaatus, kahtlustatavate kinnipidamine ja ülekuulamine, kannatanute ja tunnistajate ülekuulamine.

Toimepandud kuriteost ja juurdluse alustamisest teatab juurdlusorgan viivitamata prokuröridele.

Asjades, milles eeluurimise teostamine ei ole kohustuslik, on juurdlusmaterjalid kohtus asja arutamise aluseks. Neil juhtudel juurdlusorgan esitab juurdlusmaterjalid prokuröridele, kelle poolt kinnitatuna asi saadetakse arutamiseks kohtusse.

§ 30. Uuri ja volitused

Eeluurimise teostamisel võtab uurija kõik otsused uurimise suunamise ja uurimistoimingute teostamise kohta vastu iseseisvalt, välja arvatud juhud, kus seaduses on ette nähtud selleks prokuröri sanktsiooni saamine, ja kannab täielikku vastutust nende seadusjärgse ja õigeaegse läbiviimise eest.

Kui uurija ei ole nõus prokuröri juhtnõõridega süüdistatavana vastutusele võtmise, kuriteo kvalifikatsiooni ja süüdistuse ulatuse kohta, asja suunamise kohta süüdistatava kohtu alla andmiseks või asja lõpetamise kohta, on tal õigus esitada asi kõrgemalseisvale prokuröridele oma kirjalike vastuväidetega. Sel juhul prokurör kas tühistab alamalseisva prokuröri juhtnõõrid või teeb uurimise antud asjas ülesandeks teisele uurijale.

Uurijal on õigus tema poolt uuritavates asjades anda juurdlusorganeile ülesandeid ja korraldusi jälitus- ja uurimistoimingute teostamiseks ning nõuda juurdlusorganeilt kaasabi üksikute uurimistoimingute teostamisel. Sellised uurija ülesanded ja korraldused on juurdlusorganeile kohustuslikud.

Uurija poolt kooskõlas seadusega tehtud määrused tema menetluses olevas kriminaalasjas on täitmiseks kohustuslikud kõikidele asutustele, ettevõtetele, organisatsioonidele, ametiisikutele ja kodanikele.

§ 31. Järelevalve seaduste täitmise üle juurdluse ja eeluurimise teostamisel

Järelevalvet seaduste täitmise üle juurdluse ja eeluurimise läbi viimisel teostab prokurör kooskõlas NSV Liidu prokurööri järelevalve põhimäärusega.

Prokurööri juhtnõõrid antakse kirjalikus vormis ja need on kohustuslikud uurijale ja juurdlust teostavale isikule.

§ 32. Kuriteo toimepanemises kahtlustatava isiku kinnipidamine

Juurdlusorganil või uurijal on õigus isikut, keda kahtlustatakse kuriteo toimepanemises, mille eest võib määrata karistust vabadusekaotuse näol, kinni pidada ainult ühe alljärgneva tingimuse korral:

1) kui see isik tabati kuriteo toimepanemisel või vahetult pärast selle toimepanemist;

2) kui pealtnägijad, sealhulgas ka kannatanud, otseselt osutavad antud isikule kui kuriteo toimepanijale;

3) kui kahtlustataval või tema rõivastel, tema enda juures või tema eluruumides avastatakse ilmseid kuriteo jälgi.

Muude andmete korral, mis annavad aluse kahtlustada isikut kuriteo toimepanemises, võib teda kinni pidada ainult sel juhul, kui see isik tegi katset põgeneda või tal ei ole alalist elukohta või ei ole kindlaks tehtud kahtlustatava isik.

Kinnipeetud isikul, keda kahtlustatakse kuriteo toimepanemises, on õigus kaevata juurdlust teostava isiku, uurija või prokurööri tegevuse peale, anda seletusi ja avaldada taotlusi.

Igal kuriteo toimepanemises kahtlustatava isiku kinnipidamise juhul on juurdlusorgan või uurija kohustatud koostama protokoll, märkides selles ära kinnipidamise alused ja motiivid ning kahekümne nelja tunni jooksul teatama kinnipidamisest prokurörile. Prokurör on kohustatud neljakümne kaheksa tunni jooksul, alates teate saamisest kinnipidamise kohta, andma sanktsiooni kinnipeetu vahi all pidamiseks või tema vabastama.

§ 33. Tõkkeabinõu kohaldamine

Kui on küllaldane alus arvata, et vabaduses viibiv süüdistatav hoidub kõrvale uurimisest ja kohtust või takistab tõe tuvastamist kriminaalasjas või jätkab kuritegevust, samuti kohtuotsuse täitmise tagamiseks on juurdlust teostaval isikul, uurijal, prokuröril ja kohtul õigus kohaldada süüdistatava suhtes ühte järgmistest tõkkeabinõudest: allkirja elukohast mittelahkumise kohta, isiklikku või ühiskondlike organisatsioonide käendust, vahi alla võtmist ja muid tõkkeabinõusid, millised võidakse kindlaks määrata liiduvabariikide seadusandlusega.

Erandjuhtudel võib tõkkeabinõu kohaldada ka enne süüdistuse esitamist isiku suhtes, keda kahtlustatakse kuriteo toimepanemises. Sel juhul peab süüdistus olema esitatud hiljemalt kümne ööpäeva jooksul, arvates tõkkeabinõu kohaldamise momendist. Kui selle tähtaja jooksul süüdistust ei esitata, siis tõkkeabinõu tühistatakse.

Enne süüdistuse esitamist vahi alla võetud isikul on õigus kaevata juurdlust teostava isiku, uurija või prokurööri tegevuse peale, anda seletusi ja avaldada taotlusi.

§ 34. Vahi alla võtmine

Vahi alla võtmist kui tõkkeabinõu kohaldatakse ainult kuritegude puhul, mille eest seadusega on ette nähtud karistus vabadusekaotuse näol.

Isikute suhtes, keda süüdistatakse kõige raskemate kuritegude toimepanemises, millede loetelu määratakse kindlaks seadusega, võib vahi alla võtmist kohaldada isegi ainult kuriteo ohtlikkuse motiividel.

Kriminaalasja uurimise ajal ei tohi vahi all pidamine kesta üle kahe kuu. Ainult asja erilise keerukuse korral võib seda tähtaega pikendada autonoomse vabariigi, krai, oblasti ja rahvusringkonna prokurör, sõjaväeringkonna või sõjalaevastiku prokurör kuni kolme kuuni, liiduvabariigi prokurör, sõjaväe peaprokurör ja transpordi peaprokurör aga kuni kuue kuuni, arvates vahi alla võtmise päevast. NSV Liidu peaprokurör võib ainult erandjuhtudel täiendavalt pikendada vahi all pidamise tähtaega mitte rohkem kui kolme kuu võrra.

§ 35. Läbiotsimise ja kirjavahetuse väljavõtmise kord

Läbiotsimist võib teostada juurdlusorgani või uurija määruse alusel ning ainult prokuröri sanktsiooniga.

Edasilükkamatutel juhtudel võib juurdlusorgan või uurija läbiotsimist teostada prokuröri sanktsioonita, kuid seejärel tuleb teostatud läbiotsimisest teatada prokurörile ühe ööpäeva jooksul.

Kirjavahetuse arestimine ja selle väljavõtmine posti- ja telegraafiasutustest võib toimuda ainult prokuröri sanktsiooniga või kohtu määruse alusel.

Läbiotsimine ja väljavõtmine toimub manukate juuresolekul.

IV OSA

Asjade menetlus esimese astme kohtus

§ 36. Kohtu alla andmine

Kui on olemas küllaldased alused asja arutamiseks kohtuistungil, teeb kohtunik, jättes eelnevalt otsustamata süüdioliku küsimuse, määruse süüdistatava kohtu alla andmiseks.

Kui kohtunik ei nõustu süüdistuskokkuvõtte järeldustega või kui on vaja muuta süüdistatava suhtes valitud tõkkeabinõu, kuulub asi läbivaatamisele kohtu korraldaval istungil.

Korraldaval istungil teeb kohus määruse süüdistatava kohtu alla andmise kohta või tagastab asja täiendavaks uurimiseks või lõpetab asjas menetluse ning lahendab küsimuse tõkkeabinõu kohta. Süüdistatava kohtu alla andmise korral võib kohus korraldaval istungil süüdistuskokkuvõttest välja jätta süüdistuse üksikuid punkte või kohaldada kergemat kuritegu käsitlevat kriminaalseadust, muutmata sealjuures süüdistuse formulatsiooni.

§ 37. Kohtuliku arutamise vahenditus, suulisus ja katkestamatus

Asja arutamisel on esimese astme kohus kohustatud vahenditult uurima asjas olevaid tõendeid: üle kuulama kohtualused, kannatanud ja tunnistajad, ära kuulama ekspertide arvamused, vaatlema asitõendeid, avaldama protokolle ja muid dokumente.

Kohtuistung toimub igas asjas katkestamatult, välja arvatud puhkuseks ettenähtud aeg. Enne alustatud asja arutamise lõpetamist ei ole lubatud teiste asjade arutamine samade kohtunike poolt.

§ 38. Kohtuliku arutamise osaliste võrdõiguslikkus

Süüdistaja, kohtualune, kaitsja ja kannatanu, samuti tsiviilhageja ja tsiviilkostja ning nende esindajad kasutavad kohtulikul arutamisel võrdseid õigusi tõendite esitamisel, tõendite uurimisest osavõtmisel ja taotluste avaldamisel.

§ 39. Kohtualuse osavõtt kohtulikust arutamisest

Asja arutamine esimese astme kohtu istungil toimub kohtualuse osavõtul, kelle ilmumine kohtusse on kohustuslik. Asja arutamine kohtualuse puudumisel on lubatud ainult seaduses eriti ettenähtud erandjuhtudel.

§ 40. Prokuröri osavõtt kohtulikust arutamisest

Prokurör toetab kohtu ees riiklikku süüdistust, võtab osa tõendite uurimisest, esitab oma arvamuse kohtuliku arutamise ajal tekkivate küsimuste kohta, esitab kohtule oma kaalutlused kriminaalseaduse ja karistusmäära kohaldamise kohta kohtualuse suhtes.

Prokurör juhindub süüdistuse toetamisel seaduse nõuetest ja oma siseveendest, mis põhineb kõikide tehivolude läbivaatamisel.

Kui kohtuliku arutamise tulemusena jõuab prokurör veendumusele, et kohtuliku uurimise andmed ei kinnita kohtualusele esitatud süüdistust, on ta kohustatud loobuma süüdistusest ja esitama kohtule loobumise motiivid.

Prokuröril on õigus esitada või toetada kannatanu poolt esitatud tsiviilhagi, kui seda nõuab riiklike või ühiskondlike huvide või kodanike õiguste kaitse.

§ 41. Ühiskondlike süüdistajate või kaitsjate osavõtt kohtulikust arutamisest

Kohtu määrusega võib lubada töötajate ühiskondlike organisatsioonide esindajaid osa võtta kriminaalasjade kohtulikust arutamisest ühiskondlike süüdistajate või kaitsjatena.

§ 42. Kohtuliku arutamise piirid

Asja arutamine kohtus toimub ainult süüdistatavate suhtes ning ainult selle süüdistuse järgi, milles nad on kohtu alla antud.

Süüdistuse muutmine kohtus on lubatud siis, kui sellega ei halvene kohtualuse seisund ega rikuta tema õigust kaitsele. Kui süüdistuse muutmine toob kaasa kohtualuse kaitseõiguse rikkumise, saadab kohus asja uueks eeluurimiseks.

§ 43. Kohtuotsus

Kohtuotsus peab olema kooskõlas seadusega ja põhjendatud. Kohus rajab otsuse ainult nendele tõenditele, mis on läbi vaadatud kohtuistungil.

Kohtuotsus võib olla süüdimõistev või õigeksmõistev. Süüdimõistev otsus ja õigeksmõistev otsus peavad olema kohtu poolt motiveeritud.

Süüdimõistev kohtuotsus ei või rajaneda oletustel ja tehakse ainult tingimusel, kui kohtuliku arutamise käigus kohtualuse süü kuriteo toimepanemises on tõendatud. Kohus teeb süüdimõistva otsuse karistust määramata, kui asja kohtus arutamise momendiks on tegu kaotanud ühiskonnaohtlikkuse või selle teo toimepannud isik ei ole enam ühiskonnaohtlik.

Õigeksmõistev kohtuotsus tehakse siis, kui ei ole tuvastatud kuriteo sündmus, kui kohtualuse teos puudub kuriteo koosseis, samuti kui ei ole tõendatud kohtualuse osavõtt kuriteo toimepanemisest.

NSV Liidu Ülemkohus ja sõjatribunalid teevad kohtuotsuse Nõukogude Sotsialistlike Vabariikide Liidu nimel, liiduvabariikide kohtud aga liiduvabariigi nimel.

V OSA

Asjade menetlus kassatsiooni- ja järelevalve-astmetes

§ 44. Kohtuotsuste peale kassatsioonikaebuste ja -protestide esitamise õigus

Kohtualusel, tema kaitsjal ja seaduslikul esindajal ning kannatanul on õigus kassatsiooni korras kohtuotsuse peale kaevata.

Prokurör on kohustatud kassatsiooni korras protestima iga ebaseadusliku või alusetu kohtuotsuse.

Tsiviilhagejal, tsiviilkostjal ja nende esindajatel on õigus edasi kaevata kohtuotsuse peale tsiviilhagisse puutuvas osas.

Kohtu poolt õigeksmõistetud isikul on õigus kassatsiooni korras kaevata õigeksmõistva kohtuotsuse peale õigeksmõistmise motiivide ja aluste osas.

Kassatsioonikaebuste ja -protestide esitamise tähtjad ning nende läbivaatamise kord, samuti kohtute määruste peale edasi-kaebamise ja nende protestimise kord määratakse kindlaks NSV Liidu ja liiduvabariikide seadusandlusega.

NSV Liidu Ülemkohtu ja liiduvabariikide ülemkohtute otsused ei kuulu kassatsiooni korras kaebamisele ega protestimisele.

§ 45. Asja läbivaatamine kassatsioonikaebuse ja -protesti põhjal

Asja läbivaatamisel kassatsiooni korras kontrollib kohus kohtuotsuse seaduslikkust ja põhjendatust asjas olevate ning täiendavalt esitatud materjalide alusel. Kohus ei ole seotud kassatsioonikaebuse või -protesti argumentidega ja kontrollib asja täies ulatuses kõikide süüdimõistetute suhtes, sealhulgas ka nende suhtes, kes kaebust ei esitanud ja kelle suhtes ei esitatud kassatsiooniprotesti.

Kassatsiooni korras asja läbivaatamise tulemusena võtab kohus vastu ühe järgmistest määrustest: jätab kohtuotsuse jõusse muudatusteta, kaebuse või protesti aga rahuldamata; tühistab kohtuotsuse ja saadab asja uueks uurimiseks või uueks kohtulikuks arutamiseks; tühistab kohtuotsuse ja lõpetab asja; muudab kohtuotsust.

Kassatsiooni korras asja läbivaatamisel annab prokurör arvamuse kohtuotsuse seaduslikkuse ja põhjendatuse kohta.

Küsimus süüdimõistetute osavõtu kohta asja kassatsiooni korras läbivaatava kohtu istungist lahendatakse selle kohtu poolt. Kohtuistungile ilmunud süüdimõistetutele on lubatud kõikidel juhtudel anda seletusi.

Kaitsja võib osa võtta kassatsiooniastme kohtu istungist.

§ 46. Lubamatus raskendada kassatsiooniastmes süüdimõistetule karistust ning kohaldada tema suhtes raskemat kuritegu käsitlevat seadust

Asja läbivaatamisel kassatsiooni korras võib kohus kergendada esimese astme kohtu poolt määratud karistust või kohaldada kergemat kuritegu käsitlevat seadust, kuid tal pole õigust raskendada karistust ega kohaldada raskemat kuritegu käsitlevat seadust.

Kohtuotsust võib tühistada seoses vajadusega kohaldada raskemat kuritegu käsitlevat seadust või karistuse kerguse tõttu ainult siis, kui nendel põhjustel on prokurör esitanud protesti või kannatanu esitanud kaebuse.

§ 47. Õigeksmõistva kohtuotsuse tühistamine

Õigeksmõistvat kohtuotsust võib kassatsiooni korras tühistada ainult prokuröri protesti või kannatanu kaebuse või kohtu poolt õigeksmõistetute isiku kaebuse korral.

§ 48. Jõustunud kohtuotsuse ja -määruse uuesti läbivaatamine kohtuliku järelevalve korras

Jõustunud kohtuotsuse ja -määruse uuesti läbivaatamine kohtuliku järelevalve korras on lubatud ainult selle prokuröri, kohtu esimehe ja nende asetäitjate protesti põhjal, kellele on see õigus antud NSV Liidu ja liiduvabariikide seadusandlusega.

NSV Liidu peaprokuröri, NSV Liidu Ülemkohtu esimehel, nende asetäitjatel, sõjaväe peaprokuröri ja NSV Liidu Ülemkohtu Sõjakollegiumi esimehel on vastavalt nende pädevusele õigus peatada NSV Liidu, liidu- ja autonoomse vabariigi iga kohtu protestitud otsuse ja määruse täitmist kuni asja lahendamiseni kohtuliku järelevalve korras. Samasugust õigust liiduvabariigi ja tema koosseisu kuuluva autonoomse vabariigi iga kohtu protestitud otsuse ja määruse suhtes omab liiduvabariigi prokurör ja ülemkohtu esimees.

Kohtuliku järelevalve korras võib uuesti läbi vaadata süüdimõistvat kohtuotsust või -määrust karistuse kerguse motiividel või süüdimõistetute suhtes raskemat kuritegu käsitleva seaduse kohaldamise vajalikkuse motiividel, aga samuti õigeksmõistvat kohtuotsust või kohtumäärust asja lõpetamise kohta — ainult ühe aasta jooksul pärast nende jõustumist.

Järelevalve korras asja läbivaatamise tulemusena võib kohus: jätta protesti rahuldamata; tühistada kohtuotsuse ja kõik järgnevad kohtumäärused ning lõpetada asjas menetluse või anda asja uueks uurimiseks või uueks kohtulikuks arutamiseks; tühistada kassatsioonimääruse ning järgnevad kohtumäärused, kui viimased olid tehtud, ja anda asja uueks läbivaatamiseks kassatsiooni korras; tühistada järelevalve korras tehtud määrused ja jätta kohtuotsus ja kassatsioonimäärus jõusse kas muudatusega või muudatuseta; teha muudatusi kohtuotsuses või -määruses.

Kohtuliku järelevalve korras asja läbivaatamisel võib kohus kergendada süüdimõistetule määratud karistust või kohaldada kergemat kuritegu käsitlevat seadust, kuid tal pole õigust raskendada karistust ega kohaldada raskemat kuritegu käsitlevat seadust.

Kriminaalasjade läbivaatamisest vastavate kohtute presiidiumide poolt võtab osa prokurör, kes toetab tema poolt esitatud protesti või annab arvamuse asja kohta, mis on läbivaatamisel kohtu esimehe või tema asetäitja protesti põhjal.

Kohtuliku järelevalve korras asja läbivaataval kohtul on vajalikel juhtudel õigus kutsuda süüdimõistetut kohtuistungile.

§ 49. Kassatsiooni või kohtuliku järelevalve korras otsuse tühistamise või muutmise alused

Otsuse tühistamise või muutmise alusteks asja läbivaatamisel kassatsiooni või kohtuliku järelevalve korras on: eeluurimise või kohtuliku uurimise ühekülgsus või mittetäielikkus, kohtuotsuses sisalduvate kohtu järelduste mittevastavus tegelikele asjaoludele; kriminaalprotsessi seaduse oluline rikkumine; kriminaalseaduse ebaõige kohaldamine; kohtu poolt määratud karistuse mittevastavus kuriteo raskusele ja süüdimõistetut isiksusele.

§ 50. Asjade uuendamine uute asjaolude avastumisel

Jõustunud kohtuotsust võib tühistada uute asjaolude avastumisel.

Õigeksmõistvat kohtuotsust võib uuesti läbi vaadata ainult kriminaalvastutusele võtmise kohta seadusega kindlaksmääratud aegumistähtaegade jooksul ja mitte hiljem kui ühe aasta jooksul arvates uute asjaolude avastamise päevast.

§ 51. Kõrgemalseisvate kohtute juhtnõotide kohustuslikkus

Kassatsiooni või kohtuliku järelevalve korras asja läbivaatava kohtu juhtnõodid on kohustuslikud täiendaval uurimisel ja asja teistkordsel arutamisel kohtus.

Kassatsiooni või järelevalve korras asja läbivaataval kohtul ei ole õigust tuvastada ega lugeda tõendatuks fakte, mis kohtuotsusega ei olnud tuvastatud ega ümber lükatud, samuti ette otsustada küsimust süüdistuse tõendatuse või tõendamatus, ühe või teise tõendi usaldusväarsuse või mitteusaldusväarsuse kohta ja ühtede tõendite eeliste kohta teiste suhtes, samuti esimese astme kohtu poolt selle või teise kriminaalseaduse ja karistumäära kohaldamise kohta.

Samuti ei ole kohtul asja kohtuliku järelevalve korras läbi vaatamisel õigust kassatsioonimääruse tühistamise korral ette määrata järeldusi, milliseid võib teha asja teistkordsel läbivaatamisel kassatsiooniastmes.

§ 52. Asja arutamine esimese astme kohtus pärast esimese kohtuotsuse tühistamist

Pärast esimese kohtuotsuse tühistamist arutatakse asja üldises korras.

Esimese astme kohtus asja uuesti arutamisel on lubatud karistust raskendada või raskemat kuritegu käsitlevat seadust kohaldada ainult tingimusel, kui esimene kohtuotsus on tühistatud prokuröri kassatsiooniprotesti või kannatanu kaebuse põhjal või kohtuliku järelevalve korras karistuse kerguse tõttu või vajadusel kohaldada raskemat kuritegu käsitlevat seadust, samuti siis, kui pärast kohtuotsuse tühistamist asja uuel uurimisel on tuvastatud asjaolud, mis tõendavad, et süüdistatu on pannud toime raskema kuriteo.

VI OSA

Kohtuotsuse täitmine

§ 53. Kohtuotsuse jõustumine ja täitmisele pööramine

Kohtuotsus jõustub kassatsioonikaebuse ja -protesti esitamise tähtaja möödumisel, kui tema peale ei ole esitatud kaebust ega protesti. Kassatsioonikaebuse või -protesti esitamise korral kohtuotsus, kui ta ei ole tühistatud, jõustub asja läbivaatamisega kõrgemalseisvas kohtus.

Kassatsiooni korras kaebamisele mittekuuluv kohtuotsus jõustub tema kuulutamise momendist.

Süüdimõistev kohtuotsus pööratakse täitmisele tema jõustumisel.

Õigeksmõistev kohtuotsus ja kohtualust karistusest vabastav kohtuotsus pööratakse täitmisele viivitamata pärast otsuse kuulutamist.

Kohtualuse vahi all viibimise korral kohus vabastab tema vahi alt kohtuistungisaalis.

Järelevalvet kohtuotsuste täitmise seaduslikkuse üle teostab prokurör.

§ 54. Kohtuotsuste ja -määruste kohustuslikkus

Jõustunud kohtuotsus ja -määrus on kohustuslik kõikidele riiklikele ja ühiskondlikele asutustele, ettevõtetele ja organisatsioonidele, ametiisikutele ja kodanikele ning kuulub täitmisele kogu NSV Liidu territooriumil.

ВЕДОМОСТИ ЭСТОНСКОЙ ССР

№ 17

28 марта

1959

I.

Указ Президиума Верховного Совета СССР

81. Об изменении порядка исчисления подоходного налога с колхозов.

Законы и постановление Верховного Совета Союза ССР

82. Об утверждении Основ уголовного законодательства Союза ССР и союзных республик.
Основы уголовного законодательства Союза ССР и союзных республик.
83. Об отмене лишения избирательных прав по суду.
84. Об уголовной ответственности за государственные преступления.
85. О порядке введения в действие Закона об уголовной ответственности за государственные преступления.
86. Об утверждении Основ законодательства о судостроительстве Союза ССР, союзных и автономных республик.
Основы законодательства о судостроительстве Союза ССР, союзных и автономных республик.
87. Об утверждении Основ уголовного судопроизводства Союза ССР и союзных республик.
Основы уголовного судопроизводства Союза ССР и союзных республик.

I.

81. Указ Президиума Верховного Совета СССР

об изменении порядка исчисления подоходного налога с колхозов

В связи с отменой обязательных поставок и натуроплаты за работы машинно-тракторных станций, установлением нового порядка, цен и условий заготовок сельскохозяйственных продуктов Президиум Верховного Совета СССР постановляет:

Статьи 1, 2, 3, 4 и 8 Указа Президиума Верховного Совета СССР от 12 сентября 1957 года «О подоходном налоге с колхозов» изложить в следующей редакции:

«1. Подоходный налог с колхозов уплачивают сельскохозяйственные артели, а также рыболовецкие артели, имеющие доходы от сельского хозяйства и от всех подсобных предприятий, и смешанные промыслово-сельскохозяйственные артели (промколхозы), имеющие доходы от сельского хозяйства и подсобных к сельскому хозяйству предприятий.

Обложению подоходным налогом подлежат денежные и натуральные доходы колхозов.

Доходы от рыболовства, полученные рыболовецкими артелями от сдачи продукции улова государственным заготовителям и кооперации, а также доходы, полученные от промышленных предприятий смешанных промыслово-сельскохозяйственных артелей (промколхозов), подоходным налогом с колхозов не облагаются.»

«2. Не включаются в доход колхозов, облагаемый подоходным налогом:

а) натуральная продукция, израсходованная на семена, фураж, возврат семенных и фуражных ссуд, а также отчисленная в неприкосновенный страховой семенной и фуражный фонды, в продовольственный страховой фонд, в фонд помощи инвалидам и престарелым, на содержание детских яслей и на другие внутрихозяйственные нужды; натуральная продукция, израсходованная на оплату за работы, выполненные машинно-тракторными и специализированными станциями в 1957 году под урожай 1958 года;

б) суммы, израсходованные на следующие производственные нужды:

на оплату работ ремонтно-технических станций, машинно-тракторных и специализированных станций по действующим расценкам и работ по аэросеву, авиаподкормке, авиаобезлиствению хлопчатника, авиаопылению, на оплату производимых хозяйственным способом работ по известкованию кислых почв, по мелиорации, по закладке культурных лугов и пастбищ;

на приобретение горючего и смазочных материалов, топлива, минеральных и органических удобрений, семян и кормов; на электроэнергию и водоснабжение, механизированную очистку внутриколхозной оросительной сети; на устройство камышевых подстилок в виноградных садах; на мероприятия по борьбе с вредителями сельскохозяйственных растений; на лечение скота, приобретение мелкого инвентаря, сырья и материалов для подсобных предприятий; на текущий ремонт построек, сельскохозяйственных машин, транспортных средств, инвентаря и оборудования; на оплату транспорта, привлеченного для перевозки сельскохозяйственной продукции;

в) суммы, израсходованные на оказание помощи инвалидам, престарелым и нетрудоспособным колхозникам;

г) суммы амортизации основных средств за отчетный год;

д) суммы, полученные от продажи скота (в живом виде и продуктами убоя) и зачисленные в неделимые фонды для улучшения и увеличения стада, а также зачисленные на восстановление средств неделимых фондов, израсходованных на приобретение скота для дощипывания и откорма;

е) суммы страхового возмещения, полученные от органов государственного страхования за погибшее имущество и посевы.»

«3. Подоходный налог исчисляется колхозом с денежных, а также с натуральных доходов, определенных в денежном выражении за истекший год по данным годового отчета колхоза.

При определении облагаемых натуральных доходов продукция оценивается по государственным закупочным ценам.»

«4. Подоходный налог с колхозов исчисляется в размере 12,5% с облагаемого дохода.

Советам Министров союзных республик, имеющих областное деление, предоставляется право устанавливать для отдельных автономных республик, краев и областей, в зависимости от их экономических особенностей, дифференцированные ставки налога в пределах общей суммы налога по республике, предусмотренной планом на текущий год.

Советам Министров союзных республик, не имеющих областного деления, Советам Министров автономных республик, исполкомам краевых и областных Советов депутатов трудящихся предоставляется право устанавливать для отдельных районов и, в виде исключения, для отдельных колхозов, в зависимости от их экономических особенностей, дифференцированные ставки налога, в пределах суммы налога, установленной планом по республике, краю и области.»

«8. Советы Министров союзных республик могут предоставлять отдельным колхозам отсрочки платежей по подоходному налогу и производить в необходимых случаях списание с колхозов недоимок по налогу за счет бюджета республики.

Советы Министров союзных республик, не имеющие областного деления, Советы Министров автономных республик, исполнительные комитеты краевых и областных Советов депутатов трудящихся по хоздатайствам районных и городских Советов депутатов трудящихся могут предоставлять отдельным колхозам, пострадавшим от стихийных бедствий, отсрочку платежей по подоходному налогу, а также в необходимых случаях полностью или частично освобождать эти колхозы от уплаты налога за счет соответствующих бюджетов.»

*   *
*   *

Обложение подоходным налогом доходов колхозов в соответствии с настоящим Указом производится, начиная с доходов, полученных колхозами за 1958 год.

Председатель Президиума Верховного
Совета СССР К. Ворошилов

Секретарь Президиума Верховного
Совета СССР М. Георгадзе

Москва, Кремль, 18 декабря 1958 г.

---

82. Закон об утверждении Основ уголовного законодательства Союза ССР и союзных республик

Верховный Совет Союза Советских Социалистических Республик постановляет:

Статья 1. Утвердить Основы уголовного законодательства Союза ССР и союзных республик.

Статья 2. Установить, что статья 23 Основ уголовного законодательства Союза ССР и союзных республик не распространяется в части срока лишения свободы на лиц, осужденных до издания Основ уголовного законодательства Союза ССР и союзных республик за особо опасные государственные преступления, предусмотренные Законом об уголовной ответственности за государственные преступления, за бандитизм, умышленное убийство при отягчающих обстоятельствах, хищение государственного или общественного имущества в крупных размерах и разбой.

Статья 3. Поручить Президиуму Верховного Совета СССР установить порядок введения в действие Основ уголовного законодательства Союза ССР и союзных республик и утвердить перечень законодательных актов, утрачивающих силу в связи с введением Основ в действие.

Статья 4. Поручить Верховным Советам союзных республик привести законодательство союзных республик в соответствие с Основами уголовного законодательства Союза ССР и союзных республик.

Председатель Президиума Верховного
Совета СССР К. Ворошилов

Секретарь Президиума Верховного
Совета СССР М. Георгадзе

Москва, Кремль, 25 декабря 1958 г.

О с н о в ы уголовного законодательства Союза ССР и союзных республик

РАЗДЕЛ I

Общие положения

Статья 1. Задачи советского уголовного законодательства

Уголовное законодательство Союза ССР и союзных республик имеет задачей охрану советского общественного и государственного строя, социалистической собственности, личности и прав граждан и всего социалистического правопорядка от преступных посягательств.

Для осуществления этой задачи уголовное законодательство Союза ССР и союзных республик определяет, какие общественно опасные деяния являются преступными, и устанавливает наказания, подлежащие применению к лицам, совершившим преступления.

Статья 2. Уголовное законодательство Союза ССР и союзных республик

Уголовное законодательство Союза ССР и союзных республик состоит из настоящих Основ, определяющих принципы и устанавливающих общие положения уголовного законодательства Союза ССР и союзных республик, общесоюзных законов, предусматривающих ответственность за отдельные преступления, и уголовных кодексов союзных республик.

Общесоюзные уголовные законы определяют ответственность за государственные и воинские преступления, а в необходимых случаях также и за иные преступления, направленные против интересов Союза ССР.

Статья 3. Основания уголовной ответственности

Уголовной ответственности и наказанию подлежит только лицо, виновное в совершении преступления, то есть умышленно или по неосторожности совершившее предусмотренное уголовным законом общественно опасное деяние.

Уголовное наказание применяется только по приговору суда.

Статья 4. Действие уголовных законов Союза ССР и союзных республик в отношении деяний, совершенных на территории СССР

Все лица, совершившие преступления на территории СССР, подлежат ответственности по уголовным законам, действующим в месте совершения преступления.

Вопрос об уголовной ответственности дипломатических представителей иностранных государств и иных граждан, которые согласно действующим законам и международным соглашениям не подсудны по уголовным делам советским судебным учреждениям, в случае совершения этими лицами преступления на территории СССР, разрешается дипломатическим путем.

Статья 5. Действие уголовных законов Союза ССР и союзных республик в отношении деяний, совершенных за пределами СССР

Граждане СССР, совершившие преступления за границей, подлежат уголовной ответственности по уголовным законам, действующим в союзной республике, на территории которой они привлечены к уголовной ответственности или преданы суду.

На тех же основаниях несут ответственность находящиеся в СССР лица без гражданства, совершившие преступления за пределами СССР.

Если названные лица за совершенные преступления понесли наказание за границей, суд может соответственно смягчить назначенное им наказание или полностью освободить виновного от отбывания наказания.

Иностранцы за преступления, совершенные вне пределов СССР, подлежат ответственности по советским уголовным законам в случаях, предусмотренных международными соглашениями.

Статья 6. Действие уголовного закона во времени

Преступность и наказуемость деяния определяются законом, действовавшим во время совершения этого деяния.

Закон, устраняющий наказуемость деяния или смягчающий наказание, имеет обратную силу, то есть распространяется также на деяния, совершенные до его издания.

Закон, устанавливающий наказуемость деяния или усиливающий наказание, обратной силы не имеет.

РАЗДЕЛ II

О преступлениях

Статья 7. Понятие преступления

Преступлением признается предусмотренное уголовным законом общественно опасное деяние (действие или бездействие), посягающее на советский общественный или государственный строй, социалистическую систему хозяйства, социалистическую собственность, личность, политические, трудовые, имущественные и другие права граждан, а равно иное, посягающее на социалистический правопорядок, общественно опасное деяние, предусмотренное уголовным законом.

Не является преступлением действие или бездействие, хотя формально и содержащее признаки кокого-либо деяния, предусмотренного уголовным законом, но в силу малозначительности не представляющее общественной опасности.

Статья 8. Совершение преступления умышленно

Преступление признается совершенным умышленно, если лицо, его совершившее, сознавало общественно опасный характер своего действия или бездействия, предвидело его общественно опасные последствия и желало их или сознательно допускало наступление этих последствий.

Статья 9. Совершение преступления по неосторожности

Преступление признается совершенным по неосторожности, если лицо, его совершившее, предвидело возможность наступления общественно опасных последствий своего действия или бездействия, но легкомысленно рассчитывало на их предотвращение, либо не предвидело возможности наступления таких последствий, хотя должно было и могло их предвидеть.

Статья 10. Ответственность несовершеннолетних

Уголовной ответственности подлежат лица, которым до совершения преступления исполнилось шестнадцать лет.

Лица, совершившие преступления в возрасте от четырнадцати до шестнадцати лет, подлежат уголовной ответственности лишь за убийство, умышленное нанесение телесных повреждений, причинивших расстройство здоровья, изнасилование, разбойное нападение, кражу, злостное хулиганство, умышленное уничтожение или повреждение

государственного, общественного имущества или личного имущества граждан, повлекшее тяжелые последствия, а также за умышленное совершение действий, могущих вызвать крушение поезда.

Если суд найдет, что исправление лица, совершившего в возрасте до восемнадцати лет преступление, не представляющее большой общественной опасности, возможно без применения уголовного наказания, он может применить к такому лицу принудительные меры воспитательного характера, не являющиеся уголовным наказанием.

Виды принудительных мер воспитательного характера и порядок их применения устанавливаются законодательством союзных республик.

Статья 11. Невменяемость

Не подлежит уголовной ответственности лицо, которое во время совершения общественно опасного деяния находилось в состоянии невменяемости, то есть не могло отдавать себе отчета в своих действиях или руководить ими вследствие хронической душевной болезни, временного расстройства душевной деятельности, слабоумия или иного болезненного состояния. К такому лицу по назначению суда могут быть применены принудительные меры медицинского характера, устанавливаемые законодательством союзных республик.

Не подлежит наказанию также лицо, совершившее преступление в состоянии вменяемости, но до вынесения судом приговора заболевшее душевной болезнью, лишаящей его возможности отдавать себе отчет в своих действиях или руководить ими. К такому лицу по назначению суда могут быть применены принудительные меры медицинского характера, а по выздоровлении оно может подлежать наказанию.

Статья 12. Ответственность за преступление, совершенное в состоянии опьянения

Лицо, совершившее преступление в состоянии опьянения, не освобождается от уголовной ответственности.

Статья 13. Необходимая оборона

Не является преступлением действие, хотя и подпадающее под признаки деяния, предусмотренного уголовным законом, но совершенное в состоянии необходимой обороны, то есть при защите интересов Советского государства, общественных интересов, личности или прав обороняющегося или другого лица от общественно опасного посягательства путем причинения посягающему вреда, если при этом не было допущено превышения пределов необходимой обороны.

Превышением пределов необходимой обороны признается явное несоответствие защиты характеру и опасности посягательства.

Статья 14. Крайняя необходимость

Не является преступлением действие, хотя и подпадающее под признаки деяния, предусмотренного уголовным законом, но совершенное в состоянии крайней необходимости, то есть для устранения

опасности, угрожающей интересам Советского государства, общественным интересам, личности или правам данного лица или других граждан, если эта опасность при данных обстоятельствах не могла быть устранена другими средствами и если причиненный вред является менее значительным, чем предотвращенный вред.

Статья 15. Ответственность за приготовление к преступлению и за покушение на преступление

Приготовлением к преступлению признается приискание или приспособление средств или орудий или иное умышленное создание условий для совершения преступления.

Покушением на преступление признается умышленное действие, непосредственно направленное на совершение преступления, если при этом преступление не было доведено до конца по причинам, не зависящим от воли виновного.

Наказание за приготовление к преступлению и за покушение на преступление назначается по закону, предусматривающему ответственность за данное преступление. При назначении наказания суд учитывает характер и степень общественной опасности действий, совершенных виновным, степень осуществления преступного намерения и причины, в силу которых преступление не было доведено до конца.

Статья 16. Добровольный отказ от совершения преступления

Лицо, добровольно отказавшееся от доведения преступления до конца, подлежит уголовной ответственности лишь в том случае, если фактически совершенное им деяние содержит состав иного преступления.

Статья 17. Соучастие

Соучастием признается умышленное совместное участие двух или более лиц в совершении преступления.

Соучастниками преступления, наряду с исполнителями, признаются организаторы, подстрекатели и пособники.

Исполнителем признается лицо, непосредственно совершившее преступление.

Организатором признается лицо, организовавшее совершение преступления или руководившее его совершением.

Подстрекателем признается лицо, склонившее к совершению преступления.

Пособником признается лицо, содействовавшее совершению преступления советами, указаниями, предоставлением средств или устранением препятствий, а также лицо, заранее обещавшее скрыть преступника, орудия и средства совершения преступления, следы преступления либо предметы, добытые преступным путем.

Степень и характер участия каждого из соучастников в совершении преступления должны быть учтены судом при назначении наказания.

Статья 18. Укрывательство

Заранее не обещанное укрывательство преступника, а равно орудий и средств совершения преступления, следов преступления либо предметов, добытых преступным путем, влечет ответственность лишь в случаях, специально предусмотренных уголовным законом.

Статья 19. Недонесение

Недонесение о достоверно известном готовящемся или совершенном преступлении влечет уголовную ответственность лишь в случаях, специально предусмотренных уголовным законом.

РАЗДЕЛ III

О наказаниях

Статья 20. Цели наказания

Наказание не только является карой за совершенное преступление, но и имеет целью исправление и перевоспитание осужденных в духе честного отношения к труду, точного исполнения законов, уважения к правилам социалистического общежития, а также предупреждение совершения новых преступлений как осужденными, так и иными лицами.

Наказание не имеет целью причинение физических страданий или унижение человеческого достоинства.

Статья 21. Виды наказаний

К лицам, совершившим преступления, могут применяться следующие основные наказания:

- 1) лишение свободы;
- 2) ссылка;
- 3) высылка;
- 4) исправительные работы без лишения свободы;
- 5) лишение права занимать определенные должности или заниматься определенной деятельностью;
- 6) штраф;
- 7) общественное порицание.

К военнослужащим срочной службы может также применяться наказание в виде направления в дисциплинарный батальон.

Кроме основных наказаний, к осужденным могут применяться следующие дополнительные наказания:

- конфискация имущества;
- лишение воинского или специального звания.

Высылка, ссылка, лишение права занимать определенные должности или заниматься определенной деятельностью и штраф могут применяться не только в качестве основных, но и в качестве дополнительных наказаний.

Законодательством союзных республик могут быть установлены иные, кроме указанных в настоящей статье, виды наказаний в соответствии с принципами и общими положениями настоящих Основ.

Статья 22. Исключительная мера наказания — смертная казнь

В виде исключительной меры наказания, впредь до ее полной отмены, допускается применение смертной казни — расстрела — за измену родине, шпионаж, диверсию, террористический акт, бандитизм, умышленное убийство при отягчающих обстоятельствах, указанных в статьях уголовных законов Союза ССР и союзных республик, устанавливающих ответственность за умышленное убийство, а в военное время или в боевой обстановке — и за другие особо тяжкие преступления, в случаях, специально предусмотренных законодательством Союза ССР.

Не могут быть приговорены к смертной казни лица, не достигшие до совершения преступления восемнадцатилетнего возраста, и женщины, находившиеся в состоянии беременности во время совершения преступления или к моменту вынесения приговора. Смертная казнь не может быть применена к женщине, находящейся в состоянии беременности к моменту исполнения приговора.

Статья 23. Лишение свободы

Лишение свободы устанавливается на срок не свыше десяти лет, а за особо тяжкие преступления и для особо опасных рецидивистов, в случаях, предусмотренных законодательством Союза ССР и союзных республик, — не свыше пятнадцати лет.

При назначении наказания лицу, не достигшему до совершения преступления восемнадцатилетнего возраста, срок лишения свободы не может превышать десяти лет.

Осужденные к лишению свободы отбывают наказание в исправительно-трудовой колонии или в тюрьме, а несовершеннолетние — в трудовой колонии для несовершеннолетних.

Лишение свободы в виде заключения в тюрьме на весь срок наказания или часть его может быть назначено судом лицам, совершившим тяжкие преступления, а также особо опасным рецидивистам.

Лицам, отбывшим не менее половины срока тюремного заключения, при условии примерного их поведения, тюремное заключение может быть по назначению суда заменено содержанием в колонии.

Лицам, злостно нарушающим режим, установленный в исправительно-трудовой колонии, отбывание наказания в колонии может быть по назначению суда заменено тюремным заключением продолжительностью не свыше трех лет с отбыванием оставшегося срока наказания в исправительно-трудовой колонии.

Статья 24. Ссылка и высылка

Ссылка состоит в удалении осужденного из места его жительства с обязательным поселением в определенной местности.

Высылка состоит в удалении осужденного из места его жительства с запрещением проживания в определенных местностях.

Ссылка и высылка как в качестве основного, так и в качестве дополнительного наказания могут назначаться на срок не свыше пяти лет.

Ссылка и высылка в качестве дополнительного наказания могут применяться только в случаях, специально указанных в законе.

Ссылка и высылка не применяются к лицам, не достигшим до совершения преступления восемнадцатилетнего возраста. Ссылка не применяется также к беременным женщинам и к женщинам, имеющим на иждивении детей до восьмилетнего возраста.

Порядок, места и условия отбывания ссылки, так же как и порядок и условия высылки, устанавливаются законодательством Союза ССР и союзных республик.

Статья 25. Исправительные работы без лишения свободы

Исправительные работы без лишения свободы назначаются на срок до одного года и отбываются либо по месту работы осужденного, либо в иных местах, в районе жительства осужденного. Из заработка осужденного к исправительным работам без лишения свободы производится удержание в доход государства в размере, установленном приговором суда, но не свыше 20%.

Порядок отбывания исправительных работ без лишения свободы устанавливается законодательством союзных республик.

Статья 26. Лишение права занимать определенные должности или заниматься определенной деятельностью

Лишение права занимать определенные должности или заниматься определенной деятельностью может быть назначено судом на срок до пяти лет в качестве основного или дополнительного наказания.

Это наказание может быть назначено в случаях, когда по характеру совершенных виновным преступлений по должности или при занятии определенной деятельностью суд признает невозможным сохранение за ним права занимать определенные должности или заниматься определенной деятельностью.

Статья 27. Штраф

Штраф есть денежное взыскание, налагаемое судом в случаях и пределах, установленных законом.

Размер штрафа устанавливается в зависимости от тяжести совершенного преступления с учетом имущественного положения виновного.

Замена штрафа лишением свободы и лишения свободы штрафом не допускается.

Статья 28. Общественное порицание

Общественное порицание заключается в публичном выражении судом порицания виновному с доведением об этом в необходимых случаях до сведения общественности через печать или иным способом.

Статья 29. Направление военнослужащих, совершивших преступления, в дисциплинарный батальон и замена исправительных работ содержанием на гауптвахте

К военнослужащим срочной службы, совершившим преступления, может применяться направление в дисциплинарный батальон на срок от трех месяцев до двух лет в случаях, предусмотренных

законом, а также в тех случаях, когда суд, учитывая обстоятельства дела и личность осужденного, найдет целесообразным вместо лишения свободы на срок до двух лет применить направление в дисциплинарный батальон на тот же срок.

Исправительные работы без лишения свободы заменяются военным содержанием на гауптвахте на срок до двух месяцев.

Статья 30. Конфискация имущества

Конфискация имущества состоит в принудительном безвозмездном изъятии в собственность государства всего или части имущества, являющегося личной собственностью осужденного.

Конфискация имущества может быть назначена только за государственные и тяжкие корыстные преступления в случаях, указанных в законе.

Порядок применения конфискации имущества, перечень не подлежащих конфискации предметов, необходимых для самого осужденного и лиц, находящихся на его иждивении, а также условия и порядок удовлетворения из конфискованного имущества претензий по обязательствам осужденного устанавливаются законодательством союзных республик.

Статья 31. Лишение воинских и других званий, а также орденов, медалей и почетных званий

При осуждении за тяжкое преступление лицо, имеющее воинское или специальное звание, может быть по приговору суда лишено этого звания.

При осуждении за тяжкое преступление лица, награжденного орденом или медалью или имеющего почетное звание, присвоенное Президиумом Верховного Совета СССР, Президиумом Верховного Совета союзной или автономной республики, либо воинское или другое звание, присвоенное Президиумом Верховного Совета СССР или Советом Министров СССР, суд при вынесении приговора решает вопрос о целесообразности внесения представления в орган, который наградил осужденного орденом или медалью или присвоил ему звание, о лишении осужденного ордена или медали, либо почетного, воинского или другого звания.

РАЗДЕЛ IV

О назначении наказания и об освобождении от наказания

Статья 32. Общие начала назначения наказания

Суд назначает наказание в пределах, установленных статьей закона, предусматривающей ответственность за совершенное преступление, в точном соответствии с положениями настоящих Основ и уголовного кодекса союзной республики. При назначении наказания суд, руководствуясь социалистическим правосознанием, учитывает характер и степень общественной опасности совершенного преступления, личность виновного и обстоятельства дела, смягчающие и отягчающие ответственность.

Статья 33. Обстоятельства, смягчающие ответственность

При назначении наказания обстоятельствами, смягчающими ответственность, признаются:

1) предотвращение виновным вредных последствий совершенного преступления или добровольное возмещение нанесенного ущерба или устранение причиненного вреда;

2) совершение преступления вследствие стечения тяжелых личных или семейных обстоятельств;

3) совершение преступления под влиянием угрозы или принуждения либо в силу материальной или иной зависимости;

4) совершение преступления под влиянием сильного душевного волнения, вызванного неправомерными действиями потерпевшего;

5) совершение преступления при защите от общественно опасного посягательства, хотя и с превышением пределов необходимой обороны;

6) совершение преступления несовершеннолетним;

7) совершение преступления женщиной в состоянии беременности;

8) чистосердечное раскаяние или явка с повинной.

В уголовных кодексах союзных республик могут быть предусмотрены и другие смягчающие ответственность обстоятельства.

При назначении наказания суд может учитывать также смягчающие обстоятельства, не указанные в законе.

Статья 34. Обстоятельства, отягчающие ответственность

При назначении наказания обстоятельствами, отягчающими ответственность, признаются:

1) совершение преступления лицом, ранее совершившим какое-либо преступление.

Суд вправе, в зависимости от характера первого преступления, не признать за ним значения отягчающего обстоятельства;

2) совершение преступления организованной группой;

3) совершение преступления из корыстных или иных низменных побуждений;

4) причинение преступлением тяжелых последствий;

5) совершение преступления в отношении малолетнего, престарелого или лица, находящегося в беспомощном состоянии;

6) подстрекательство несовершеннолетних к совершению преступления или привлечение несовершеннолетних к участию в преступлении;

7) совершение преступления с особой жестокостью или издевательством над потерпевшим;

8) совершение преступления с использованием условий общественного бедствия;

9) совершение преступления общеопасным способом.

В уголовных кодексах союзных республик могут быть предусмотрены и иные, кроме указанных в настоящей статье, обстоятельства, отягчающие ответственность виновного.

Статья 35. Назначение наказания при совершении нескольких преступлений

Если лицо признано виновным в совершении двух или более преступлений, предусмотренных различными статьями уголовного закона, ни за одно из которых оно не было осуждено, суд, назначив наказание отдельно за каждое преступление, окончательно определяет наказание по их совокупности путем поглощения менее строгого наказания более строгим, либо путем полного или частичного сложения назначенных наказаний в пределах, установленных статьей закона, предусматривающей более строгое наказание.

К основному наказанию может быть присоединено любое из дополнительных наказаний, предусмотренных статьями закона, устанавливающими ответственность за те преступления, в совершении которых лицо было признано виновным.

По тем же правилам назначается наказание, если после вынесения приговора по делу будет установлено, что осужденный виновен еще и в другом преступлении, совершенном им до вынесения приговора по первому делу. В этом случае в срок наказания засчитывается наказание, отбытое полностью или частично по первому приговору.

Статья 36. Назначение наказания по нескольким приговорам

Если осужденный после вынесения приговора, но до полного отбытия наказания, совершил новое преступление, суд к наказанию, назначенному по новому приговору, полностью или частично присоединяет неотбытую часть наказания по предыдущему приговору.

При сложении наказаний в порядке, предусмотренном настоящей статьей, общий срок наказания не должен превышать максимального срока, установленного для данного вида наказания. При сложении наказаний в виде лишения свободы общий срок наказания не должен превышать десяти лет, а за преступления, по которым законом допускается назначение лишения свободы на срок более десяти лет, не должен превышать пятнадцати лет.

Статья 37. Назначение более мягкого наказания, чем предусмотрено законом

Суд, учитывая исключительные обстоятельства дела и личность виновного и признавая необходимым назначить ему наказание ниже низшего предела, предусмотренного законом за данное преступление, или перейти к другому, более мягкому виду наказания, может допустить такое смягчение с обязательным указанием его мотивов.

Статья 38. Условное осуждение

Если при назначении наказания в виде лишения свободы или исправительных работ суд, учитывая обстоятельства дела и личность виновного, придет к убеждению о нецелесообразности отбывания виновным назначенного наказания, он может постановить об условном неприменении наказания к виновному с обязательным указанием в приговоре мотивов условного осуждения. В этом случае суд постановляет не приводить приговор в исполнение, если в течение определенного судом испытательного срока осужденный не совершит нового однородного или не менее тяжкого преступления.

В случае совершения условно осужденным в течение испытательного срока нового однородного или не менее тяжкого преступления, суд назначает ему наказание по правилам, предусмотренным статьей 36 настоящих Основ.

При условном осуждении дополнительные наказания, за исключением штрафа, не могут быть назначены.

Законодательством союзных республик устанавливаются пределы испытательного срока, порядок наблюдения за условно осужденными и проведения с ними воспитательной работы.

Учитывая обстоятельства дела, личность виновного, а также ходатайства общественных организаций или коллектива рабочих, служащих, колхозников по месту работы виновного о его условном осуждении, суд может возложить на эти организации или коллектив обязанность по перевоспитанию и исправлению условно осужденного.

Статья 39. Отсрочка исполнения приговора военнослужащему или военнообязанному в военное время

В военное время исполнение приговора к лишению свободы, вынесенного в отношении военнослужащего или военнообязанного, подлежащего призыву или мобилизации, может быть судом отсрочено до окончания военных действий с направлением осужденного в действующую армию. Суд может в этих случаях отсрочить исполнение и дополнительных наказаний.

Если осужденный, направленный в действующую армию, проявит себя стойким защитником социалистической Родины, то, по ходатайству соответствующего военного командования, суд может освободить его от наказания или заменить наказание другим, более мягким.

В случае совершения лицом, в отношении которого исполнение приговора было отсрочено, нового преступления, суд присоединяет к новому наказанию ранее назначенное по правилам, предусмотренным в статье 36 настоящих Основ.

Статья 40. Зачет предварительного заключения

Предварительное заключение засчитывается судом в срок наказания при осуждении к лишению свободы и направлению в дисциплинарный батальон день за день, при осуждении к исправительным работам, к ссылке или высылке — день за три дня.

Статья 41. Давность привлечения к уголовной ответственности

Лицо не может быть привлечено к уголовной ответственности, если со дня совершения им преступления истекли следующие сроки:

1) три года со дня совершения преступления, за которое по закону могут быть назначены лишение свободы на срок не свыше двух лет или наказание, не связанное с лишением свободы;

2) пять лет со дня совершения преступления, за которое по закону может быть назначено лишение свободы на срок не свыше пяти лет;

3) десять лет со дня совершения преступления, за которое по закону может быть назначено более строгое наказание, чем лишение свободы сроком на пять лет.

Законодательством союзных республик могут быть установлены пониженные сроки давности по отдельным видам преступлений.

Течение давности прерывается, если до истечения указанных в законе сроков лицо совершит новое преступление, за которое по закону может быть назначено лишение свободы на срок свыше двух лет. Исчисление давности в этом случае начинается с момента совершения нового преступления.

Течение давности приостанавливается, если лицо, совершившее преступление, скроется от следствия или суда. В этих случаях течение давности возобновляется с момента задержания лица или явки его с повинной. При этом лицо не может быть привлечено к уголовной ответственности, если со времени совершения преступления прошло пятнадцать лет и давность не была прервана совершением нового преступления.

Вопрос о применении давности к лицу, совершившему преступление, за которое по закону может быть назначена смертная казнь, разрешается судом. Если суд не найдет возможным применить давность, смертная казнь не может быть назначена и заменяется лишением свободы.

Статья 42. Давность исполнения обвинительного приговора

Обвинительный приговор не приводится в исполнение, если он не был приведен в исполнение в следующие сроки, считая со дня вступления приговора в законную силу:

- 1) три года — при осуждении к лишению свободы на срок не свыше двух лет или к наказанию, не связанному с лишением свободы;
- 2) пять лет — при осуждении к лишению свободы на срок не свыше пяти лет;
- 3) десять лет — при осуждении к более строгому наказанию, чем лишение свободы сроком на пять лет.

Законодательством союзных республик могут быть установлены пониженные сроки давности по отдельным видам преступлений.

Течение давности прерывается, если осужденный уклонится от отбывания наказания или совершит до истечения сроков новое преступление, за которое судом назначено наказание в виде лишения свободы на срок не менее одного года, ссылки или высылки на срок не менее трех лет. Исчисление давности в случае совершения нового преступления начинается с момента его совершения, а в случае уклонения от отбывания наказания — с момента явки для отбытия наказания либо с момента задержания скрывавшегося осужденного. При этом обвинительный приговор не может быть приведен в исполнение, если со времени его вынесения прошло пятнадцать лет и давность не была прервана совершением нового преступления.

Вопрос о применении давности к лицу, приговоренному к смертной казни, разрешается судом. Если суд не найдет возможным применить давность, смертная казнь заменяется лишением свободы.

Статья 43. Освобождение от уголовной ответственности и наказания

Лицо, совершившее преступление, может быть освобождено от уголовной ответственности, если будет признано, что ко времени расследования или рассмотрения дела в суде, вследствие изменения обстановки, совершенное виновным деяние потеряло характер общественно опасного или это лицо перестало быть общественно опасным.

Лицо, совершившее преступление, может быть освобождено от наказания, если будет признано, что в силу последующего безупречного поведения и честного отношения к труду это лицо ко времени рассмотрения дела в суде не может быть сочтено общественно опасным.

Статья 44. Условно-досрочное освобождение от наказания и замена наказания более мягким

Если осужденный к лишению свободы, исправительным работам, ссылке, высылке или направлению в дисциплинарный батальон примерным поведением и честным отношением к труду доказал свое исправление, к нему может быть применено судом, после фактического отбытия не менее половины назначенного срока наказания, условно-досрочное освобождение от наказания или замена неотбытой части наказания более мягким наказанием. При этом осужденный может быть освобожден также от дополнительных наказаний в виде ссылки, высылки или лишения права занимать определенные должности или заниматься определенной деятельностью.

К лицам, осужденным за особо опасные государственные преступления, а также другие тяжкие преступления, в случаях, предусмотренных законодательством союзных республик, условно-досрочное освобождение и замена неотбытой части наказания более мягким наказанием могут быть применены после фактического отбытия не менее двух третей назначенного срока наказания.

В случае совершения лицом, к которому было применено условно-досрочное освобождение, в течение неотбытой части наказания нового однородного или не менее тяжкого преступления, суд назначает ему наказание по правилам, предусмотренным статьей 36 настоящих Основ.

Условно-досрочное освобождение и замена неотбытой части наказания более мягким наказанием к особо опасным рецидивистам не применяются.

Статья 45. Освобождение от наказания и замена наказания более мягким в отношении лиц, совершивших преступление в возрасте до восемнадцати лет

Если осужденный к лишению свободы или к исправительным работам за преступление, совершенное в возрасте до восемнадцати лет, примерным поведением и честным отношением к труду и обучению доказал свое исправление, к нему могут быть применены судом после фактического отбытия не менее одной трети срока наказания:

1) условно-досрочное освобождение от наказания, когда освобождение от наказания применяется по достижении осужденным восемнадцатилетнего возраста, или

2) досрочное освобождение от наказания, когда освобождение от наказания применяется до достижения осужденным восемнадцатилетнего возраста, или

3) замена назначенного наказания более мягким.

Статья 46. Освобождение от отбывания наказания

Освобождение осужденного от отбывания наказания, а также смягчение назначенного наказания, кроме освобождения от наказания или смягчения наказания в порядке амнистии и помилования, может применяться только судом в случаях и в порядке, указанных в законе.

Статья 47. Погашение судимости

Не имеющими судимости признаются:

1) лица, отбывшие наказание в дисциплинарном батальоне или досрочно освобожденные из него, а также военнослужащие, отбывшие наказание в виде содержания на гауптвахте взамен исправительных работ;

2) лица условно осужденные, если в течение испытательного срока они не совершат нового преступления;

3) лица, осужденные к общественному порицанию, штрафу, лишению права занимать определенные должности или заниматься определенной деятельностью или исправительным работам, если в течение одного года со дня отбытия наказания они не совершат нового преступления;

4) лица, осужденные к лишению свободы на срок не более трех лет, ссылке или высылке, если они в течение трех лет со дня отбытия наказания (основного и дополнительного) не совершат нового преступления;

5) лица, осужденные к лишению свободы на срок более трех лет, но не свыше шести лет, если они в течение пяти лет со дня отбытия наказания (основного и дополнительного) не совершат нового преступления;

6) лица, осужденные к лишению свободы на срок более шести лет, но не свыше десяти лет, если они в течение восьми лет со дня отбытия наказания (основного и дополнительного) не совершат нового преступления;

7) лица, осужденные к лишению свободы на срок свыше десяти лет, если они в течение восьми лет со дня отбытия наказания (основного и дополнительного) не совершат нового преступления и если при этом судом будет установлено, что осужденный исправился и нет необходимости считать его имеющим судимость.

Если осужденный к лишению свободы после отбытия им наказания примерным поведением и честным отношением к труду доказал свое исправление, то по ходатайству общественных организаций суд может снять с него судимость до истечения указанных в настоящей статье сроков.

83. Закон об отмене лишения избирательных прав по суду

Признавая нецелесообразным дальнейшее сохранение такой меры уголовного наказания, как лишение избирательных прав, Верховный Совет Союза Советских Социалистических Республик постановляет:

Статья 1. Отменить применение лишения избирательных прав по суду в качестве меры уголовного наказания.

Всех лиц, осужденных к лишению избирательных прав, освободить от этого наказания.

Статья 2. Изложить статью 135 Конституции СССР следующим образом:

«Статья 135. Выборы депутатов являются всеобщими: все граждане СССР, достигшие 18 лет, независимо от расовой и национальной принадлежности, пола, вероисповедания, образовательного ценза, оседлости, социального происхождения, имущественного положения и прошлой деятельности, имеют право участвовать в выборах депутатов, за исключением лиц, признанных в установленном законом порядке умалишенными.

Депутатом Верховного Совета СССР может быть избран каждый гражданин СССР, достигший 23 лет, независимо от расовой и национальной принадлежности, пола, вероисповедания, образовательного ценза, оседлости, социального происхождения, имущественного положения и прошлой деятельности.»

Председатель Президиума Верховного
Совета СССР К. Ворошилов
Секретарь Президиума Верховного
Совета СССР М. Георгадзе

Москва, Кремль, 25 декабря 1958 г.

84. Закон об уголовной ответственности за государственные преступления

1. ОСОБО ОПАСНЫЕ ГОСУДАРСТВЕННЫЕ ПРЕСТУПЛЕНИЯ

Статья 1. Измена родине

Измена родине, то есть деяние, умышленно совершенное гражданином СССР в ущерб государственной независимости, территориальной неприкосновенности или военной мощи СССР: переход на сторону врага, шпионаж, выдача государственной или военной тайны иностранному государству, бегство за границу или отказ возвратиться из-за границы в СССР, оказание иностранному государству помощи в проведении враждебной деятельности против СССР, а равно заговор с целью захвата власти, —

наказывается лишением свободы на срок от десяти до пятнадцати лет с конфискацией имущества или смертной казнью с конфискацией имущества.

Статья 2. Шпионаж

Передача, а равно похищение или собирание с целью передачи иностранному государству, иностранной организации или их агентуре сведений, составляющих государственную или военную тайну, а также передача или собирание по заданию иностранной разведки иных сведений для использования их в ущерб интересам СССР, если шпионаж совершен иностранцем или лицом без гражданства, —

наказывается лишением свободы на срок от семи до пятнадцати лет с конфискацией имущества или смертной казнью с конфискацией имущества.

Статья 3. Террористический акт

Убийство государственного или общественного деятеля или представителя власти, совершенное в связи с его государственной или общественной деятельностью, с целью подрыва или ослабления Советской власти —

наказывается лишением свободы на срок от десяти до пятнадцати лет с конфискацией имущества или смертной казнью с конфискацией имущества.

Тяжкое телесное повреждение, причиненное в тех же целях государственному или общественному деятелю или представителю власти в связи с его государственной или общественной деятельностью, —

наказывается лишением свободы на срок от восьми до пятнадцати лет с конфискацией имущества.

Статья 4. Террористический акт против представителя иностранного государства

Убийство представителя иностранного государства с целью провокации войны или международных осложнений —

наказывается лишением свободы на срок от десяти до пятнадцати лет с конфискацией имущества или смертной казнью с конфискацией имущества.

Тяжкое телесное повреждение, причиненное тем же лицам с той же целью, —

наказывается лишением свободы на срок от восьми до пятнадцати лет с конфискацией имущества.

Статья 5. Диверсия

Разрушение или повреждение взрывом, поджогом или иным способом предприятий, сооружений, путей и средств сообщения, средств связи либо другого государственного или общественного имущества, совершение массовых отравлений или распространение эпидемий и эпизоотий с целью ослабления Советского государства —

наказывается лишением свободы на срок от восьми до пятнадцати лет с конфискацией имущества или смертной казнью с конфискацией имущества.

Статья 6. Вредительство

Действие или бездействие, направленное к подрыву промышленности, транспорта, сельского хозяйства, денежной системы, торговли или иных отраслей народного хозяйства, а равно деятельности государственных органов или общественных организаций с целью ослаб-

ления Советского государства, если это деяние совершено путем использования государственных или общественных учреждений, предприятий, организаций либо путем противодействия их нормальной работе, —

наказывается лишением свободы на срок от восьми до пятнадцати лет с конфискацией имущества.

Статья 7. Антисоветская агитация и пропаганда

Агитация или пропаганда, проводимая в целях подрыва или ослабления Советской власти либо совершения отдельных особо опасных государственных преступлений, распространение в тех же целях клеветнических измышлений, порочащих советский государственный и общественный строй, а равно распространение либо изготовление или хранение в тех же целях литературы такого же содержания, —

наказывается лишением свободы на срок от шести месяцев до семи лет или ссылкой на срок от двух до пяти лет.

Те же действия, совершенные лицом, ранее осужденным за особо опасные государственные преступления, а равно совершенные в военное время, —

наказываются лишением свободы на срок от трех до десяти лет.

Статья 8. Пропаганда войны

Пропаганда войны, в какой бы форме она ни велась, —

наказывается лишением свободы на срок от трех до восьми лет.

Статья 9. Организационная деятельность, направленная к совершению особо опасных государственных преступлений, а равно участие в антисоветской организации

Организационная деятельность, направленная к подготовке или совершению особо опасных государственных преступлений, к созданию организации, имеющей целью совершить такие преступления, а равно участие в антисоветской организации, —

наказываются соответственно по статьям 1—8 настоящего Закона.

Статья 10. Особо опасные государственные преступления, совершенные против другого государства трудящихся

В силу международной солидарности трудящихся особо опасные государственные преступления, совершенные против другого государства трудящихся, —

наказываются соответственно по статьям 1—9 настоящего Закона.

II. ИНЫЕ ГОСУДАРСТВЕННЫЕ ПРЕСТУПЛЕНИЯ

Статья 11. Нарушение национального и расового равноправия

Пропаганда или агитация с целью возбуждения расовой или национальной вражды или розни, а равно прямое или косвенное ограничение прав или установление прямых или косвенных преимуществ граждан в зависимости от их расовой или национальной принадлежности —

наказываются лишением свободы на срок от шести месяцев до трех лет или ссылкой на срок от двух до пяти лет.

Статья 12. Разглашение государственной тайны

Разглашение сведений, составляющих государственную тайну, лицом, которому эти сведения были доверены или стали известны по службе или работе, при отсутствии признаков измены родине или шпионажа, —

наказывается лишением свободы на срок от двух до пяти лет.

То же деяние, если оно повлекло тяжкие последствия, —

наказывается лишением свободы на срок от пяти до восьми лет.

Статья 13. Утрата документов, содержащих государственную тайну

Утрата документов, содержащих государственную тайну, а равно предметов, сведения о которых составляют государственную тайну, лицом, которому они были доверены, если утрата явилась результатом нарушения установленных правил обращения с указанными документами или предметами, —

наказывается лишением свободы на срок от одного года до трех лет.

То же деяние, если оно причинило тяжкие последствия, —

наказывается лишением свободы на срок от трех до восьми лет.

Статья 14. Бандитизм

Организация вооруженных банд с целью нападения на государственные, общественные учреждения или предприятия, либо на отдельных лиц, а равно участие в таких бандах и в совершаемых ими нападениях —

наказывается лишением свободы на срок от трех до пятнадцати лет с конфискацией имущества или смертной казнью с конфискацией имущества.

Статья 15. Контрабанда

Контрабанда, то есть незаконное перемещение товаров или иных ценностей через государственную границу СССР, совершенная с сокрытием предметов в специальных хранилищах, либо с обманным использованием таможенных и иных документов, либо в крупных размерах, либо группой лиц, организовавших для занятия контрабандой, либо должностным лицом с использованием служебного положения, а равно контрабанда взрывчатых, наркотических, сильнодействующих и ядовитых веществ, оружия и воинского снаряжения, —

наказывается лишением свободы на срок от трех до десяти лет с конфискацией имущества.

Статья 16. Массовые беспорядки

Организация массовых беспорядков, сопровождающихся погромами, разрушениями, поджогами и другими подобными действиями, а равно непосредственное совершение их участниками указанных выше преступлений или оказание ими вооруженного сопротивления власти —

наказываются лишением свободы на срок от двух до пятнадцати лет.

Статья 17. Уклонение от очередного призыва на действительную военную службу

Уклонение от очередного призыва на действительную военную службу —

наказывается лишением свободы на срок от одного года до трех лет.

То же деяние, совершенное посредством причинения себе телесного повреждения или путем симуляции болезни, посредством подлога документов или путем иного обмана, а равно совершенное при других отягчающих обстоятельствах —

наказывается лишением свободы на срок от одного года до пяти лет.

Статья 18. Уклонение от призыва по мобилизации

Уклонение от призыва по мобилизации в ряды Вооруженных Сил СССР —

наказывается лишением свободы на срок от трех до десяти лет.

То же деяние, а также уклонение от дальнейших призывов для укомплектования Вооруженных Сил СССР, совершенные в военное время, —

наказываются лишением свободы на срок от пяти до десяти лет или смертной казнью.

Статья 19. Уклонение в военное время от выполнения повинностей или уплаты налогов

Уклонение в военное время от трудовой мобилизации или выполнения иных повинностей, а равно от уплаты налогов —

наказывается лишением свободы на срок от одного года до пяти лет или исправительными работами на срок от шести месяцев до одного года.

Статья 20. Незаконный выезд за границу и незаконный въезд в СССР

Выезд за границу, въезд в СССР или переход границы без установленного паспорта или разрешения надлежащих властей —

наказывается лишением свободы на срок от одного года до трех лет.

Действие настоящей статьи не распространяется на случаи прибытия в СССР иностранных граждан без установленного паспорта или разрешения для использования права убежища, предоставленного Конституцией СССР.

Статья 21. Нарушение правил международных полетов

Влет в СССР и вылет из СССР без установленного разрешения, несоблюдение указанных в разрешении маршрутов, мест посадки, воздушных ворот, высоты полетов или иное нарушение правил международных полетов —

наказываются лишением свободы на срок от одного года до десяти лет или штрафом в размере до десяти тысяч рублей с конфискацией воздушного судна или без конфискации.

Статья 22. Нарушение правил безопасности движения и эксплуатации транспорта

Нарушение работником железнодорожного, водного или воздушного транспорта правил безопасности движения и эксплуатации транспорта, повлекшее несчастные случаи с людьми, крушение, аварию или иные тяжкие последствия, а также недоброкачественный ремонт транспортных средств, путей, средств сигнализации и связи, повлекший те же последствия, —

наказываются лишением свободы на срок от трех до пятнадцати лет.

Те же деяния, если они не повлекли, но заведомо создавали угрозу наступления тех же последствий, —

наказываются лишением свободы на срок от одного года до трех лет или исправительными работами на срок до одного года.

Статья 23. Повреждение путей сообщения и транспортных средств

Умышленное разрушение или повреждение путей сообщения, сооружений на них, подвижного состава или судов, средств связи или сигнализации, которое повлекло или могло повлечь крушение поезда, аварию корабля или нарушение нормальной работы транспорта и связи, —

наказывается лишением свободы на срок от трех до пятнадцати лет.

Статья 24. Изготовление или сбыт поддельных денег или ценных бумаг

Изготовление с целью сбыта, а также сбыт поддельных государственных казначейских билетов, билетов Государственного банка СССР, металлической монеты, государственных ценных бумаг или иностранной валюты —

наказывается лишением свободы на срок от трех до пятнадцати лет с конфискацией имущества.

Статья 25. Нарушение правил о валютных операциях

Нарушение правил о валютных операциях, а также спекуляция валютными ценностями или ценными бумагами —

наказываются лишением свободы на срок от трех до восьми лет с конфискацией валютных ценностей и ценных бумаг.

Статья 26. Недонесение о государственных преступлениях

Недонесение об известных готовящихся или совершенных государственных преступлениях, предусмотренных статьями 1—6, 9, 14 и 24 настоящего Закона, —

наказывается лишением свободы на срок от одного года до трех лет или исправительными работами на срок от шести месяцев до одного года.

Председатель Президиума Верховного
Совета СССР К. Ворошилов

Секретарь Президиума Верховного
Совета СССР М. Георгадзе

Москва, Кремль, 25 декабря 1958 г.

**85. Постановление Верховного Совета СССР
о порядке введения в действие Закона об уголовной ответственности за государственные преступления**

В связи с принятием Закона об уголовной ответственности за государственные преступления Верховный Совет Союза Советских Социалистических Республик постановляет:

1. Поручить Президиуму Верховного Совета СССР установить порядок введения в действие Закона об уголовной ответственности за государственные преступления и утвердить перечень законодательных актов СССР, утрачивающих силу в связи с введением этого Закона в действие.

2. Поручить Верховным Советам союзных республик привести законодательство союзных республик в соответствие с Законом об уголовной ответственности за государственные преступления.

Председатель Президиума Верховного
Совета СССР К. Ворошилов
Секретарь Президиума Верховного
Совета СССР М. Георгадзе

Москва, Кремль, 25 декабря 1958 г.

86. Закон об утверждении Основ законодательства о судостроительстве Союза ССР, союзных и автономных республик

Верховный Совет Союза Советских Социалистических Республик постановляет:

Статья 1. Утвердить Основы законодательства о судостроительстве Союза ССР, союзных и автономных республик.

Статья 2. Установить, что народные судьи и народные заседатели, избранные до принятия Основ законодательства о судостроительстве Союза ССР, союзных и автономных республик, продолжают исполнять возложенные на них обязанности до истечения срока их полномочий.

Статья 3. Поручить Президиуму Верховного Совета СССР утвердить перечень законодательных актов СССР, утрачивающих силу в связи с введением в действие Основ законодательства о судостроительстве Союза ССР, союзных и автономных республик.

Статья 4. Поручить Верховным Советам союзных республик привести законодательство союзных республик в соответствие с Основами законодательства о судостроительстве Союза ССР, союзных и автономных республик.

Председатель Президиума Верховного
Совета СССР К. Ворошилов
Секретарь Президиума Верховного
Совета СССР М. Георгадзе

Москва, Кремль, 25 декабря 1958 г.

Основы законодательства о судеустройстве Союза ССР, союзных и автономных республик

Статья 1. Судебная система

В соответствии со статьей 102 Конституции СССР правосудие в СССР осуществляется Верховным Судом СССР, Верховными судами союзных республик, Верховными судами автономных республик, областными, краевыми, городскими судами, судами автономных областей и национальных округов, районными (городскими) народными судами, а также военными трибуналами.

Статья 2. Цели правосудия

Правосудие в СССР призвано охранять от всяких посягательств:

а) закрепленный Конституцией СССР и конституциями союзных и автономных республик общественный и государственный строй Союза ССР, социалистическую систему хозяйства и социалистическую собственность;

б) политические, трудовые, жилищные и другие личные и имущественные права и интересы граждан СССР, гарантированные Конституцией СССР и конституциями союзных и автономных республик;

в) права и охраняемые законом интересы государственных учреждений, предприятий, колхозов, кооперативных и иных общественных организаций.

Правосудие в СССР имеет своей задачей обеспечение точного и неуклонного исполнения законов всеми учреждениями, организациями, должностными лицами и гражданами СССР.

Статья 3. Задачи суда

Всей своей деятельностью суд воспитывает граждан СССР в духе преданности Родине и делу коммунизма, в духе точного и неуклонного исполнения советских законов, бережного отношения к социалистической собственности, соблюдения дисциплины труда, честного отношения к государственному и общественному долгу, уважения к правам, чести и достоинству граждан, к правилам социалистического общежития.

Применяя меры уголовного наказания, суд не только карает преступников, но также имеет своей целью их исправление и перевоспитание.

Статья 4. Осуществление правосудия путем рассмотрения судом гражданских и уголовных дел

Правосудие в СССР осуществляется путем:

а) рассмотрения и разрешения в судебных заседаниях гражданских дел по спорам, затрагивающим права и интересы граждан, государственных предприятий, учреждений, колхозов, кооперативных и иных общественных организаций;

б) рассмотрения в судебных заседаниях уголовных дел и применения установленных законом мер наказания к лицам, виновным в совершении преступления, либо оправдания невиновных.

Статья 5. Равенство граждан перед законом и судом

Правосудие в СССР осуществляется на началах равенства граждан перед законом и судом, независимо от их социального, имущественного и служебного положения, национальной и расовой принадлежности и вероисповедания.

Статья 6. Осуществление правосудия в точном соответствии с законом

Правосудие в СССР осуществляется в точном соответствии с законодательством Союза ССР и законодательством союзных и автономных республик.

Статья 7. Образование всех судов на началах выборности

В соответствии со статьями 105—109 Конституции СССР все суды в СССР образуются на началах выборности.

Статья 8. Коллегиальное рассмотрение дел во всех судах

Дела в судах рассматриваются коллегиально.

Рассмотрение дел во всех судах по первой инстанции осуществляется в составе судьи и двух народных заседателей.

Дела по кассационным жалобам и протестам рассматриваются в судебных коллегиях вышестоящих судов в составе трех членов соответствующего суда.

Дела по протестам на решения, определения и постановления судов, вступившие в законную силу, в судебных коллегиях Верховного Суда СССР и Верховных судов союзных республик рассматриваются в составе трех членов соответствующего суда.

Президиум суда рассматривает дела при наличии большинства членов президиума.

Пленум суда рассматривает дела при наличии не менее 2/3 его состава.

Статья 9. Независимость судей и подчинение их только закону

При осуществлении правосудия судьи и народные заседатели независимы и подчиняются только закону.

Статья 10. Язык, на котором ведется судопроизводство

В соответствии со статьей 110 Конституции СССР судопроизводство в СССР ведется на языке союзной или автономной республики, или автономной области, а в случаях, предусмотренных конституциями союзных и автономных республик, — на языке национального округа или на языке большинства населения района с обеспечением для лиц, не владеющих этим языком, полного ознакомления с материалами дела через переводчика, а также права выступать в суде на родном языке.

Статья 11. Открытое разбирательство дел во всех судах

В соответствии со статьей 111 Конституции СССР разбирательство дел во всех судах Союза ССР и союзных республик открытое, посылку законом не предусмотрено исключение.

Статья 12. Обеспечение обвиняемому права на защиту

В соответствии со статьей 111 Конституции СССР обвиняемому обеспечивается право на защиту.

Статья 13. Коллегии адвокатов

В целях осуществления защиты на суде, а также для оказания иной юридической помощи гражданам, предприятиям, учреждениям и организациям действуют коллегии адвокатов.

Коллегии адвокатов являются добровольными объединениями лиц, занимающихся адвокатской деятельностью, и действуют на основании Положения, утверждаемого Верховным Советом союзной республики.

Статья 14. Участие прокурора в суде

Генеральный Прокурор СССР и подчиненные ему прокуроры на основании и в порядке, установленных законодательством Союза ССР и союзных республик, участвуют в распорядительных заседаниях, в судебных заседаниях при рассмотрении уголовных и гражданских дел, поддерживают государственное обвинение в суде, предъявляют и поддерживают иски в суде, осуществляют надзор за законностью и обоснованностью приговоров, решений, определений и постановлений, вынесенных судебными органами, а также за исполнением судебных приговоров.

Статья 15. Общественные обвинители и защитники

В порядке, установленном законодательством Союза ССР и союзных республик, общественное обвинение и защиту на суде могут осуществлять представители общественных организаций.

Обвинение в случаях, предусмотренных законодательством Союза ССР и союзных республик, могут поддерживать также лица, потерпевшие от преступления.

Статья 16. Суды Союза ССР и союзных республик

В Союзе Советских Социалистических Республик действуют суды Союза ССР и суды союзных республик.

Статья 17. Суды Союза ССР

К судам Союза ССР относятся Верховный Суд Союза ССР и военные трибуналы.

Статья 18. Суды союзных республик

К судам союзных республик относятся: Верховный суд союзной республики, Верховные суды автономных республик, областные, краевые, городские суды, суды автономных областей и национальных округов, районные (городские) народные суды.

Статья 19. Порядок избрания районных (городских) народных судов

Народные судьи районных (городских) народных судов избираются гражданами района (города) на основе всеобщего, равного и прямого избирательного права при тайном голосовании сроком на пять лет.

Народные заседатели районных (городских) народных судов избираются на общих собраниях рабочих, служащих и крестьян по месту их работы или жительства, военнослужащих — по воинским частям сроком на два года.

Порядок выборов народных судей и народных заседателей устанавливается законодательством союзных республик.

Статья 20. Порядок избрания областных, краевых, городских судов, судов автономных областей и национальных округов

Областные, краевые, городские суды, суды автономных областей и национальных округов избираются соответствующими Советами депутатов трудящихся сроком на пять лет.

Статья 21. Состав областного, краевого, городского суда, суда автономной области и национального округа

Областной, краевой, городской суд, суд автономной области и национального округа состоит из председателя, заместителей председателя, членов суда и народных заседателей и действует в составе:

- а) судебной коллегии по гражданским делам;
- б) судебной коллегии по уголовным делам;
- в) президиума суда.

Статья 22. Порядок избрания и полномочия Верховного суда АССР

Высшим судебным органом автономной республики является Верховный суд АССР.

На Верховный суд автономной республики возлагается надзор за судебной деятельностью всех судебных органов автономной республики в порядке, устанавливаемом законодательством Союза ССР и союзных республик.

Верховный суд автономной республики избирается Верховным Советом автономной республики сроком на пять лет.

Статья 23. Состав Верховного суда автономной республики

Верховный суд автономной республики состоит из председателя, заместителей председателя, членов Верховного суда и народных заседателей и действует в составе:

- а) судебной коллегии по гражданским делам;
- б) судебной коллегии по уголовным делам;
- в) президиума Верховного суда.

Статья 24. Порядок избрания и полномочия Верховного суда союзной республики

Высшим судебным органом союзной республики является Верховный суд союзной республики.

На Верховный суд союзной республики возлагается надзор за судебной деятельностью всех судебных органов союзной республики в порядке, устанавливаемом законодательством Союза ССР и союзных республик.

Верховный суд союзной республики избирается Верховным Советом союзной республики сроком на пять лет.

Статья 25. Состав Верховного суда союзной республики

Верховный суд союзной республики состоит из председателя, заместителей председателя, членов Верховного суда и народных заседателей и действует в составе:

- а) судебной коллегии по гражданским делам;
- б) судебной коллегии по уголовным делам;
- в) пленума Верховного суда.

В Верховных судах союзных республик в соответствии с законодательством союзных республик могут быть образованы президиумы.

Компетенция президиумов и пленумов Верховных судов союзных республик устанавливается законодательством союзных республик.

Статья 26. Порядок избрания и полномочия Верховного Суда СССР

Верховный Суд СССР является высшим судебным органом Союза Советских Социалистических Республик.

На Верховный Суд СССР возлагается надзор за судебной деятельностью судебных органов Союза ССР, а также судебных органов союзных республик в пределах, установленных «Положением о Верховном Суде СССР».

Верховный Суд СССР избирается Верховным Советом СССР сроком на пять лет.

Статья 27. Состав Верховного Суда СССР

Верховный Суд СССР состоит из Председателя, заместителей Председателя, членов Верховного Суда СССР и народных заседателей, избираемых Верховным Советом СССР, а также председателей Верховных судов союзных республик, являющихся членами Верховного Суда СССР по должности.

Верховный Суд СССР действует в составе:

- а) судебной коллегии по гражданским делам;
- б) судебной коллегии по уголовным делам;
- в) военной коллегии;
- г) пленума Верховного Суда СССР.

Статья 28. Военные трибуналы

Устройство и компетенция, а также порядок выборов военных трибуналов определяются «Положением о военных трибуналах».

Статья 29. Требования, предъявляемые к кандидатам в судьи и народные заседатели

Судьей и народным заседателем может быть избран каждый гражданин СССР, обладающий избирательным правом и достигший ко дню выборов 25 лет.

Статья 30. Равные права народных заседателей и судей при осуществлении правосудия

Во время исполнения своих обязанностей в суде народные заседатели пользуются всеми правами судьи.

Статья 31. Срок, на который народные заседатели призываются к исполнению обязанностей в суде

Народные заседатели призываются к исполнению своих обязанностей в судах в порядке очередности не более чем на две недели в году, кроме случаев, когда продление этого срока вызывается необходимостью закончить рассмотрение судебного дела, начатого с их участием.

Статья 32. Сохранение за народными заседателями заработной платы на время исполнения ими обязанностей в суде

За народными заседателями из числа рабочих и служащих на время исполнения ими обязанностей в суде сохраняется их заработная плата.

Народным заседателям, не являющимся рабочими и служащими, возмещаются расходы, связанные с исполнением их обязанностей в суде. Порядок и размеры возмещения устанавливаются законодательством союзных республик.

Статья 33. Отчеты народных судей перед избирателями

Народные судьи систематически отчитываются перед избирателями в своей работе и работе народного суда.

Статья 34. Подотчетность судов органам, их избравшим

Областные, краевые, городские суды, суды автономных областей и национальных округов отчитываются перед соответствующими Советами депутатов трудящихся.

Верховные суды союзных и автономных республик отчитываются соответственно перед Верховными Советами союзных и автономных республик, а в период между сессиями — перед Президиумами Верховных Советов союзных и автономных республик.

Верховный Суд СССР отчитывается перед Верховным Советом СССР, а в период между сессиями — перед Президиумом Верховного Совета СССР.

Статья 35. Досрочный отзыв судей и народных заседателей

Судьи и народные заседатели могут быть досрочно лишены своих полномочий не иначе как по отзыву избирателей, или органа, их избравшего, или же в силу состоявшегося о них приговора суда.

Порядок досрочного отзыва судей и народных заседателей судов Союза СССР и союзных республик определяется соответственно законодательством Союза ССР и союзных республик.

Статья 36. Порядок привлечения судей и народных заседателей к уголовной ответственности

Судьи не могут быть привлечены к уголовной ответственности, отстранены в связи с этим от должности или подвергнуты аресту:

а) народные судьи, председатели, заместители председателей и члены областных, краевых, городских судов, судов автономных областей и национальных округов и Верховных судов автономных республик — без согласия Президиума Верховного Совета союзной республики;

б) председатели, заместители председателей и члены Верховных судов союзных республик, а также народные заседатели этих судов

— без согласия Верховного Совета союзной республики, а в период между сессиями — Президиума Верховного Совета союзной республики;

в) председатель, заместители председателя и члены Верховного Суда СССР, а также народные заседатели Верховного Суда СССР — без согласия Верховного Совета СССР, а в период между сессиями — Президиума Верховного Совета СССР;

г) председатели, заместители председателей и члены военных трибуналов — без согласия Президиума Верховного Совета СССР.

Статья 37. Дисциплинарная ответственность судей

Судьи несут дисциплинарную ответственность в порядке, устанавливаемом законодательством Союза ССР для судей судов Союза ССР и законодательством союзных республик для судей судов союзных республик.

Статья 38. Исполнение решений, определений и постановлений судов

Исполнение решений, определений и постановлений по гражданским делам, а также исполнение приговоров, определений и постановлений по уголовным делам в части имущественных взысканий производится судебными исполнителями, состоящими при судах.

Предъявляемые судебными исполнителями требования по исполнению судебных приговоров, решений, определений и постановлений обязательны для всех должностных лиц и граждан.

Статья 39. Издание союзными республиками законов о судостроительстве союзных республик

На основании п. «х» статьи 14 Конституции СССР и в соответствии с настоящими Основами Верховные Советы союзных республик издают законы о судостроительстве союзных республик.

87. Закон об утверждении Основ уголовного судопроизводства Союза ССР и союзных республик

Верховный Совет Союза Советских Социалистических Республик постановляет:

Статья 1. Утвердить Основы уголовного судопроизводства Союза ССР и союзных республик.

Статья 2. Поручить Президиуму Верховного Совета СССР установить порядок введения в действие Основ уголовного судопроизводства Союза ССР и союзных республик и утвердить перечень законодательных актов СССР, утрачивающих силу в связи с введением Основ в действие.

Статья 3. Поручить Верховным Советам союзных республик привести законодательство союзных республик в соответствие с Основами уголовного судопроизводства Союза ССР и союзных республик.

Председатель Президиума Верховного
Совета СССР К. Ворошилов
Секретарь Президиума Верховного
Совета СССР М. Георгадзе

Москва, Кремль, 25 декабря 1958 г.

Основы уголовного судопроизводства Союза ССР и союзных республик

РАЗДЕЛ I

Общие положения

Статья 1. Законодательство об уголовном судопроизводстве

Порядок производства по уголовным делам определяется настоящими Основами и издаваемыми в соответствии с ними другими законами Союза ССР и уголовно-процессуальными кодексами союзных республик.

Статья 2. Задачи уголовного судопроизводства

Задачами советского уголовного судопроизводства являются быстрое и полное раскрытие преступлений, изобличение виновных и обеспечение правильного применения закона с тем, чтобы каждый, совершивший преступление, был подвергнут справедливому наказанию и ни один невиновный не был привлечен к уголовной ответственности и осужден.

Уголовное судопроизводство должно способствовать укреплению социалистической законности, предупреждению и искоренению преступлений, воспитанию граждан в духе неуклонного исполнения советских законов и уважения правил социалистического общежития.

Статья 3. Обязанность возбуждения уголовного дела и раскрытия преступления

Суд, прокурор, следователь и орган дознания обязаны в пределах своей компетенции возбудить уголовное дело в каждом случае обнаружения признаков преступления, принять все предусмотренные законом меры к установлению события преступления, лиц, виновных в совершении преступления, и к их наказанию.

Статья 4. Недопустимость привлечения в качестве обвиняемого иначе как на основаниях и в порядке, установленных законом

Никто не может быть привлечен в качестве обвиняемого иначе как на основаниях и в порядке, установленных законом.

Статья 5. Обстоятельства, исключающие производство по уголовному делу

Уголовное дело не может быть возбуждено, а возбужденное дело подлежит прекращению:

- 1) за отсутствием события преступления;
- 2) за отсутствием в деянии состава преступления;
- 3) за истечением сроков давности;
- 4) вследствие акта амнистии, если он устраняет применение наказания за совершенное деяние, а также ввиду помилования отдельных лиц;

5) в отношении лица, не достигшего к моменту совершения общественно опасного деяния возраста, по достижении которого, согласно закону, возможна уголовная ответственность;

6) за примирением потерпевшего с обвиняемым в случаях, предусмотренных законодательством союзных республик;

7) за отсутствием жалоб потерпевшего, если дело может быть возбуждено не иначе как по его жалобе, кроме случаев, когда законодательством союзных республик прокурору предоставлено право возбуждать дела и при отсутствии жалобы потерпевшего;

8) в отношении умершего; за исключением случаев, когда производство по делу необходимо для реабилитации умершего или возобновления дела в отношении других лиц по вновь открывшимся обстоятельствам;

9) в отношении лица, о котором имеется вступивший в законную силу приговор по тому же обвинению.

Если обстоятельства, указанные в пунктах 1, 2, 3 и 4 настоящей статьи, обнаруживаются в стадии судебного разбирательства, суд доводит разбирательство дела до конца и постановляет оправдательный приговор или обвинительный приговор с освобождением осужденного от наказания.

Прекращение дела по основаниям, указанным в пунктах 3 и 4 настоящей статьи, не допускается, если обвиняемый против этого возражает. В этом случае производство дела продолжается в обычном порядке.

Статья 6. Неприкосновенность личности

Никто не может быть подвергнут аресту иначе как по постановлению суда или с санкции прокурора.

Прокурор обязан немедленно освободить всякого незаконно лишённого свободы или содержащегося под стражей свыше срока, предусмотренного законом или судебным приговором.

Статья 7. Осуществление правосудия только судом

Правосудие по уголовным делам осуществляется только судом. Никто не может быть признан виновным в совершении преступления и подвергнут уголовному наказанию иначе как по приговору суда.

Статья 8. Осуществление правосудия на началах равенства граждан перед законом и судом

Правосудие по уголовным делам осуществляется на началах равенства перед законом и судом всех граждан, независимо от их социального, имущественного и служебного положения, национальной и расовой принадлежности, вероисповедания.

Статья 9. Участие народных заседателей и коллегиальность в рассмотрении дел

Уголовные дела во всех судах рассматриваются судьями и народными заседателями, избранными в установленном законом порядке.

Рассмотрение уголовных дел во всех судах в первой инстанции производится в составе судьи и двух народных заседателей.

Народные заседатели пользуются равными правами с председательствующим в судебном заседании в решении всех вопросов, возникающих при рассмотрении дела и постановлении приговора.

Рассмотрение дела в кассационном порядке осуществляется судами в составе трех членов суда, а в порядке судебного надзора — в составе не менее трех членов суда.

Статья 10. Независимость судей и подчинение их только закону

При осуществлении правосудия по уголовным делам судьи и народные заседатели независимы и подчиняются только закону. Судьи и народные заседатели разрешают уголовные дела на основе закона, в соответствии с социалистическим правосознанием, в условиях, исключающих постороннее воздействие на судей.

Статья 11. Язык, на котором ведется судопроизводство

Судопроизводство ведется на языке союзной или автономной республики, или автономной области, а в случаях, предусмотренных конституциями союзных или автономных республик, — на языке национального округа или большинства местного населения.

Участвующим в деле лицам, не владеющим языком, на котором ведется судопроизводство, обеспечивается право делать заявления, давать показания, выступать на суде и заявлять ходатайства на родном языке, а также пользоваться услугами переводчика в порядке, установленном законом.

Следственные и судебные документы, в соответствии с установленным законом порядком, вручаются обвиняемому в переводе на его родной язык или на другой язык, которым он владеет.

Статья 12. Гласность судебного разбирательства

Разбирательство дел во всех судах открытое, за исключением случаев, когда это противоречит интересам охраны государственной тайны.

Закрытое судебное разбирательство, кроме того, допускается по мотивированному определению суда по делам о преступлениях лиц, не достигших шестнадцатилетнего возраста, по делам о половых преступлениях, а также по другим делам в целях предотвращения разглашения сведений об интимных сторонах жизни участвующих в деле лиц.

Приговоры судов во всех случаях провозглашаются публично.

Статья 13. Обеспечение обвиняемому права на защиту

Обвиняемый имеет право на защиту.

Следователь, прокурор и суд обязаны обеспечить обвиняемому возможность защищаться установленными законом средствами и способами от предъявленного ему обвинения и обеспечить охрану его личных и имущественных прав.

Статья 14. Всестороннее, полное и объективное исследование обстоятельств дела

Суд, прокурор, следователь и лицо, производящее дознание, обязаны принять все предусмотренные законом меры для всестороннего, полного и объективного исследования обстоятельств дела, выявить как уличающие, так и оправдывающие обвиняемого, а также отягчающие и смягчающие его вину обстоятельства.

Суд, прокурор, следователь и лицо, производящее дознание, не вправе перелгать обязанность доказывания на обвиняемого.

Запрещается домогаться показаний обвиняемого путем насилия, угроз и иных незаконных мер.

Статья 15. Обстоятельства, подлежащие доказыванию по уголовному делу

При производстве предварительного следствия и разбирательстве уголовного дела в суде подлежат доказыванию:

- 1) событие преступления (время, место, способ и другие обстоятельства совершения преступления);
- 2) виновность обвиняемого в совершении преступления;
- 3) обстоятельства, влияющие на степень и характер ответственности обвиняемого;
- 4) характер и размер ущерба, причиненного преступлением.

Статья 16. Доказательства

Доказательствами по уголовному делу являются любые фактические данные, на основе которых в определенном законом порядке органы дознания, следователь и суд устанавливают наличие или отсутствие общественно опасного деяния, виновность лица, совершившего это деяние, и иные обстоятельства, имеющие значение для правильного разрешения дела.

Эти данные устанавливаются: показаниями свидетеля, показаниями потерпевшего, показаниями подозреваемого, показаниями обвиняемого, заключением эксперта, вещественными доказательствами, протоколами следственных и судебных действий и иными документами.

Статья 17. Оценка доказательств

Суд, прокурор, следователь и лицо, производящее дознание, оценивают доказательства по своему внутреннему убеждению, основанному на всестороннем, полном и объективном рассмотрении всех обстоятельств дела в их совокупности, руководствуясь законом и социалистическим правосознанием.

Никакие доказательства для суда, прокурора, следователя и лица, производящего дознание, не имеют заранее установленной силы.

Статья 18. Отвод судьи, прокурора и других участников процесса

Судья, народный заседатель, прокурор, следователь, лицо, производящее дознание, секретарь судебного заседания, эксперт и переводчик не могут принимать участие в производстве по уголовному делу и подлежат отводу, если они лично, прямо или косвенно заинтересованы в этом деле.

Статья 19. Надзор Верховного Суда СССР, Верховных судов союзных и автономных республик за судебной деятельностью

Надзор за судебной деятельностью судебных органов Союза ССР, а также судебных органов союзных республик в пределах, установленных законом, осуществляет Верховный Суд СССР.

Верховные суды союзных республик и Верховные суды автономных республик осуществляют надзор за судебной деятельностью судебных органов соответствующих республик.

Статья 20. Прокурорский надзор в уголовном судопроизводстве

Надзор за точным исполнением законов Союза ССР, союзных и автономных республик в уголовном судопроизводстве осуществляется Генеральным Прокурором СССР как непосредственно, так и через подчиненных ему прокуроров.

Прокурор обязан во всех стадиях уголовного судопроизводства своевременно принимать предусмотренные законом меры к устранению всяких нарушений закона, от кого бы эти нарушения ни исходили.

Свои полномочия в уголовном судопроизводстве прокурор осуществляет независимо от каких бы то ни было органов и должностных лиц, подчиняясь только закону и руководствуясь указаниями Генерального Прокурора СССР.

Постановления прокурора, вынесенные в соответствии с законом, обязательны для исполнения всеми учреждениями, предприятиями, организациями, должностными лицами и гражданами.

РАЗДЕЛ II

Участники процесса, их права и обязанности

Статья 21. Права обвиняемого

Обвиняемый имеет право: знать, в чем он обвиняется, и давать объяснения по предъявленному ему обвинению; представлять доказательства; заявлять ходатайства; знакомиться по окончании предварительного следствия со всеми материалами дела; иметь защитника; участвовать в судебном разбирательстве в суде первой инстанции; заявлять отводы; приносить жалобы на действия и решения следователя, прокурора и суда.

Подсудимый имеет право на последнее слово.

Статья 22. Участие защитника в уголовном судопроизводстве

Защитник допускается к участию в деле с момента объявления обвиняемому об окончании предварительного следствия и предъявления обвиняемому для ознакомления всего производства по делу.

По делам о преступлениях несовершеннолетних, а также лиц, которые в силу своих физических или психических недостатков не могут сами осуществлять свое право на защиту, защитник допускается к участию в деле с момента предъявления обвинения.

В качестве защитника допускаются адвокаты, представители профессиональных союзов и других общественных организаций и иные лица, которым такое право предоставлено законодательством союзных республик.

Обязательное участие защитника в деле может иметь место в случаях, определяемых законодательством союзных республик.

Статья 23. Обязанности и права защитника

Защитник обязан использовать все указанные в законе средства и способы защиты в целях выяснения обстоятельств, оправдывающих обвиняемого или смягчающие его ответственность, и оказывать обвиняемому необходимую юридическую помощь.

С момента допущения к участию в деле защитник вправе: иметь свидание с обвиняемым; знакомиться со всеми материалами дела и выписывать из него необходимые сведения; представлять доказательства; заявлять ходатайства; участвовать в судебном разбирательстве; заявлять отводы; приносить жалобы на действия и решения следователя, прокурора и суда. Кроме того, с разрешения следователя, защитник может присутствовать при допросах обвиняемого и при производстве иных следственных действий, выполняемых по ходатайствам обвиняемого или его защитника.

Адвокат не вправе отказаться от принятой на себя защиты обвиняемого.

Статья 24. Потерпевший

Потерпевшим признается лицо, которому преступлением причинен моральный, физический или имущественный вред.

Гражданин, признанный потерпевшим от преступления, или его представитель имеют право: давать показания по делу; представлять доказательства; заявлять ходатайства; знакомиться с материалами дела с момента окончания предварительного следствия; участвовать в исследовании доказательств на судебном следствии; заявлять отводы; приносить жалобы на действия лица, производящего дознание, следователя, прокурора и суда, а также приносить жалобы на приговор или определения суда и постановления народного судьи.

В случаях, предусмотренных законодательством союзных республик, потерпевший имеет право в судебном разбирательстве лично или через своего представителя поддерживать обвинение.

Статья 25. Гражданский истец

Лицо, понесшее материальный ущерб от преступления, вправе при производстве по уголовному делу предъявлять к обвиняемому или к лицам, несущим материальную ответственность за действия обвиняемого, гражданский иск, который рассматривается судом совместно с уголовным делом.

Гражданский истец или его представитель имеют право: представлять доказательства; заявлять ходатайства; участвовать в судебном разбирательстве; просить орган дознания, следователя и суд о принятии мер обеспечения заявленного ими иска; поддерживать гражданский иск; знакомиться с материалами дела с момента окончания предварительного следствия; заявлять отводы; приносить жалобы на действия лица, производящего дознание, следователя, прокурора и суда, а также приносить жалобы на приговор или определения суда в части, касающейся гражданского иска.

Статья 26. Гражданский ответчик

В качестве гражданских ответчиков могут быть привлечены родители, опекуны, попечители или другие лица, а также учреждения, предприятия и организации, которые в силу закона несут матери-

альную ответственность за ущерб, причиненный преступными действиями обвиняемого.

Гражданский ответчик или его представитель имеют право: возражать против предъявленного иска; давать объяснения по существу предъявленного иска; представлять доказательства; заявлять ходатайства; знакомиться с материалами дела в пределах, установленных законом; участвовать в судебном разбирательстве; заявлять отводы; приносить жалобы на действия лица, производящего дознание, следователя, прокурора и суда, а также приносить жалобы на приговор и определения суда в части, касающейся гражданского иска.

Статья 27. Обязанность разъяснения и обеспечения прав участвующим в деле лицам

Суд, прокурор, следователь и лицо, производящее дознание, обязаны разъяснить участвующим в деле лицам их права и обеспечить возможность осуществления этих прав.

РАЗДЕЛ III

Дознание и предварительное следствие

Статья 28. Органы предварительного следствия

Предварительное следствие по уголовным делам производится следователями прокуратуры, а по делам о преступлениях, предусмотренных статьями: 1 (измена родине), 2 (шпионаж), 3 (террористический акт), 4 (террористический акт против представителя иностранного государства), 5 (диверсия), 6 (вредительство), 7 (антисоветская агитация и пропаганда), 9 (организационная деятельность, направленная к совершению особо опасных государственных преступлений, а равно участие в антисоветской организации), 10 (особо опасные государственные преступления, совершенные против другого государства трудящихся) и 16 (массовые беспорядки) Закона об уголовной ответственности за государственные преступления, также следователями органов государственной безопасности.

Производство предварительного следствия обязательно по делам о государственных и воинских преступлениях, а также о других преступлениях, перечень которых устанавливается законодательством Союза ССР и союзных республик.

Статья 29. Дознание

Органами дознания являются органы милиции и другие уполномоченные на то законом учреждения и организации, а также командиры воинских частей, соединений и начальники военных учреждений.

На органы дознания возлагается принятие необходимых оперативно-розыскных мер в целях обнаружения признаков преступления и лиц, их совершивших.

При наличии признаков преступления, по которому производство предварительного следствия обязательно, орган дознания возбуждает уголовное дело и, руководствуясь правилами уголовно-процессуального закона, производит неотложные следственные действия по

установлению и закреплению следов преступления: осмотр, обыск, выемку, освидетельствование, задержание и допрос подозреваемых, допрос потерпевших и свидетелей.

Об обнаруженном преступлении и начатом дознании орган дознания немедленно уведомляет прокурора.

По делам, по которым производство предварительного следствия не обязательно, материалы дознания являются основанием для рассмотрения дела в суде. В этих случаях орган дознания представляет материалы дознания прокурору, с утверждения которого дело направляется для рассмотрения в суде.

Статья 30. Полномочия следователя

При производстве предварительного следствия все решения о направлении следствия и о производстве следственных действий следователь принимает самостоятельно, за исключением случаев, когда законом предусмотрено получение санкции от прокурора, и несет полную ответственность за их законное и своевременное проведение.

В случае несогласия следователя с указаниями прокурора о привлечении в качестве обвиняемого, о квалификации преступления и объеме обвинения, о направлении дела для предания обвиняемого суду, или о прекращении дела, следователь вправе представить дело вышестоящему прокурору с письменным изложением своих возражений. В этом случае прокурор или отменяет указания нижестоящего прокурора, или поручает производство следствия по этому делу другому следователю.

Следователь по расследуемым им делам вправе давать органам дознания поручения и указания о производстве розыскных и следственных действий и требовать от органов дознания содействия при производстве отдельных следственных действий. Такие поручения и указания следователя являются для органов дознания обязательными.

Постановления следователя, вынесенные в соответствии с законом по находящемуся в его производстве уголовному делу, обязательны для исполнения всеми учреждениями, предприятиями, организациями, должностными лицами и гражданами.

Статья 31. Надзор за исполнением законов при производстве дознания и предварительного следствия

Надзор за исполнением законов при производстве дознания и предварительного следствия осуществляется прокурором в соответствии с Положением о прокурорском надзоре в СССР.

Указания прокурора даются в письменной форме и обязательны для следователя и лица, производящего дознание.

Статья 32. Задержание подозреваемого в совершении преступления

Орган дознания или следователь вправе задержать лицо, подозреваемое в совершении преступления, за которое может быть назначено наказание в виде лишения свободы, только при наличии одного из следующих оснований:

1) когда это лицо застигнуто при совершении преступления или непосредственно после его совершения;

2) когда очевидцы, в том числе и потерпевшие, прямо укажут на данное лицо, как на совершившее преступление;

3) когда на подозреваемом или на его одежде, при нем или в его жилище будут обнаружены явные следы преступления.

При наличии иных данных, дающих основания подозревать лицо в совершении преступления, оно может быть задержано лишь в том случае, если это лицо покушалось на побег или когда оно не имеет постоянного места жительства, или когда не установлена личность подозреваемого.

Лицо, задержанное по подозрению в совершении преступления, имеет право обжаловать действия лица, производящего дознание, следователя или прокурора, давать объяснения и заявлять ходатайства.

О всяком случае задержания лица, подозреваемого в совершении преступления, орган дознания или следователь обязаны составить протокол с указанием оснований и мотивов задержания и в течение двадцати четырех часов сделать об этом сообщение прокурору. В течение сорока восьми часов с момента получения извещения о произведенном задержании прокурор обязан дать санкцию на заключение под стражу либо освободить задержанного.

Статья 33. Применение мер пресечения

При наличии достаточных оснований полагать, что обвиняемый, находясь на свободе, скроется от следствия и суда, или воспрепятствует установлению истины по уголовному делу, или будет заниматься преступной деятельностью, а также для обеспечения исполнения приговора лицо, производящее дознание, следователь, прокурор и суд вправе применить в отношении обвиняемого одну из следующих мер пресечения: подписку о невыезде, личное поручительство или поручительство общественных организаций, заключение под стражу и иные меры пресечения, которые могут быть определены законодательством союзных республик.

В исключительных случаях мера пресечения может быть применена в отношении лица, подозреваемого в совершении преступления, и до предъявления ему обвинения. В этом случае обвинение должно быть предъявлено не позднее десяти суток с момента применения меры пресечения. Если в этот срок обвинение не будет предъявлено, мера пресечения отменяется.

Лицо, заключенное под стражу до предъявления ему обвинения, имеет право: обжаловать действия лица, производящего дознание, следователя или прокурора, давать объяснения и заявлять ходатайства.

Статья 34. Заключение под стражу

Заключение под стражу в качестве меры пресечения применяется лишь по делам о преступлениях, за которые законом предусмотрено наказание в виде лишения свободы.

К лицам, обвиняемым в совершении наиболее тяжких преступлений, перечень которых устанавливается законом, заключение под стражу может быть применено по мотивам одной лишь опасности преступления.

Содержание под стражей при расследовании дела не может продолжаться более двух месяцев. Этот срок может быть продлен лишь ввиду особой сложности дела прокурором автономной республики, края, области, автономной области, национального округа, военным прокурором военного округа, военного флота — до трех месяцев, а прокурором союзной республики, Главным военным прокурором и Главным транспортным прокурором — до шести месяцев со дня заключения под стражу. Дальнейшее продление срока содержания под стражей может быть произведено только в исключительных случаях Генеральным Прокурором СССР дополнительно на срок не более трех месяцев.

Статья 35. Производство обыска и порядок выемки корреспонденции

Обыск может производиться по установлению органа дознания или следователя и только с санкции прокурора.

В случаях, не терпящих отлагательства, обыск может быть произведен органом дознания или следователя без санкции прокурора, но с последующим сообщением прокурору в суточный срок о произведенном обыске.

Наложение ареста на корреспонденцию и выемка ее в почтово-телеграфных учреждениях может производиться только с санкции прокурора или по постановлению суда.

Обыск и выемка производятся в присутствии понятых.

РАЗДЕЛ IV

Производство дел в суде первой инстанции

Статья 36. Предание суду

Судья при наличии достаточных оснований для рассмотрения дела в судебном заседании, не предвешая вопроса о виновности, выносит постановление о предании обвиняемого суду.

В случае несогласия судьи с выводами обвинительного заключения, а также при необходимости изменить меру пресечения, избранную в отношении обвиняемого, дело подлежит рассмотрению в распорядительном заседании суда.

Суд в распорядительном заседании выносит определение о предании обвиняемого суду или возвращает дело на доследование, или прекращает дело производством, а также разрешает вопрос о мере пресечения. В случае предания обвиняемого суду, суд в распорядительном заседании может исключить из обвинительного заключения отдельные пункты обвинения или применить уголовный закон о менее тяжком преступлении, не изменяя при этом формулировки обвинения.

Статья 37. Непосредственность, устность и непрерывность судебного разбирательства

Суд первой инстанции при рассмотрении дела обязан непосредственно исследовать доказательства по делу: допросить подсудимых, потерпевших, свидетелей, заслушать заключения экспертов, осмотреть вещественные доказательства, огласить протоколы и иные документы.

Судебное заседание по каждому делу происходит непрерывно, кроме времени, назначенного для отдыха. Рассмотрение теми же судьями других дел, ранее окончания слушания начатого дела, не допускается.

Статья 38. Равенство прав участников судебного разбирательства

Обвинитель, подсудимый, защитник, потерпевший, а также гражданский истец, гражданский ответчик и их представители в судебном разбирательстве пользуются равными правами по представлению доказательств, участию в исследовании доказательств и заявлению ходатайств.

Статья 39. Участие подсудимого в судебном разбирательстве

Разбирательство дела в заседании суда первой инстанции происходит с участием подсудимого, явка которого в суд обязательна. Разбирательство дела в отсутствие подсудимого допускается лишь в исключительных случаях, особо предусмотренных законом.

Статья 40. Участие прокурора в судебном разбирательстве

Прокурор поддерживает перед судом государственное обвинение, принимает участие в исследовании доказательств, дает заключения по возникающим во время судебного разбирательства вопросам, представляет суду свои соображения по поводу применения уголовного закона и меры наказания в отношении подсудимого.

Прокурор, поддерживая обвинение, руководствуется требованиями закона и своим внутренним убеждением, основанным на рассмотрении всех обстоятельств дела.

Если в результате судебного разбирательства прокурор придет к убеждению, что данные судебного следствия не подтверждают предъявленного подсудимому обвинения, он обязан отказаться от обвинения и изложить суду мотивы отказа.

Прокурор вправе предъявить или поддержать предъявленный потерпевшим гражданский иск, если этого требует охрана государственных или общественных интересов или прав граждан.

Статья 41. Участие общественных обвинителей или защитников в судебном разбирательстве

Представители общественных организаций трудящихся могут быть по определению суда допущены к участию в судебном разбирательстве уголовных дел в качестве общественных обвинителей или защитников.

Статья 42. Пределы судебного разбирательства

Разбирательство дела в суде производится только в отношении обвиняемых и лишь по тому обвинению, по которому они преданы суду.

Изменение обвинения в суде допускается, если этим не ухудшается положение подсудимого и не нарушается его право на защиту. Если изменение обвинения влечет за собой нарушение права подсудимого на защиту, суд направляет дело для нового предварительного следствия.

Статья 43. Приговор суда

Приговор суда должен быть законным и обоснованным.

Суд основывает приговор лишь на тех доказательствах, которые были рассмотрены в судебном заседании.

Приговор суда может быть обвинительным или оправдательным. Обвинительный приговор и оправдательный приговор должны быть судом мотивированы.

Обвинительный приговор не может быть основан на предположениях и постановляется лишь при условии, если в ходе судебного разбирательства виновность подсудимого в совершении преступления доказана. Суд постановляет обвинительный приговор без назначения наказания, если к моменту рассмотрения дела в суде деяние потеряло общественную опасность или лицо, его совершившее, перестало быть общественно опасным.

Оправдательный приговор постановляется в случаях, если не установлено событие преступления, если в деянии подсудимого нет состава преступления, а также если не доказано участие подсудимого в совершении преступления.

Верховный Суд СССР и военные трибуналы выносят приговор именем Союза Советских Социалистических Республик, а суды союзных республик — именем союзной республики.

РАЗДЕЛ V

Производство дел в кассационной и надзорной инстанциях

Статья 44. Право кассационного обжалования и опротестования приговора

Подсудимый, его защитник и законный представитель, а также потерпевший вправе обжаловать в кассационном порядке приговор суда.

Прокурор обязан опротестовать в кассационном порядке каждый незаконный или необоснованный приговор.

Гражданский истец, гражданский ответчик и их представители вправе обжаловать приговор в части, относящейся к гражданскому иску.

Лицо, оправданное по суду, вправе обжаловать в кассационном порядке оправдательный приговор в части мотивов и оснований оправдания.

Сроки принесения и порядок рассмотрения кассационных жалоб и протестов, а также порядок обжалования и опротестования определений и постановлений судов определяются законодательством Союза ССР и союзных республик.

Приговоры Верховного Суда СССР и Верховных судов союзных республик обжалованию и опротестованию в кассационном порядке не подлежат.

Статья 45. Рассмотрение дела по кассационной жалобе и протесту

При рассмотрении дела в кассационном порядке суд проверяет законность и обоснованность приговора по имеющимся в деле и дополнительно представленным материалам. Суд не связан доводами кассационной жалобы или протеста и проверяет дело в полном объеме в отношении всех осужденных, в том числе и тех, которые жалоб не подали и в отношении которых не принесен кассационный протест.

В результате рассмотрения дела в кассационном порядке суд принимает одно из следующих решений: оставляет приговор без изменения, а жалобу или протест — без удовлетворения; отменяет приговор и направляет дело на новое расследование или новое судебное рассмотрение; отменяет приговор и прекращает дело; изменяет приговор.

При рассмотрении дела в кассационном порядке прокурор дает заключение о законности и обоснованности приговора.

Вопрос об участии осужденного в заседании суда, рассматривающего дело в кассационном порядке, разрешается этим судом. Явившийся в судебное заседание осужденный во всех случаях допускается к даче объяснений.

В заседании суда кассационной инстанции может участвовать защитник.

Статья 46. Недопустимость усиления наказания осужденному или применения к нему закона о более тяжком преступлении в кассационной инстанции

Суд при рассмотрении дела в кассационном порядке может смягчить назначенное судом первой инстанции наказание или применить закон о менее тяжком преступлении, но не вправе усилить наказание, а равно применить закон о более тяжком преступлении.

Приговор может быть отменен в связи с необходимостью применения закона о более тяжком преступлении либо за мягкостью наказания лишь в случаях, когда по этим основаниям принесен протест прокурором или подана жалоба потерпевшим.

Статья 47. Отмена оправдательного приговора

Оправдательный приговор может быть отменен в кассационном порядке не иначе как по протесту прокурора, либо по жалобе потерпевшего, либо по жалобе лица, оправданного по суду.

Статья 48. Пересмотр в порядке судебного надзора вступивших в законную силу приговора, определения и постановления суда

Пересмотр в порядке судебного надзора вступивших в законную силу приговора, определения и постановления суда допускается

лишь по протесту того прокурора, председателя суда и их заместителей, которым это право предоставлено законодательством Союза ССР и союзных республик.

Генеральный Прокурор СССР, Председатель Верховного Суда СССР, их заместители, Главный военный прокурор и Председатель Военной коллегии Верховного Суда СССР, в соответствии с их компетенцией, вправе приостановить до разрешения дела в порядке судебного надзора исполнение опротестованного приговора, определения и постановления любого суда СССР, союзной и автономной республики. Таким же правом в отношении опротестованного приговора, определения и постановления любого суда союзной республики и входящих в нее автономных республик пользуются прокурор и председатель Верховного суда союзной республики.

Пересмотр в порядке судебного надзора обвинительного приговора, определения и постановления суда по мотивам мягкости наказания или необходимости применения к осужденному закона о более тяжком преступлении, а также оправдательного приговора либо определения или постановления суда о прекращении дела допускается лишь в течение года по вступлении их в законную силу.

В результате рассмотрения дела в порядке надзора суд может: оставить протест без удовлетворения; отменить приговор и все последующие судебные определения и постановления и прекратить дело производством, либо передать его на новое расследование или новое судебное рассмотрение; отменить кассационное определение, а также последующие судебные определения и постановления, если они были вынесены, и передать дело на новое кассационное рассмотрение; отменить определения и постановления, вынесенные в порядке надзора, и оставить в силе, с изменением или без изменения, приговор суда и кассационное определение; внести изменения в приговор, определение или постановление суда.

Суд при рассмотрении дела в порядке судебного надзора может смягчить назначенное осужденному наказание или применить закон о менее тяжком преступлении, но не вправе усилить наказание, а равно применить закон о более тяжком преступлении.

В рассмотрении уголовных дел президиумами соответствующих судов принимает участие прокурор, который поддерживает принесенный им протест или дает заключение по делу, рассматриваемому по протесту председателя суда или его заместителя.

Суд, рассматривающий дело в порядке судебного надзора, в необходимых случаях вправе вызывать в судебное заседание осужденного.

Статья 49. Основания к отмене или изменению приговора в кассационном порядке или в порядке судебного надзора

Основаниями к отмене или изменению приговора при рассмотрении дела в кассационном порядке или в порядке судебного надзора являются: односторонность или неполнота предварительного или судебного следствия; несоответствие выводов суда, изложенных в приговоре, фактическим обстоятельствам дела; существенное нарушение уголовно-процессуального закона; неправильное применение

ние уголовного закона; несоответствие назначенного судом наказания тяжести преступления и личности осужденного.

Статья 50. Возобновление дел по вновь открывшимся обстоятельствам

Вступивший в законную силу приговор может быть отменен по вновь открывшимся обстоятельствам.

Пересмотр оправдательного приговора допускается лишь в течение установленных законом сроков давности привлечения к уголовной ответственности и не позже одного года со дня открытия новых обстоятельств.

Статья 51. Обязательность указаний вышестоящих судов

Указания суда, рассматривающего дело в кассационном порядке или в порядке судебного надзора, обязательны при дополнительном расследовании и при вторичном рассмотрении дела судом.

Суд, рассматривающий дело в кассационном порядке или в порядке судебного надзора, не вправе устанавливать или считать доказанными факты, которые не были установлены в приговоре или отвергнуты им, а равно не вправе предрешать вопросы о доказанности или недоказанности обвинения, о достоверности или недостоверности того или иного доказательства и о преимуществах одних доказательств перед другими, о применении судом первой инстанции того или иного уголовного закона и о мере наказания.

Равным образом, суд при рассмотрении дела в порядке судебного надзора, отменяя кассационное определение, не вправе предрешать выводы, которые могут быть сделаны кассационной инстанцией при вторичном рассмотрении дела.

Статья 52. Рассмотрение дела судом первой инстанции после отмены первоначального приговора

После отмены первоначального приговора дело подлежит рассмотрению в общем порядке.

Усиление наказания либо применение закона о более тяжком преступлении при новом рассмотрении дела судом первой инстанции допускается только при условии, если первоначальный приговор был отменен за мягкостью наказания или в связи с необходимостью применения закона о более тяжком преступлении по кассационному протесту прокурора, либо по жалобе потерпевшего, либо в порядке судебного надзора, а также если при новом расследовании дела после отмены приговора будут установлены обстоятельства, свидетельствующие о совершении обвиняемым более тяжкого преступления.

РАЗДЕЛ VI

Исполнение приговора

Статья 53. Вступление приговора в законную силу и приведение его в исполнение

Приговор вступает в законную силу по истечении срока на кассационное обжалование и опротестование, если он не был обжалован или опротестован. В случае принесения кассационной жалобы или кассационного протеста приговор, если он не отменен, вступает в законную силу по рассмотрении дела вышестоящим судом.

Приговор, не подлежащий кассационному обжалованию, вступает в силу с момента его провозглашения.

Обвинительный приговор приводится в исполнение по вступлении его в законную силу.

Оправдательный приговор и приговор, освобождающий подсудимого от наказания, приводятся в исполнение немедленно по провозглашении приговора. В случае нахождения подсудимого под стражей, суд освобождает его из-под стражи в зале судебного заседания.

Надзор за законностью исполнения приговоров осуществляется прокурором.

Статья 54. Обязательность приговора, определения и постановления суда

Вступившие в законную силу приговор, определение и постановление суда обязательны для всех государственных и общественных учреждений, предприятий и организаций, должностных лиц и граждан и подлежат исполнению на всей территории СССР.

Väljaandja: Eesti NSV Ministrite Nõukogu Asjadevalitsus. Vastutav toimetaja L. Izmeštjeva.
6 trükipoognat. Trükkimisele antud 30. märtsil 1959. a. Tellimise nr. 221.
ENSV MN Asjadevalitsuse Trükikoda, Tallinn.

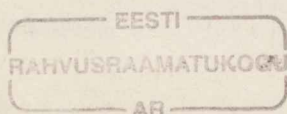
Издатель: Управление Делами Совета Министров Эстонской ССР. Ответ. редактор
Л. Измештьева. 6 печ. листов. Сдано в печать 30 марта 1959 г. Заказ № 221.
Типография Управления Делами СМ ЭССР, Таллин.

МВ-03346.

Tip- 2200 eks.

Raamatupalat
59-1842